

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

EVSİZ BİREYLERİN SOSYAL HİZMET UYGULAMALARINA
ERİŞİM DURUMU: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ayfer EKİCİ

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı

MART, 2025

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**EVSİZ BİREYLERİN SOSYAL HİZMET UYGULAMALARINA
ERİŞİM DURUMU: NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ayfer EKİCİ
(Y2116.060023)

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Navid REHA

MART, 2025

TEZ SINAV TUTANAĞI

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri üyeleri önünde, tarihinde tez savunma sınavı yapılan'nun tezi hakkında* ile** kararı verilmiştir.

JÜRİ

1. Üye (Tez Danışmanı) :.....
2. Üye :.....
3. Üye :.....

ONAY

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
..... tarih ve sayılı kararı

.....
(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.

(**) Kabul kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Evsiz Bireylerin Sosyal Hizmet Uygulamalarına Erişim Durumu: Nitel Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (11.03.2025)

Ayfer EKİCİ

ÖNSÖZ

Evsizlik, modern toplumların en karmaşık ve çok boyutlu sorunlarından biridir. Ekonomik eşitsizlikler, sosyal dışlanma, sağlık sorunları ve yetersiz barınma koşulları gibi pek çok faktör, bireyleri evsizliğe sürükleyebilmekte ve bu durum, onların yaşamlarını derinden etkilemektedir. Bu çalışma, evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumlarını anlamaya yönelik nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Amacımız, bu bireylerin karşılaştıkları engelleri ortaya çıkarmak ve sosyal hizmetlerin etkinliğini artırmaya yönelik öneriler sunmaktır.

Bu tezin hazırlanması sürecinde, birçok kişinin katkısı olmuştur. Öncelikle, araştırmaya gönüllü olarak katılan ve yaşam deneyimlerini paylaşan evsiz bireylere içtenlikle teşekkür etmek istiyorum. Onların cesaret ve açıklıkları olmasaydı, bu çalışmanın derinlik kazanması mümkün olmazdı.

Tez çalışmam süresince bilgisi, deneyimi ve engin hoşgörüsüyle bana rehberlik eden, her aşamada ilgisini ve desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Navid REHA'ya en derin şükranlarımı sunarım. Kendisi, yalnızca akademik anlamda değil, aynı zamanda kişisel gelişimim ve motivasyonum açısından da büyük bir rol oynadı.

Ayrıca, eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen ve emekleriyle yanımda olan kıymetli aileme çok teşekkür ederim.

Bu yolculukta bana verdikleri moral destek ve anlayış için arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmanın, evsiz bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik politikaların ve sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesine katkı sağlamasını umuyorum. Umarım bu araştırma, toplumun daha kapsayıcı ve adil bir yapıya kavuşmasına küçük de olsa bir katkı sunar.

Mart, 2025

Ayfer EKİCİ

EV SİZ BİREYLERİN SOSYAL HİZMET UYGULAMALARINA ERİŞİM DURUMU: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Evsizlik, bireylerin barınma, sağlık, eğitim ve istihdam gibi temel haklara erişimini engelleyen, toplumsal açıdan çok boyutlu ve karmaşık bir sorundur. Bu araştırmanın amacı, evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim süreçlerini derinlemesine inceleyerek, karşılaştıkları engelleri ve mevcut sosyal hizmetlerin etkinliğini değerlendirmektir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseniyle gerçekleştirilmiştir; İstanbul'un Eyüpsultan ilçesinde yaşayan, 25 ila 71 yaş aralığındaki 25 erkek katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş, katılımcıların sosyal hizmetlerden faydalanma durumları, karşılaştıkları bireysel ve kurumsal engeller, sosyal hizmetlere ve evsizlik olgusuna dair algıları ile çözüm önerileri analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişimde ciddi zorluklar yaşadığını ortaya koymuştur. Özellikle bürokratik süreçlerin karmaşıklığı, kimlik belgesi eksikliği, sınırlı hizmet kapasitesi, barınma olanaklarının yetersizliği ve toplumdaki önyargılar öne çıkan engeller arasındadır. Sosyal hizmetlere erişimde yaşanan bu eksiklikler, evsiz bireylerin yaşam koşullarını daha da zorlaştırmakta ve kronik evsizlik döngüsünü pekiştirmektedir. Bu doğrultuda, sosyal hizmetlerin daha erişilebilir ve etkili hale gelmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur. Bunlar arasında, sosyal hizmet merkezlerinin evsiz bireylerin yoğun bulunduğu bölgelerde artırılması, mobil ekiplerin yaygınlaştırılması, kimlik belgesi olmayan bireyler için erişim kolaylıkları sağlanması ve barınma politikalarının güçlendirilmesi gibi uygulamalar yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evsizlik, Sosyal Hizmet, Sosyal Politika, Erişim Engelleri.

A QUALITATIVE STUDY ON HOMELESS INDIVIDUALS' ACCESS TO SOCIAL SERVICE PRACTICES

ABSTRACT

Homelessness is a complex and multidimensional social problem that restricts individuals' access to fundamental rights such as housing, healthcare, education, and employment. The aim of this study is to examine in depth the access processes of homeless individuals to social service practices, identify the barriers they encounter, and evaluate the effectiveness of current social services. This research was conducted using a qualitative research method with a phenomenological design. In-depth interviews were carried out with 25 male participants between the ages of 25 and 71, residing in the Eyüpsultan district of Istanbul. The data were analyzed using thematic analysis, focusing on participants' use of social services, the institutional and individual barriers they face, their perceptions of homelessness and social services, and their proposed solutions. The findings reveal that homeless individuals face significant challenges in accessing social services. Among the key barriers are complex bureaucratic processes, the lack of identification documents, limited service capacity, inadequate shelter opportunities, and prevailing social prejudices. These obstacles not only hinder access to services but also worsen the living conditions of homeless individuals and perpetuate the cycle of chronic homelessness. Accordingly, several recommendations have been proposed to make social services more accessible and effective. These include increasing the number of social service centers in areas with high concentrations of homeless individuals, expanding mobile social service teams, facilitating access for individuals without identification, and strengthening housing policies.

Keywords: Homelessness, Social Services, Social Policy, Barriers

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xix
I. GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Amacı.....	3
B. Araştırmanın Önemi	4
C. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
A. Evsizlik	7
1. Evsizlik ve Evsizlerin Tanımları	7
2. Evsizlerin Genel Özellikleri	9
3. Evsizliğin Genel Nedenleri	11
a. Mikro-bireysel nedenler.....	12
i. Aile içi ilişkiler	13
ii. Fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlık problemleri	14
iii. Alkol ve madde bağımlılığı.....	15
b. Evsizliğin yapısal (makro) nedenleri.....	17
i. Yoksulluk	17
ii. Konut sorunu	18
iii. Doğal afetler	19
iv. Göç.....	20
4. Evsizlik Olgusunun Sınıflandırılması	21
a. Zaman temelli evsizlik.....	22

i. Epizodik/döngüsel evsizler	22
ii. Geçici/durumsal evsizler	22
iii. Kronik (süreğen) evsizler	23
b. Marjinal nitelikte olan evsizler	23
i. Hükümlü evsizler	23
ii. Göçmen evsizler	24
c. Cinsiyet temelli evsizlik	24
d. Gizli evsizlik: görünmeyen bir sorun	25
5. Evsizlerin Yaşadıkları Sorunlar	26
B. Dünyada Ve Türkiye’de Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları	28
1. Sosyal Hizmet ve Evsizlik	28
2. Dünyada Evsizlere Yönelik Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Uygulamaları	31
a. Amerika birleşik devletleri’nde evsizlik ve uygulamaları	31
b. Avrupa birliği ülkelerinde evsizlere yönelik sosyal hizmet uygulamalar ...	33
i. İngiltere’de evsizlik ve uygulamaları	35
ii. Almanya’da evsizlik ve uygulamaları	36
3. Türkiye’de Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları	37
a. Kamusal (merkezi) hizmetler	39
b. Yerel yönetim hizmetleri	40
i. İstanbul büyükşehir belediyesi hizmetleri	42
ii. Ankara büyükşehir belediyesi hizmetleri	43
iii. İzmir büyükşehir belediyesi hizmetleri	44
iv. Kocaeli büyükşehir belediyesi hizmetleri	45
c. Sivil toplum kuruluşları	46
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	49
A. Araştırmanın Modeli	49
B. Araştırmanın Özneleri	49
C. Veri Toplama Aracı	49
D. Verilerin Toplanması ve Analizi	50
IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	51
A. Evsiz Bireylerin Demografik Profili	51
B. Evsiz Bireylerde Gelir Kaynakları ve Yetersizliği	60
C. Evsizlerin Aile ve Sosyal Çevre İle İlişkileri	63
D. Evsiz Bireylerin Evsizlik Algısı	64

E. Evsiz Bireylerin Evsizlik Durumun Gelme Süreçleri	67
F. Evsiz Bireylerin Yararlandıkları Destek Sistemleri.....	69
G. Evsizlik Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar	72
Ğ. Evsizlik Sürecinde İhtiyaç Duyulan Hizmetler	74
H. Evsiz Bireylerin Hizmetlere Erişimde Karşılaştıkları Engeller	76
I. Evsiz Bireylerin Hizmetlere Erişimde Tercih Ettikleri Bilgilendirme Yöntemleri	79
İ. Sosyal Hizmetlere Erişimin Kolaylaştırılması İçin Çözüm Önerileri.....	81
V. TARTIŞMA.....	85
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
VI. KAYNAKÇA	105
EKLER.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	127

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AMATEM	: Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
FEANTSA	: Avrupa Evsizlikle Mücadele Federasyonu
IFSW	: Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu
NASW	: Ulusal Sosyal Çalışmacılar Derneği
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNCESCR	: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Vb	: Ve benzeri
Vd	: Ve diğerleri
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: Demografik Bilgiler	52
Çizelge 2: Madde, Alkol ve Sigara Kullanım Durumu.....	55
Çizelge 3: Sabıka Kaydı Durumu	56
Çizelge 4: İş Durumu	56
Çizelge 5: Sağlık Durumu	57
Çizelge 6: Sosyal Güvence Durumu	58
Çizelge 7: Oluşturulan Tema ve Alt Temalar	59

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1: Evsiz Bireylerin Evsiz Kalma Süreleri69
- Şekil 2: Evsiz Bireylerin Sosyal Hizmetlere Erişimine Yönelik Çözüm Önerileri....83

I. GİRİŞ

Evsizlik dünyada gelişmiş, gelişmekte olan birçok ülkenin fark etmeksizin yaşadığı önemli toplumsal ve sosyal bir olgu olduğundan geçmişten günümüze birçok insanın yaşamını doğrudan ve dolaylı yollardan etkilemektedir. Evsizlik dillere, kültürlere, toplumların sosyal, ekonomik, siyasal yapılara göre değişiklik göstermektedir. İngiltere’de evsiz kelimesinin “homeless” olarak çok geniş anlamda kullanılırken ABD’de barınacak ikametgâhı olmayan farklı sebeplerden ailesi ile yaşayamayan bireyleri kapsamaktadır (Özdemir, 2010). Bu durum evsizliğin toplumdan topluma yaşadıkları süreçlerden kaynaklı farklı ele alınmasına ve tanımlanmasına neden olmakta olup evsizliğin tanımını da zorlaştırmaktadır. Genel anlamda evsizlik kavramı; evi veya ikametgâh olarak kalıcı uygun bir konutu bulunmayan, uygun bir konutu ekonomik ve sosyal engeller gibi nedenlerden dolayı kullanamayan veya geçici kullanan, cadde ve sokak gibi açık kullanım alanlarında geceleleyen (metruk, binalar, terminaller, sahil kenarları vb.) bireylerin durumlarını betimlemektedir (Işıkhan, 2004: 1; Yağan, 2009:3). Evsizlik; sosyal ve ekonomik bir sorun veya bir düşünce olarak düzenli ve sürekli bir konuta sahip olmama veya olamama halidir (Bölükbaşı, 2011). Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (UNCESCR) tarafından belirtilen şartlar yeterli bir konut için gerekli düzeyi tanımlamaktadır; “Yeterli sığınak, yeterli mahremiyet, yeterli alan, yeterli güvenlik, yeterli aydınlatma ve havalandırma, yeterli temel altyapı ve iş ve makul fiyatlar yeterli bir yerin olduğu anlamına gelir” (UNCESCR, 1991: Madde 11). Genel anlamda yukarıdaki tanımlamalarda göz önüne alındığında hem neden olarak hem de sonuç olarak evsizlik sadece barınma sorunu olarak değil aynı zamanda kişilerin sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal katılım gibi temel haklarından yoksun kalmasına neden olmakta bu durumda genellikle ekonomik güçsüzlük, işsizlik, zihinsel sağlık sorunları, madde bağımlılığı ve sosyal izolasyon, toplumsal aidiyet ve ekonomik güvencesizlik gibi çok boyutlu sorunları içermektedir. Yaşanılan bu sorunlar evsizliğin sosyal ve toplumsal bir olgu olarak ele alınıp sosyal hizmetin önemli konularından biri olmasına neden olmaktadır.

Ulusal Sosyal Çalışmacılar Derneği (NASW)'ne göre sosyal hizmet mesleğinin temel görevi savunmasız, ezilen ve yoksulluk içinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını belirlemek, onların temel ihtiyaçlarının karşılanması ve güçlenmesini sağlamak ve toplumun refahının artırılmasına yardımcı olmaktır (www.socialworkers.org). Uluslararası Sosyal Çalışmacılar Federasyonu (IFSW)'na göre sosyal hizmet mesleği, sosyal değişimi sağlayarak, insan ilişkilerinde sorun çözümüne ve bireylerin güçlenmesine yardımcı olmaktadır, bu bağlamda bireyin iyilik halinin geliştirilmesi ve özgürleşmesini sağlamaya çalışmaktadır. Sosyal hizmet gerek birey düzeyinde ortaya çıkan davranış kuramlarını gerekse de sosyal sistemlerle ilgili kuramları mesleki uygulama bilgisiyle geliştirerek, insanların çevreleriyle etkileşime girdiği noktalarda müdahale etmektedir. İnsan hakları ve sosyal adalet ilkeleri sosyal hizmetin temelidir (ifsw.org). Mesleğin temeli, toplumun bilinçlendirilmesi ve toplumun karşılanmamış ihtiyaçlarının ve sorunların çözümü için uygulamalara ve savunuculuğa dayanmaktadır. Belirtilen bağlamda sosyal hizmet birey, çevre etkileşiminin oluşturulması ve yaşanabilir bir toplumun temellerinin atılmasını sağlamaktadır. Sosyal hizmetin evsiz bireylere ulaşması, güven sağlaması ve uygun hizmetleri sunabilmesi, bu bireylerin topluma yeniden kazandırılması ve hayatlarını yeniden düzene koymaları için kritik öneme sahiptir. Çünkü sosyal hizmet, bireylerin ve toplumun refahını artırmayı hedefleyen bir mesleki bir disiplindir. Sosyal hizmet uygulamaları, evsiz bireylerin barınma, sağlık, eğitim ve istihdam gibi temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar. Bu nedenle sosyal hizmet uygulamaları evsiz bireylerle, toplum kaynakları arasında bir bağ oluşturmaktadır. Ancak, evsiz bireylerin bu hizmetlere erişiminde karşılaştıkları zorluklar, sosyal hizmetin etkili bir şekilde sunulmasını engeller. Evsizlik, sosyal, psikolojik, ekonomik ve sağlık sorunlarıyla ilişkilidir. Bu sorunlar yumağı evsizlerin toplumun temel kaynaklarından yoksun bırakılmasına ve var olan sosyal hizmet uygulamalarına erişimi engellemektedir. Bu engellerin nedenleri, etkileri ve çözüm önerileri ise akademik literatürde sınırlı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu çalışma, evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumunu nitel bir perspektifle ele almayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, evsiz bireylerin deneyimlerine odaklanarak sosyal hizmet politikalarının etkinliğini değerlendirmekte ve karşılaşılan zorlukları ortaya koymaktadır. Çalışmada, İstanbul Eyüpsultan ilçesindeki 25 evsiz bireyle yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla onların

sosyal hizmetlere erişim sürecinde yaşadıkları deneyimler, karşılaştıkları engeller ve çözüm önerileri incelenmektedir.

Ayrıca, sosyal hizmet uygulamalarının geliştirilmesine yönelik öneriler sunarak bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, politika yapıcılar ve akademisyenler için rehber niteliğinde bir kaynak oluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda, çalışma evsizlik olgusunu daha geniş bir perspektiften ele alarak sosyal hizmet uygulamalarının erişilebilirliğini ve etkinliğini tartışmaya açmaktadır. Araştırmanın bulguları, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişimini iyileştirmek adına gelecekte yapılacak politika değişikliklerine ve uygulamalara ışık tutmayı amaçlamaktadır.

A. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı evsizlerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumunu derinlemesine inceleyerek, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişim sağlayıp sağlamadıkları, erişim sürecinde hangi zorluklarla karşılaştıkları, bu zorluklarla nasıl baş ettikleri, erişim sağladıkları hizmetlerin yaşamlarına nasıl etki ettiği ve evsizlikle mücadelede sosyal hizmetlerin rolünü daha iyi anlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışma evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumunu anlamamıza ve mevcut sistemdeki eksiklikleri belirlememize olanak tanıyarak, bu alandaki politika oluşturuculara, sosyal hizmet profesyonellerine ve topluma önemli katkılarda bulunacaktır. Ayrıca, evsizlik sorunuyla başa çıkmak için daha etkili müdahale stratejileri geliştirmek için temel veri sağlayacaktır. Bu amaçlar çerçevesinde, çalışma aşağıdaki sorular ışığında yönlendirilecektir.

1. Evsiz bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları sosyal hizmet ihtiyaçları nelerdir?
2. Evsiz bireyler sosyal hizmet uygulamalarına erişimde hangi engellerle karşılaşmaktadır?
3. Evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişiminde karşılaştıkları zorluklar evsizliği nasıl etkilemektedir?
4. Sosyal hizmet uygulamalarına erişimdeki engeller nedeniyle evsiz bireyler hangi alternatif destek sistemlerini kullanmaktadır?

5. Sosyal hizmet uygulamalarına alternatif destek sistemleri ne derece etkili olmaktadır?
6. Sosyal hizmet uygulamalarına erişimin iyileştirilmesi doğrultusunda evsiz bireyler tarafından önerilen çözümler nelerdir?

B. Araştırmanın Önemi

Evsizlik, dünya genelinde özellikle modern toplumların ciddi bir sosyal sorunu olarak karşımıza çıkmakta olup sosyal hizmet profesyonelleri ve akademisyenler için sürekli bir endişe kaynağı olmaktadır. Evsizlik, sadece barınma sorunu olarak değil, aynı zamanda kişilerin haklarından yoksun bırakan karmaşık bir sosyal olgudur. Bu durum evsizliğin hem bireysel hem de toplumsal bir sorun olarak sosyal hizmetin biliminin de müdahale etmesi gereken önemli bir alanı oluşturmaktadır. Yapılan alan çalışmalarında genel olarak evsizler, evsizliğin nedenleri, sonuçları, evsizlere yönelik olarak uygulanan sosyal hizmet politikalarına sınırlı sayıda yer verilmektedir. Bu çalışma evsiz bireylerin sosyal hizmet hizmetlerine erişim durumunu detaylı bir şekilde sosyal hizmet teorileri çerçevesinde değerlendirerek incelemek ve bu süreçte evsizlerin karşılaştıkları engelleri ayrıntılı bir şekilde analiz etmektir. Evsiz bireylerin sosyal hizmet hizmetlerine erişimindeki bu zorlukların belirlenmesi, mevcut politika ve programların değerlendirilmesine, eksikliklerin tespit edilmesine ve gelecekteki müdahale stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda, çalışmanın evsizlik olgusu ve sosyal hizmet kavramı, evsiz bireylerin sosyal hizmet hizmetlerine erişimine dair zengin bir perspektif sunarak, bu alanda etkili müdahale stratejilerinin tasarlanması ve uygulanması sonucunda sosyal hizmet alanına ve literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

C. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma İstanbul Eyüpsultan İlçesinde sokakta yaşayan, araştırmaya gönüllü olarak katılan 25 evsiz bireyden oluşmaktadır. Bu nedenle, araştırmanın bulguları yalnızca bu bölgedeki evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişim deneyimlerini yansıtmaktadır. Çalışma sonucu elde edilen bulgular tüm evsiz bireylere genellenmez.

- Katılımcılar yetişkin (18 yaş ve üzeri) erkek evsiz bireyden oluşmaktadır. Bu durum, araştırmanın cinsiyet perspektifinden eksik kalmasına neden olmuştur.

- -Araştırmada kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanıldığı için genelleme gücü sınırlıdır.
- Araştırmanın konusu ile direkt ilişkili literatürün yetersizliği nedeniyle tartışma sınırlı kalmıştır.
- Evsiz bireylerle yapılan görüşmelerde katılımcıların bazıları travmatik geçmişleri ve sağlık sorunları nedeniyle açık ve detaylı bilgi vermekte zorlanmışlardır.
- Düzenli ve sürekli beslenememe, yaşlılık ve psikososyal sorunlar gibi faktörler, görüşme sürecinde iletişim zorluklarına yol açmıştır. Ayrıca, bazı bireyler araştırmaya katılmayı reddetmiş, bu durum da örneklem büyüklüğünü sınırlamıştır.
- Ayrıca, sosyal damgalama korkusu nedeniyle bazı katılımcıların duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade etmekten kaçındığı gözlemlenmiştir.
- Araştırma, evsiz bireylerle uzun süreli katılımcı gözlem yapma fırsatı bulamamıştır. Bu durum, gündelik yaşam pratiklerinin dinamiklerini tam olarak yansıtmayı sınırlandırmıştır.
- Evsiz bireylerin sabit bir yerinin bulunmaması onlarla çalışmayı, çalıştıktan sonra da görüşmeyi devam ettirmeyi zorlaştırmıştır.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Evsizlik

1. Evsizlik ve Evsizlerin Tanımları

Birçok ülkenin yaşadığı ortak sorun olan evsizlik ülkelere ve ülkelerin yaşadıkları siyasal, ekonomik ve sosyal olgulara göre değişkenlik göstermektedir. Çünkü evsizlik içinde bulunduğu kültürel ve tarihsel süreçlerden etkilenmektedir (Chamberlain ve MacKenzie, 2014). Bu durum evsizlik kavramını tanımlamamızı zorlaştırmakta ve farklı tanımlamalarla karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Bu sebepten ilk önce “evsizlik” ve “evsizler” kavramından önce “ev” kavramının ele alınması ve aralarındaki ilişkisinin ele alınması gerekmektedir. Çünkü evsizlik olgusunun ortaya çıkışı ve kavramsal olarak tanımlanması “ev”in varlığı ile ilişkilidir. Dolayısıyla toplumların kültürel ve tarihsel olarak “ev”e olan bakış açılarının farklılık göstermesinin ev kelimesine yönelik farklı tanımlamalarda bulunulmasına neden olmaktadır. Sözlük anlamına bakıldığında Ev; “Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer; bark, ev bark, hane, mekân” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024). Ancak bu tanımlama ev kavramını dar bir kalıba sokarak toplumu sosyal ve kültürel değerlerini ifade etmekte yetersiz kalmaktadır.

Fox (2016), ev kavramını “ev sadece bir çatı ve dört duvardan fazlasıdır” şeklinde açıklayarak evi fiziksel boyut dışında ele alma imkanı sunmaktadır. Pallasmaa'ya (1995) göre ev, insan yaşamında sadece fiziksel bir barınak olmanın ötesine geçerek, bireylerin psikolojik, kültürel ve toplumsal anlamlarını taşıyan çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır. Evi şekillendiren üç temel etken, bu çok yönlü yapının anlaşılmasını sağlamaktadır. İlk olarak, ev, bireylerin bilinçaltı oluşumları ve kültürel etkilerinden derin bir şekilde etkilenir; bu, çocukluk anıları, ait olunan toplumsal yapı ve kültürel değerler gibi unsurların ev algısında belirleyici olduğunu göstermektedir. İkincisi, ev, bireylerin özel hayatlarının, kimliklerinin ve ilişkilerinin yansıdığı bir alan olup, kişisel tercihler ve bireysel hikâyelerle şekillendirmektedir.

Son olarak, ev dışarıya verilen sosyal semboller ve mesajlarla bir statü göstergesi ve toplumsal iletişim aracı halinde ele alarak toplumsal bağlamda nasıl algılandığıyla ilgilenmektedir. Kısacası ev, yalnızca fiziksel bir barınma mekânı olmanın ötesinde, bireylerin aidiyet, güvenlik ve kimlik duygularını inşa ettikleri, sosyal ilişkiler geliştirdikleri ve topluma bağlandıkları bir alan imkanı sağlarken; evsiz kalma durumu da temelde insani ihtiyaçlardan mahrum kalmaya yol açmaktadır. Somerville (2013), evsizliği “sadece evden yoksun olma durumu değil; duygusal, psikolojik, sosyal, varlıksal ve fiziksel gibi birçok kavramı kapsayan yoksunluk” olarak tanımlamaktadır. Bu yoksunluk durumunu başta konut olmak üzere düzensiz bir yaşam, duygusal olarak sevgi eksikliği, geleceğe dair umutsuzluk, sağlıksız yaşam koşulları, bireyle ve çevreyle bağların kopması, toplumsal ilişkilere duyulan ilgisizlik ve yabancılaşma gibi farklı yönleriyle sürekli bir düzensizlik haline dönüşerek kalıcı bir sorun haline gelmektedir.

Evsizlerin yaşadığı yoksunluklar birbirleriyle sıkı bir şekilde bağlantılı olabilmektedir. Toplumda yer bulamayan evsizler, ekonomik olarak temel ihtiyaçlarını karşılayacak barınaklara sahip olamamakta ve bu durum, aile, arkadaş ve komşu ilişkilerini sürdürmemelerine yol açmaktadır. Yaşanılan bu durum toplumdaki uzaklaşarak kendilerini ifade etme imkânı bulamayan evsizler, yalnızlaşmakta ve yabancılaşmaktadır (Işıkhani, 2006). Evsizlerin yaşadıkları bu durum kötü alışkanlıklar edinmelerine ve kötü alışkanlıklar yüzünden sağlıkları bozulan evsizler bireysel ihtiyaçlarından tamamen uzaklaşarak kendilerini soyutlamalarına neden olmaktadır.

Diğer bir deyişle evsizlik, sosyal dışlanmaya uğramış, yalnız başına yaşamını sürdüren ve geceyi sokaklar, banklar, parklar, duraklar ya da terkedilmiş yapılarda geçiren, barınma imkânı bulunmayan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Acar ve Erbay, 2013). İçerisinde buldukları zorlu yaşam koşullarıyla birlikte toplum tarafından dışlanmaya ve ötekileştirilmeye maruz kalmaktadırlar. Sosyal dışlanma, evsizlerin ekonomik yoksunluk, temel ihtiyaçlarını karşılayamama ve adil sistemlerden faydalanamama durumlarıyla birleşerek psikolojik baskılara yol açmaktadır (Çakır, 2002). Bu durum, evsizlerin fiziksel ve ruhsal sağlıklarını olumsuz etkiler, özgüven kaybına neden olur ve sosyal ilişkilerini koparmalarına neden olmaktadır. Sonuç olarak evsizlik, yalnızca barınma eksikliği değil, aynı zamanda birçok temel ihtiyaç yoksunluğu ve kötü yaşam koşulları içeren geniş kapsamlı ve birbirini etkileyen sorunlar yumağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Morris ve Gordon (2006), evsizleri: uzun süre sokakta yaşamaya çalışan, acil servislerin önlerinde veya kentin ulaşımını sağlayan metroların ücra köşelerinde zaman geçiren, ayrıca 45 gün ve daha uzun sürelerle, belirli bir ücret karşılığında veya devletin sosyal politikaları gereği barınma evlerinde kalmak zorunda kalan bireylerdir (Morris ve Gordon, 2006, Akt. Bektaş, 2014: 6). James Franklin'ın Amerika'da yaptığı çalışmaya göre evsizleri; genel olarak barınma imkânı olmayan, içinde hem sağlıklı hem de akıl ve ruh hastalığına sahip bireylerin bulunduğu, geçici barınma evlerinde konaklayan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Franklin, 1992: 11'den Aktaran, Bektaş, 2014: 5).

Evsizliğin ve evsizlerin tanımlanması, evsiz bireylerle ilgili doğru bir çerçeve oluşturulmasını sağlamak ve bu bireylere yönelik etkin bir müdahale planı geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü evsizlik sorununun sadece barınma eksikliğiyle sınırlı olmadığını, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve ekonomik boyutları da içerdiğini bu sebeplerden evsizliğin doğru bir şekilde tanımlanması, bu sorunun çözülmesi için gereken acil barınma ihtiyaçlarının karşılanması, hizmet sunumlarının çeşitlendirilmesi ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılması gibi farklı düzeylerdeki önceliklere ışık tutacağından evsizlikle mücadeleyle yönelik stratejilerin tasarlanmasında, yalnızca barınma sağlamak değil, aynı zamanda sosyal hizmetler, psikolojik destek, sağlık hizmetleri gibi alanlarda da kapsamlı bir yaklaşım benimsenerek bu süreç içerisinde evsizlik sorununun çözülmesine yönelik daha bütünsel ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

2. Evsizlerin Genel Özellikleri

Evsiz bireylerin genel özellikleri yaş, cinsiyet, sağlık ve psiko-sosyo-ekonomik durum gibi çeşitli faktörlere dayalı olarak çeşitlilik göstermektedir. Evsizler, çocuklardan yaşlılara kadar her yaş grubundan bireylerden oluşsa da çoğunlukla genç yetişkinler, orta yaşlılar ve yaşlılar arasında yaygın olarak karşılaşılan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda evsizlerin karşılaştığı zorlu yaşam koşullarının farklılık göstermesine neden olmaktadır. Toplumlarda erkek evsizler daha görünür olmakla birlikte, kadın evsizler de sıklıkla şiddet ve istismar riskiyle karşı karşıya kaldıkları için daha fazla savunmasız olabilmektedir (Kılıç ve Güvenç, 2020).

Evsiz bireyler, genellikle düşük eğitim seviyesine sahip olup, bu durum istihdam ve gelir elde etme fırsatlarını sınırlamaktadır. Birçok evsiz, düşük gelirli veya

güvencesiz işlerde çalışırken, bazıları ise tamamen işsizdir. Bu durum, uygun barınma ve sağlık hizmetlerine erişimlerini de zorlaştırmaktadır. Fiziksel sağlık sorunları, hijyen eksikliği ve yetersiz beslenme gibi sorunlar yaygın olmakla birlikte, ruhsal sağlık problemleri de dikkat çekicidir. Depresyon, kaygı bozuklukları ve travma sonrası stres bozukluğu gibi zihinsel sağlık sorunları, evsiz bireyler arasında oldukça yaygındır (Bauman, 2016).

Evsizlik, yalnızca düşük gelirli veya düşük eğitim seviyesine sahip bireylerle ilişkilendirilen bir durum olarak değerlendirilmelidir. Çünkü evsiz bireyler genellikle sınırlı iş güvencesine sahip, düşük gelirli ya da güvencesiz işlerde çalışan bireyler olmakla birlikte, bu grubun içinde eğitim düzeyi yüksek olan bireyler de bulunmaktadır. Eğitim düzeyinin, yaşam standartlarını iyileştirme garantisi sağlamadığı gibi evsizlikle doğrudan veya dolaylı yoldan bağlantılı olabilmektedir. Yüksek eğitim seviyesi, büyük şehirlerdeki yüksek yaşam maliyetleri, artan konut fiyatları ve ekonomik krizler gibi dışsal faktörler karşısında, barınma sorunlarını çözmekle birlikte eğitilmiş bireyler de evsizlikle karşılaşabilmekte ve bu durum sosyal izolasyon, ruhsal sağlık sorunları ve genel yaşam kalitesinin düşmesi gibi daha karmaşık sorunlara yol açabilmektedir. Bununla birlikte, evsizlik, düşük eğitim seviyesine sahip bireylerin deneyimlediği sağlık sorunlarının ötesinde, yüksek eğitilmiş bireyler için de iş güvencesizliği, ekonomik belirsizlik ve sağlık problemleri gibi faktörlerle birleşerek ortaya çıkabilmektedir. Hem düşük eğitilmiş hem de yüksek eğitilmiş bireyler için evsizlik, genellikle sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin bir araya gelmesinin sonucu olarak şekillenmektedir. Eğitim seviyesi, bireylerin karşılaştıkları zorluklara çözüm getirmek için bir engel veya avantajdan çok, daha geniş sosyal ve ekonomik bağlamla bağlantılı olarak evsizlikle mücadelede belirleyici bir etken olabilmektedir (Bauman, 2016).

Toplum tarafından dışlanma ve yalnızlık hissi, evsiz bireylerin sosyal bağlarını zayıflatırken, bu durum onların sosyal hayattan tamamen kopmalarına neden olabilmektedir. Evsiz bireylerin önemli bir kısmı, geçmişlerinde şiddet, istismar veya ciddi travmatik olaylar yaşamış bireylerden oluşmaktadır. Bu tür deneyimler, onların sosyal uyum süreçlerini daha da zorlaştırmaktadır (FEANTSA, 2023). Barınma olanaklarından mahrum kalan evsiz bireyler, genellikle sokakta ya da geçici barınma yerlerinde yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmaktadır. Güvensiz koşullar, şiddet ve soygun gibi risklerle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır (TÜİK, 2023).

Evsizliğin bu genel özellikleri, bireylerin durumlarının yalnızca kişisel bir sorun olmadığını, aynı zamanda toplumsal bir olgu olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, evsiz bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik politikaların hayata geçirilmesi, toplumsal refahın yükseltilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Kılıç ve Güvenç, 2020).

3. Evsizliğin Genel Nedenleri

Evsizlik, çok boyutlu bir olgu olup, yapısal (makro) ve bireysel (mikro) faktörlerin etkileşimi ve birleşimi açıklanabilir. Ekonomik faktörler, işsizlik, düşük asgari ücret, sosyal sınıf farkları, eğitim eksiklikleri ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan zorluklar, konut fiyatlarındaki artış gibi yapısal etkenler (makro) ile alkol ve madde bağımlılığı, ruhsal hastalıklar, aile içi şiddet ve sosyal destek eksikliği gibi bireysel faktörler evsizliğin başlıca nedenleri olarak vurgulanmaktadır (Işıkhan, 2015). Evsizliğin nedenlerin bu denli çok faktörlü olması evsizliği de çok farklı tanımlar ile karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Bu sebepten evsizliği yalnızca barınma eksikliğiyle tanımlamamakla birlikte; çok yönlü olduğu için aynı zamanda bedensel, duygusal, manevi ve sosyal bir eksiklikler şeklinde kendini göstermektedir (Somerville, 2013).

Yapılan diğer birçok araştırmada evsizliğin kurumsal, ailevi ve bireysel faktörlerin birleşimiyle ortaya çıktığı öne sürülmektedir. Susser ve arkadaşları (1987), evsizliğin nedenlerini toplumsal, ailevi ve kişisel olarak üç faktör olarak yer vermektedir. Bu faktörler arasında kurumsuzlaştırma, aile ilişkileri ve bireysel psikiyatrik rahatsızlıklar bulunmaktadır. Roth ve Bean (1986), evsizlik nedenlerini yalnızca ekonomik ve sosyal faktörlerle değil, aynı zamanda kurumsuzlaştırma bağlamında da değerlendirmektedir. Kurumsuzlaştırma kapsamında Türkiye’de de 1980’lerde sosyal hizmet kurumlarının kapanması, evsizlerin tedavi ve destek hizmetlerine erişimini kısıtlamış, evsizlik oranlarını artırdığı gözlemlenmektedir (Türkcan, 1999).

Evsizliğin nedenleri sistematik nedenler ve kişisel yetersizlikler teorisi olarak iki kategoriye ayrılmaktadır. Sistematik nedenler teorisi, yüksek işsizlik, yetersiz konut ve başarısız ruh sağlığı politikalarını öne sürerken, kişisel yetersizlik teorisi, alkolizm, madde bağımlılığı ve akıl hastalıkları gibi bireysel faktörlere dikkat çekmektedir

(Özdemir, 2010). Evsizliğin sistemik nedenler teorisi ile kişisel yetersizlik teorisinin birbirini tetiklemeleri ve etkilemeleri sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir.

Türkiye'de evsizliğin nedenleri, genellikle kötü ekonomik koşullar ve kişisel zorluklarla ilişkilendirilmekte olup, bu sorun yoksulluk, işsizlik ve aile içi şiddet gibi sosyoekonomik faktörlerle bağlantılanmaktadır. Ayrıca, konut fiyatlarındaki artış ve devlet desteklerinin yetersizliği de evsizlik sorununu derinleştiren önemli nedenler arasında yer almaktadır (Işıkhan, 2015). Türkiye'deki evsizliğin nedenleri, çoğunlukla bireysel tercihlerden ziyade, ekonomik zorluklar ve toplumsal sorunların bir sonucu olarak görülmektedir (Meneviş, 2006).

Sonuç olarak, yapılan araştırmalar, evsizliğin nedenlerinin tek bir faktörle açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok boyutlu bir sosyal olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, evsizliğin nedenlerinin yalnızca bireysel veya yapısal faktörlerden kaynaklanmadığı, aksine her iki boyutun da bir arada ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Yapısal nedenler arasında ekonomik eşitsizlikler, işsizlik, yetersiz sosyal politikalar, konut piyasasındaki sorunlar ve toplumsal ayrımcılık gibi makro düzeydeki unsurlar öne çıkarken; bireysel nedenler arasında ise ruhsal sağlık sorunları, madde bağımlılığı, aile içi şiddet ve sosyal destek mekanizmalarına erişim eksikliği gibi mikro düzeydeki faktörler bulunmaktadır. Ayrıca, bireysel ve yapısal nedenlerin birbirini karşılıklı olarak etkilediği, birinin diğerinin hem nedeni hem de sonucu olabileceği üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla, evsizliği anlamak ve çözüm önerileri geliştirebilmek için bu dinamiklerin karşılıklı etkileşim içinde değerlendirildiği bütüncül bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

a. Mikro-bireysel nedenler

Evsizliğin nedenleri bireysel faktörler bağlamında ele alınırken, genellikle bireyin yaşamında karşılaştığı kişisel sorunlar ve sahip olduğu bireysel eksiklikler kapsamında değerlendirilmektedir. Bu durum bireyin evsiz kalmasının arkasında, bir yandan ruhsal, fiziksel ya da sosyal sorunlar gibi doğrudan yaşadığı zorluklar; diğer yandan ise eğitim, beceri ya da ekonomik kaynaklardaki eksikliklerden kaynaklanan yetersizlikler yatmaktadır. Kişisel sorunlar, bireyin yaşamındaki olumsuz olaylar veya koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkarken (travmalar, bağımlılıklar, psikolojik hastalıklar ve ailevi çatışmalar gibi), bireysel eksiklikler daha çok kişinin yeterlilik düzeyindeki yoksunluklarla (eğitim, beceri eksiklikleri, mali yönetim sorunları ve

sağlık problemleri gibi) ilişkilendirilmektedir (Küçük, 2014: 57). Bu sebeplerden evsizliğin bireysel (mikro) düzeydeki nedenlerinden aile ilişkilerinde meydana gelen değişimler, akıl ve ruh sağlığı bozuklukları, alkol ve madde bağımlılığı gibi etkenlere yer verilmektedir.

i. Aile içi ilişkiler

Evsizliğin ortaya çıkmasında en etkili bireyse (mikro) faktörlerden biri olarak aile içi ilişkilerin bozulması olarak gösterilebilir. Aile içi şiddet, yoksulluk ve aile üyeleri arasındaki iletişimsizlik, bunun sonucunda boşanma ve ayrılık gibi faktörler aile içi ilişkilerinin temel dinamiklerini sarsılmasına neden olmakta ve bunun yanında aile bireylerinin evsizlikle karşı karşıya bırakılmaktadır. Aile desteğini kaybeden bireyler, genellikle barınaklarda veya sokakta yaşamaya yönelir ve sosyal destek ağlarından yeterince faydalanamamaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017). Bu süreçte sosyal ağlar daralır, sosyal sermaye azalır ve bireyler geçmişte sahip oldukları destek sistemlerini kaybetmektedir (Şimşek, 2018: 45).

Aile içi şiddet, evsizliğe yol açabilen en kritik faktörlerden biridir. Aile içi şiddet; bireyin, diğer aile bireyelerine (eşine, çocuğuna, anne ve babasına, kardeş veya akrabalarına) uyguladığı her türlü saldırgan davranış, tutum ve kötü muamele (ihmal ve istismar) olarak ifade edilmektedir (Meneviş, 2006: 24). Aile içindeki şiddet, şiddet mağdurunda sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik bir travma oluşturmaktadır. Bu durum şiddet mağduru olan birey veya bireyler, kendilerini güvende hissedemedikleri bir ortamda yaşamaya devam etmekte zorlanmalarına ve evi terk etmelerini zorunlu kılmaktadır (Yılmaz, 2019). Şiddet mağdurları genellikle aile bireyelerinden kırılgan grupta olan kadın, çocuk ve yaşlılar olabilmektedir. Bu durumda aile içindeki şiddet, özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için ciddi bir evsizlik riski oluşturmaktadır. Evi terk etmek yaşadıkları soruna çözüm olsa da işsizlik ve bütçelerine uygun ev bulunmamaları, genellikle evsizliğe karşı daha da savunmasız olmalarına sebep olmaktadır. Yaşlı bireyin aile içi şiddetin mağduru olmakla birlikte herhangi bir gelirin bulunmamasından kaynaklı barınma ihtiyacını karşılayamama ve yaş itibarıyla istihdam edilmeme durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir. Şiddet mağduru kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için sağlanan destekleyici sosyal hizmetlerin eksikliği, evsizlik riskini ne yazık ki artırmaktadır (Yalçın, 2017).

Aile bireylerinin yüksek enflasyon sonucu işini kaybetme veya düşük gelir, yüksek kira fiyatları, maliyetin artması gibi sebeplerden kaynaklı yaşadığı ekonomik zorluklar sonucunda evini kaybetme, evden çıkarılma ile karşı karşıya kalması barınma ihtiyaçlarını karşılayamayan ailelerin evlerini kaybetmesine yol açabilir (Türkdoğan ve Akça, 2012). İletişim eksiklikleri ve aile içindeki sürekli çatışmalar, aile üyeleri arasında duygusal mesafeler yaratabilir ve bu durum, evden kaçma kararını pekiştirebilir (Bayhan, 2016). Ayrıca, ebeveynleri ayrılan veya boşanan çocuklarda ebeveynlerle zayıf iletişim, okul devamsızlığı, okul terki, düşük benlik saygısı, sosyal ilişkilerde isteksizlik ve zayıflık gibi durumlar ortaya çıkmakla birlikte özellikle çocukların barınma ihtiyaçlarını etkileyerek evsizlik sorununu daha da derinleştirebilir (Köksal, 2020). Bunun sonucunda hem aile ilişkileri bozulan hem de evsizlikle baş başa kalan çocuklar veya gençler suç, madde kullanımı, kendine zarar verme ya da intihar gibi süreçlerle baş başa bırakabilmektedir.

ii. Fiziksel, zihinsel ve ruhsal sağlık problemleri

Evsizlik, bireysel(mikro) düzeyde birçok karmaşık faktörün etkisiyle ortaya çıkan bir sorundur. Bu faktörlerden biri de zihinsel, ruhsal ve fiziksel sağlık problemleridir. Evsiz bireylerin büyük bir kısmı, depresyon, anksiyete bozuklukları, şizofreni gibi psikiyatrik hastalıklarla mücadele etmektedir. Bu tür zihinsel sağlık sorunları, kişilerin yaşamlarını kontrol etme yetilerini zayıflatarak, barınma ihtiyaçlarını karşılamalarını engel olmaktadır (Öztürk, 2011). Ayrıca bunun yanında zihinsel engelli bireylerin ailelerinden ve yakın çevrelerinden yeterli desteği görememeleri durumunda büyük bir sorun haline gelebilmektedir. Bu destek eksikliği, bireyleri sokakta yaşamaya mecbur bırakabilmektedir. Sokakta yaşamın belirsizlikleri, evsiz bireylerde geleceğe dair kaygıları artırmakta ve bu durum kendilerine zarar verme, başkalarına zarar verme ya da intihar gibi olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Akbaş, 2015). Sokak yaşamının tehlikeleri ve zorlu koşulları, bireylerin ruh ve akıl sağlıklarını ciddi şekilde tehdit etmekte; ruhsal hastalıklar nedeniyle evsiz kalan kişilerin mevcut problemlerini daha da ağırlaştırmaktadır (Yıldırım, 2020). Bu bağlamda, evsizliğin bireylerin ruh sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkiler yarattığı ve genel yaşam kalitelerini düşürmelerine neden olmaktadır. Ayrıca, tedaviye erişim zorlukları ve terapötik hizmetlerin eksikliği, bu sorunların daha da derinleşmesine yol açmaktadır. Bu sebepten ruhsal sağlık problemleri de evsizlikle doğrudan ilişkilenebilmektedir. Travmatik yaşam olayları, kayıplar veya ailevi

çatışmalar, evsizlikle birlikte ruhsal hastalıkları tetikleyebilir. Örneğin, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) gibi ruhsal sorunlar, evsizliği daha da derinden yaşamalarına ve bu durum bireylerin yaşam kalitesini daha da kötüleşmesine neden olmaktadır (Yıldırım ve Demirtaş, 2016). Evsizliğin kendisi de ruhsal sağlığı olumsuz yönde etkilemekte olup sosyal dışlanma, güvenlik kaygıları ve belirsiz yaşam koşulları, evsiz bireylerin psikolojik durumunu bozarak, psikolojik travmalarına yol açabilmektedir. Bunun yanında fiziksel rahatsızlıklar ve engellilik, bireylerin üretkenlik seviyesini düşürerek evsizliği tetikleyen önemli etmenler arasında yer almaktadır (Yılmaz, 2020). Bu tür sağlık sorunlarına sahip kişiler, iş hayatına katılımda zorluk yaşamakta ya da tamamen dışlanmaktadır. Bu durum, ekonomik anlamda daha iyi bir yaşam standardına ulaşmalarını güçleştirmektedir (Kaya, 2019). Ayrıca, genetik yatkınlık da bireylerin iş hayatında karşılaştıkları zorlukların artmasına neden olan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Yetersiz barınma koşulları, kötü hijyen ve sağlıksız yaşam ortamları, fiziksel hastalıkların yayılmasına neden olabilir. Evsiz bireylerde sıklıkla karşılaşılan kronik sağlık sorunları arasında bel fitiği, diyabet, solunum güçlüğü, kalp hastalıkları, hipertansiyon, astım, akciğer ve böbrek yetmezliği gibi rahatsızlıklar bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2021). Tedaviye erişim eksiklikleri, bu hastalıkların ilerlemesine ve evsiz bireylerin sağlık durumunun kötüleşmesine yol açmaktadır. Ayrıca, evsizliğin fiziksel yorgunluk yaratması, bağışıklık sisteminin zayıflamasına neden olur ve bu da hastalıkların daha kolay yayılmasına sebep olabilmektedir.

Sonuç olarak bireylerin zihinsel, fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlar dolaylı ve/ya doğrudan evsizliği tetikleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmakta ve neden sonuç ilişkisine sebep olmaktadır. Örneğin, ruhsal bir rahatsızlık nedeniyle fiziksel bir hastalığa yakalanan bir evsiz birey, çalışma hayatından uzaklaşabilir. Bu süreç, gelir kaybına ve ekonomik istikrarsızlığa neden olarak evsizliğin ortaya çıkmasını kolaylaştırabilir (Kaya, 2018).

iii. Alkol ve madde bağımlılığı

Alkol ve madde bağımlılığı, dünya genelinde artış gösteren ve insanların yaşam kalitesini psikolojik, sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan derinden etkileyen büyük bir sorundur (Soysal ve Yılmaz, 2020). Bu (sigara, alkol, esrar, bali, tiner ve etil alkol gibi uyuşturucu/uyarıcı/uçucu madde, kumar vb. etkenlere) bağımlılıklar, evsizliğin oluşumuna neden olan ve bireylerin evsizlik sürecine dahil olmasını hızlandıran önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Evsiz bireyler, özellikle istikrarsız

yaşam düzenine sahip olduklarında, sosyal çevrelerinden de edindikleri olumsuz alışkanlıklarla bağımlılıklara daha yatkın hale gelebilmektedir. Bu durum, hem evsizlik koşullarını daha da kötüleştirir hem de bağımlılığın devam etmesine yol açarak bazen de ölümlerle sonuçlanabilmektedir (Acar ve diğerleri, 2022: 354; Altun, 1997: 11).

Bağımlılık, çalışma yaşantısında olan insanların iş performansını olumsuz yönde etkileyerek iş kayıplarına ve dolayısıyla gelir yetersizliğine yol açabilmektedir (Öztürk, 2018). Bununla birlikte, bağımlılığın yüksek maliyetleri bireylerin maddi dengelerini bozarak borçlanmalarına ve kira ya da ipotek ödemelerini karşılayamamalarına neden olabilmektedir (Kara, 2017). Kira ve ipotek ödemelerini gerçekleştiremeyen bireyler evsizlikle karşı karşıya kalabilmektedir. Evsiz olmanın sonucunda ve madde bağımlılığının etkisinde evsiz bireyler banyo yapma, kişisel hijyen ve giyinme gibi günlük yaşam eylemlerini gerçekleştiremeyecek duruma gelmektedir. Bunun sonucunda bağımlı olan bireyler toplumsal önyargılarla karşı karşıya kalmakta ve bu durum iş bulma şanslarını önemli ölçüde azaltmaktadır (Çelik ve Arslan, 2020). Toplumsal ön yargılar toplumsal izolasyonun artmasına ve bireylerin evsiz kalma riskini daha da yükseltmektedir (Güneş, 2018).

Hukuki sorunlar da bağımlılıkla ilişkili bir diğer etkidir; evsizlerin büyük çoğunluğu bağımlılığın neden olduğu yasa dışı faaliyetler (madde kullanımı ve satımı, hırsızlık, sinyalcilik, öldürme, yaralama vb.) içerisinde yer aldıklarından bireylerin cezai yaptırımlarla karşılaşmasına ve toplumdan daha da dışlanmasına neden olmaktadır (Yıldırım, 2022).

Ekonomik yoksunluğa ek olarak, bağımlılıkla birlikte aile içi çatışmalar ve sosyal ilişkilerde kopuklukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, bireylerin ailelerinden veya sosyal çevrelerinden uzaklaşarak sosyal destek mekanizmalarını kaybetmelerine yol açmaktadır (Demirci, 2021). Uzun süreli alkol ve madde kullanımı, bireylerin fiziksel, sosyal ve ruhsal sağlıklarını ciddi şekilde zedelerken, tedavi harcamaları ise mevcut ekonomik sorunları derinleştirmektedir (Aydın, 2019).

Madde bağımlılığı, evsizliğin hem nedeni hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Barınma, istihdam ve tedavi hizmetlerine erişimin sınırlı olması, evsiz

bireylerin durumunu daha da kötüleştirebilmektedir. Ayrıca, evsiz bireylerin çoğu aynı zamanda ciddi bir akıl hastalığı ile mücadele etmektedir (Şahin ve Kaya, 2021: 67).

Bireysel (mikro) faktörlerden madde bağımlılığı; evsizliğin hem nedeni hem de sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, engellilik, çocukluk travmaları ve bakım ihtiyacı gibi risk faktörleri ile bir araya geldiğinde ne yazık ki bireyin evsizliğe karşı kırılganlığını artırmakta ve bireylerin evsizliğe karşı daha savunmasız hale gelmesine neden olmakla birlikte, genellikle evsizlik sürecini tetikleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır (Aksoy ve Arslan, 2018: 113).

b. Evsizliğin yapısal (makro) nedenleri

Evsizliğin yapısal nedenleri bireyin ve ailenin kontrolü dışında meydana gelmektedir. Bu sebepten evsizliğin yapısal nedenlerini anlamak, bu soruna uygun politikalar geliştirebilmek ve meseleyi bireysel kırılganlıkların ötesinde toplumsal bağlamda ele almak gerekmektedir (Aksu ve Kılıç, 2018: 25). Makro düzeyde ele alındığında evsizlik; ödenebilir, kalıcı konutların eksikliği, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik koşullar, demografik değişiklikler (bekar birey ve tek ebeveynli aileler,) ve sosyal politikalarındaki eksiklikler (barınma desteği ve akıl sağlığı hizmetlerindeki yetersizlikler) gibi çeşitli yapısal faktörlerle ilişkilendirilmektedir (Demir ve Yılmaz, 2020: 14). Bu yaklaşım doğrultusunda insanların evsiz kalmalarının nedenleri genellikle yoksulluğa bağlı olarak düşük gelirli bireylerin uygun maliyetli konutlara erişememesi, doğal afetler ve göç gibi küresel ve çevresel gibi yapısal faktörlerin sonucunda ortaya çıkan sosyal yardımlardaki eşitsizlikler sosyal hizmet mekanizmalarına erişememe durumuna neden olmaktadır (Çelik ve Kaya, 2019: 32).

i. Yoksulluk

Makro (yapısal) sorunlar arasında ilk sırada yoksulluk yer almaktadır. Yoksulluk, sosyal refah politikalarıyla önlenmeye çalışılan, ancak insanlık tarihi boyunca sürekli varlığını sürdüren, günümüzde ise etkisini giderek artıran ekonomik, sosyal ve psikolojik boyutları olan çok yönlü bir sorun olarak ele alınmaktadır (Gül ve Acar, 2019: 15). Bunun yanında yoksulluk, savaşlar, ekonomik krizler, göçler, siyasi olaylar, artan işsizlik gibi çeşitli sebeplerle ortaya çıkabilmektedir (Yaşar ve Taşar, 2019). Bu durum, bireylerin işsizlik, düşük gelir, sağlıksız ve yetersiz barınma koşulları, sağlık hizmetlerine erişememe, eğitim olanaklarından mahrum kalma gibi

birçok temel alanda yaşam boyu zorluklarla karşı karşıya kalmasına ve bu zorluklarla mücadele etmesine neden olmaktadır (Üstünel, 2017: 47).

Yoksulluk, bireylerin konut maliyetlerini karşılayamamasına, temel ihtiyaçlarını gidermekte zorlanmasına ve nihayetinde barınma imkanlarını kaybetmesine yol açmaktadır. Türkiye’de yapılan araştırmalar, düşük gelir düzeyine sahip bireylerin hem konut bulmada hem de mevcut konutlarını sürdürülebilir şekilde muhafaza etmede ciddi zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır (Özdemir, 2018). Gelir düzeyi düşük olan bireylerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin sınırlı olması, fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının artmasına sebep olmaktadır (Kaya, 2020). Bu sorunlar, bireylerin toplumsal yaşama katılımını zorlaştırarak sosyal dışlanma riskini arttırmaktadır. Yoksul bireyler sadece maddi olarak değil, sosyal dışlanmayla birlikte kötü yaşam koşullarıyla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Aynı zamanda, yoksulluk içinde büyüyen bireylerin eğitim ve istihdam olanaklarına erişimde yaşadığı güçlükler, onların ekonomik bağımsızlık kazanmalarını ve barınma güvencesi elde etmelerini zorlaştırmaktadır (Çelik ve Yılmaz, 2019). Yoksulluk, toplumsal eşitsizliklerin bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Ekonomik ve sosyal politikaların etkisizliği, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve sosyal yardım mekanizmalarının yetersizliği, bu sorunu daha da derinleştirmektedir. Toplum genelinde ekonomik kalkınma sağlanmadığı ve dezavantajlı grupların desteklenmediği durumlarda, yoksulluk ve evsizlik arasındaki ilişki daha da güçlenmektedir (Şahin ve Demir, 2021).

Bu sebeple yoksulluk, bireyi hem fiziksel hem de sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkileyerek pek çok temel ihtiyaçtan mahrum bırakmaktadır. Kendilerini eksik ve yetersiz hisseden bu bireyler, evden ve toplumdan uzaklaşarak evsiz hale gelebilmektedir. Bu durumda ne yazık ki evsiz bireyler hem yoksullukla doğrudan ilişkilendirilen hem de yoksulluk riski en yüksek gruplardan birini oluşturmaktadır.

ii. Konut sorunu

Evsizliğin yapısal (makro) nedenlerin biri de konut sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetersiz ve düşük maliyetli konutların sınırlı olması, evsizliğin temel yapısal sebepleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Evsiz bireyler, tanımı gereği, uygun ve sürdürülebilir konutlardan mahrumdur ve bu durum, sokaklarda, parklarda veya geçici barınaklarda yaşam olarak kendini göstermektedir. Özellikle konut piyasasındaki fiyat artışları ve sosyal konut eksikliği, düşük gelirli bireylerin var olan

sistemden dışlanmasına neden olmaktadır. Bu durum, evsizliğin sadece fiziksel bir barınma eksikliği değil, aynı zamanda ekonomik erişilebilirlik sorunu olduğunu ortaya koymaktadır (Kuyucu, 2020).

Konut sorununu yalnızca fiziksel bir eksiklik olmakla birlikte bu sorun, aynı zamanda ekonomik ve sosyal politikalarındaki dengesizliklerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Evsizlik, konutların yokluğundan ziyade bireylerin aşırı yoksulluk ve sosyal dışlanma nedeniyle konuta erişememesinden kaynaklanmaktadır (Kuyucu, 2020). Bu bağlamda, düşük gelirli bireylerin barınma ihtiyaçlarını karşılayacak sosyal konut projelerinin artırılması, kira destek programlarının yaygınlaştırılması ve konut piyasasındaki eşitsizlikleri gidermeye yönelik reformlar gerekmektedir. Yapısal düzeyde bu sorunlara çözüm üretilmediği sürece, evsizlik yalnızca bireylerin değil, toplumun genelinin karşı karşıya kaldığı bir sorun olmaya devam edecektir.

iii. Doğal afetler

Doğal afetler, evsizliğin yapısal (makro) nedenlerinden biri olarak insanların barınma hakkını derinden etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Depremler, salgın hastalıklar, seller, kasırgalar, fırtınalar, hortum, tsunamiler, orman yangınları, toprak kaymaları ve küresel iklim değişikliği gibi yıkıcı doğal olayları olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 2003). Bu afetlerin etkisi, özellikle düşük gelirli gruplar ve altyapı eksiklikleri bulunan bölgelerde daha yoğun hissedilmektedir. Bu kapsamda afetler, toplumu fiziksel, ekonomik, psikolojik ve sosyal açılardan etkileyerek, normal yaşamı ve faaliyetleri kesintiye uğratan; doğa, insan ya da teknoloji kaynaklı olaylar olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2021).

Afet durumlarında insanlar yalnızca maddi varlıklarını değil, aynı zamanda aile üyeleri, akrabalar, arkadaşlar gibi duygusal sosyal destek ağlarını, fiziksel (uvuz kaybı) ve psikolojik sağlıklarını (tssb), gelir kaynaklarını (iş, gelir getirici ebeveyn) da kaybedebilmektedir. Bu durum, bireylerin sosyal çevreleri üzerindeki etkilerinin değişmesine neden olan bir travmaya yol açabilmektedir (Aktaş, 2003). Bunun yanında insanların yaşadıkları evlerini kaybetmeleri ve aile bireylerini kaybetmelerinin acısı psikolojik, ruhsal ve duygusal olarak ruh sağlığını bozabilmekte ve fiziksel yaralanmalar veya uvuz kayıpları nedeniyle engelli hale getirebilmektedir. Bu durum afetzedenin normal yaşamına dönememesine ve gelir getirici herhangi bir

işte çalışamamasına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak işsizlik ve gelir kaybı yaşayan afetzede ekonomik sorunlar yaşayarak yoksul konumuna düşmesine neden olduğundan yaşanan durum çoğu zaman evsizlik gibi durumlarla sonuçlanabilmektedir (Artan ve Özkan, 2020: 4).

Özellikle etnik azınlıklar ve LGBTİ+' lar gibi marjinal gruplar arasında yer alan evsiz bireyler, doğal afetler sırasında en savunmasız kesimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu bireylerin afet sonrası dayanıklılık göstermeleri, sosyoekonomik koşullarını sürdürebilmeleri ve kayıplarının üstesinden gelebilmelerinde zorlandıklarından dolayı kronik evsizlikle karşı karşıyaya kalmaktadırlar.

Doğal afetler, her an her yerde meydana gelebilecek olaylardır ve binlerce insanı evsiz bırakabilmektedir. Afetler sonucunda evsiz kalan bireylerin, diğer evsiz gruplarına kıyasla daha sınırlı kaynaklara erişim sağlamaktadır. Afet sonrasında park, sokak veya köprü altı gibi geçici barınma alanlarının bile kullanılamaz hale gelmesi neden olduğundan yazık ki evsiz afetzedelerin kaynaklarını sınırlandırmaktadır (AFAD, 2021). Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanlarının afet sonrası evsizlikle mücadelede ilk müdahaleleri gerçekleştirme konusunda kritik bir rolü bulunduğundan alınan önlemlerle, veya var olan hizmetlere erişimi noktasında evsiz bireylerin ve genel olarak toplumun dayanıklılığını artırabilir (Fogel, 2017).

iv. Göç

Göç, evsizliği tetikleyen yapısal (makro) faktörler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Göç, bireylerin iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerle bir yerden başka bir yere hareket etmesi olarak tanımlanır ve bu hareketlilik, toplumların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Meneviş, 2006: 22). Göç, insanların yaşam tarzlarında köklü değişimlere yol açar ve bu değişimlerin getirdiği adaptasyon ve uyum sorunları, evsizlik gibi ciddi toplumsal sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Meneviş, 2006: 22). Göç eden bireyler, genellikle daha iyi yaşam koşulları ve ekonomik fırsatlar arayışıyla yer değiştirirse de yeni yaşam koşullarına uyum sağlamakta zorlanır ve bu süreçte ekonomik zorluklar da onları daha savunmasız hale getirebilmektedir.

Göç eden bireyler, kent yaşamına uyum sağlamak için bir yandan iş ve konut edinme mücadelesi verirken bir yandan da düşük gelirli iş sektörlerinde çalışarak koşullarını iyileştirmeyi amaçlamaktadırlar. Ayrıca, göçmen nüfusunun yoğun olduğu

kentlerde kiraların yükselmesine ve uygun fiyatlı konutların azalmasına göçmenlerin barınma alanları sınırlandırmaktadır (Şimşek, 2019). Çoğu zaman, ekonomik zorluklar nedeniyle aileye destek olmak amacıyla büyük şehirlere göç eden bireyler, barınma için ödeme yapmaktansa sokaklarda ya da başka korunaksız alanlarda yaşamayı tercih etmektedirler. Sadece kış mevsiminde, konaklama maliyetini karşılayabilecek durumdaysalar pansiyon gibi geçici yerlerde barınmaktadırlar (Levinson, 2004: 273-274).

Göç ile kentlerde yaşanan hızlı değişim ve dönüşüm, sosyoekonomik ve kültürel sorunların artmasına yol açarken, bölgesel farklılıkların büyümesi ve toplumsal ayrışmalar da belirginleştirmektedir (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 2). Bu süreç, göç eden bireylerin özellikle kentle bütünleşmesinin önüne geçerek bir yerde kümelenmesine, ayrışmasına ya da kutuplaşmasına neden olabilmektedir. Bu durumda göç eden bireyleri genellikle yoksul mahallelerde yaşamaya itmektedir. Bu mahallelerde kentsel hizmetler yetersiz, konutlar yaşama elverişsiz ve alt yapılar düzensizdir. Ayrıca, göçmenlerin çoğu bu yerleşim yerlerinde sosyal güvence sistemlerinden ve destek ağlarından yoksun bırakmakta olup; onları sağlık hizmetleri, eğitim ve diğer temel hizmetlere erişimlerini engellemektedir (Demir, 2021). Dil ve kültürel engeller de göçmenlerin yerel yönetimlerle ve hizmet sağlayıcılarla etkili iletişim kurmalarını zorlaştırmakta bu da barınma haklarına ve yasal prosedürlere erişimlerini engellemektedir (Köksal, 2018). Bu bağlamda, göç ve evsizlik arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır; göç, kentleşme süreciyle birlikte büyük şehirlerde evsizlik sorununu daha görünür hale getirmiştir (Meneviş, 2006: 22).

4. Evsizlik Olgusunun Sınıflandırılması

Evsizlik, farklı koşullar ve sebeplerden ötürü karmaşık ve çok boyutlu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun, farklı türlerde evsizlik biçimlerine yol açabilmektedir. Sokakta yaşayan evsizler, kentten göç etmiş bireyler, barınma sıkıntısı çekenler, geçici çözümler arayanlar, özellikle kadın ve çocuk evsizler, göçmen evsizler, madde bağımlılığı ve ruh sağlığı sorunları ile mücadele eden bireyler şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2016). Her bir evsizlik türü, kendisine özgü ihtiyaçları, karşılaşılabileceği zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri olan evsiz bireyleri temsil eden belirli bir yapıyı ve niteliği ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, kadın ve çocuk evsizler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve şiddet gibi ek sorunlarla karşı

karşıya kalabilmektedir (Yılmaz, 2020). Madde bağımlılığı ve ruh sağlığı sorunları yaşayan evsizler ise, bu durumlarla baş etmek için daha karmaşık destek sistemlerine ihtiyaç duymaktadırlar (Demir ve Kılıç, 2017). Bu nedenle evsizliğin sınıflandırılması her bir evsiz bireyin ihtiyaçlarının ve karşılaştıkları zorlukların anlaşılması, etkili çözümler geliştirmek açısından önemlidir. Ancak alinyazında evsizlik sınıflandırmalarının tek bir ölçütü bulunmamakla birlikte elde edilmiş veriler doğrultusunda genel kabul gören sınıflama ölçütleri zaman temelli evsizlik, marjinal nitelikte evsizlik, cinsiyet temelli evsizlik ve gizli evsizlik gibi nedenler olarak ele alınmaktadır (Karaman, 2019: 52).

a. Zaman temelli evsizlik

Evsiz bireylerin ev dışında geçirilen ve dışarda kalınan tarih ve zamana göre yapılan ayrımlar olarak sınıflandırma yapılmaktadır. Bu sınıflama türü temelde, kronik/süreğen, Epizodik/döngüsel ve geçici/durumsal olmak üzere üç tür altında incelenebilir (Genç, 2016: 55-56)

i. Epizodik/döngüsel evsizler

Epizodik/döngüsel evsizlik, belirli dönemlerde evsiz kalan bireyleri tanımlamaktadır. Bu evsizlik durumu, genellikle işsizlik, gelir kaybı, bağımlılık gibi çeşitli sosyoekonomik faktörlere dayalı olarak ortaya çıkmaktadır (Büyüköztürk, 2019: 45). Bu durum, genellikle tekrarlayan evsizlik döngüleri ile kendini göstermektedir. Epizodik/Döngüsel evsizlik yaşayan bireyler, sıklıkla bu süreçlerin etkisiyle hayatlarını sürdürebilmekte zorlanmakta, yeniden evsizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar (Evsizlikle Mücadele Derneği, 2020: 58).

ii. Geçici/durumsal evsizler

Geçici/durumsal evsizlik, beklenmedik olayların sonucunda ortaya çıkan ve kısa süreli evsizlik hali olarak tanımlanmaktadır. Bu tür evsizlik, doğal afetler, evden ayrılma, aile içi şiddet, boşanma gibi çeşitli faktörlerin etkisiyle oluşmaktadır. Geçici evsiz bireyler, genellikle bu dönemde acil barınma ve destek hizmetlerine erişebilme imkanlarından yararlanmaktadırlar (Yılmaz, 2018: 102). Bu bireyler, kısa süreli evsizliklerini atlatabilmek, işlerine ve daha önceki sosyal yaşantılarına dönme çabasını göstermektedirler (İlhan ve Ergün, 2010: 56).

iii. Kronik (süreğen) evsizler

Kronik (süreğen) evsizlik, bireylerin bir yıl veya daha uzun süredir sürekli evsiz kalmayı ya da son üç yıl içinde en az dört evsizlik olayını deneyimlemeyi ifade etmekte olup bu durum, aynı zamanda 12 aydan fazla süredir evsiz bir şekilde, geçici sığınaklarda veya kurum bakım merkezlerinde yaşamayı da kapsamaktadır (Kus, 2020). Kronik evsizlik yaşayan bireyler, genellikle travmalar, akıl ve ruh hastalıkları, madde bağımlılığı, engellilik, sağlık sorunları ve tıbbi rahatsızlıklar gibi uzun süreli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Yıldırım, 2017: 120). Bu bireyler, yaşadıkları zorlu koşullardan ötürü geleneksel barınma programlarına uyum sağlamakta güçlük çekerler, bu da sürekli desteğe ve bakım hizmetlerine olan ihtiyaçlarını artırmaktadır (Çelik ve Kaya, 2019: 85). Çoğu kronik evsiz birey, tehlikeli ve insan yerleşimlerinden uzak bölgelerde yaşamaktadır (Çetin ve Yılmaz, 2019). Ne yazık ki bu kişilerin yaşamları, uzun süreli evsizlik ve karmaşık sağlık sorunları arasında bir kısır döngü içinde devam etmektedir (Öztürk, 2021:56).

b. Marjinal nitelikte olan evsizler

i. Hükümlü evsizler

Hükümlü bireylerin cezaevinden tahliye sonrası karşılaştıkları sosyal zorluklardan biri olan evsizlik, yaşam standartlarını ciddi şekilde etkilemekte ve tekrar suç işleme olasılığını artırmaktadır. Araştırmalar, tahliye sonrası barınma, iş bulma ve topluma yeniden entegrasyon süreçlerinde sosyal desteğin eksikliğinin önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Yılmaz ve Çelik, 2021). Bununla birlikte, sosyoekonomik koşulların ve toplumsal damgalanmanın hükümlü bireylerin evsizlik riskini artırdığı belirtilmektedir. Örneğin, gelir eksikliği ve barınma imkanlarının sınırlı olması, eski mahkûmların tekrar suç döngüsüne girmelerine neden olabilmektedir (Kaya, 2020).

Evsizliğin cezaevinden tahliye edilen bireyler üzerindeki etkileri, sosyoekonomik bağlamda daha geniş bir perspektiften incelenmelidir. Damgalanma ve ayrımcılık, bu bireylerin barınma ve diğer temel hizmetlere erişimini zorlaştırmakta, bu da hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Demir ve Aksoy, 2019).

Sonuç olarak, tahliye öncesi ve sonrası süreçlerde bireylerin topluma entegrasyonunu destekleyecek politikaların uygulanması, evsizlik riskini azaltmada

kritik öneme sahiptir. Bu tür düzenlemeler, kamu güvenliği ve toplumsal asayiş açısından da olumlu katkılar sağlayacaktır (Yılmaz ve Çelik, 2021).

ii. Göçmen evsizler

Göçmen evsizlik, sıklıkla göz ardı edilen ve toplum içinde görünürlüğü sınırlı kalan bir durumdur. Bu sorunun arkasındaki karmaşık nedenler, göçmenlerin yaşam koşullarını derinden etkilemektedir. Fiziksel barınma eksikliği ile sınırlı kalmayan bu sorun, sosyal ve ekonomik baskılarla daha da karmaşık hale gelmektedir (Kaya ve Demir, 2020). Göçmenler, çoğu zaman savaş, çatışma ve ekonomik zorluklardan kaçarken, daha iyi bir yaşam umuduyla geldikleri ülkelerde evsizlik ve sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Yılmaz, 2019).

Evsiz göçmenler genellikle geçici çözümlerle hayatta kalmaya çalışmaktadır; akrabalarının veya arkadaşlarının yanında barınmak ya da sokaklarda yaşamak bu durumun yaygın örneklerindedir (Aydın ve Çelik, 2021). Ayrımcılık ve sosyal dışlanma, bu bireylerin durumunu daha da kötüleştiren faktörlerdir. Dil engelleri, kültürel farklılıklar ve yasal statü eksiklikleri, göçmenlerin sosyal hizmetlere erişimini kısıtlamakta ve toplumsal entegrasyonlarını zorlaştırmaktadır (Kara, 2022).

Göçmen evsizliğinin önlenmesi için sosyal koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi ve göçmenlere yönelik özel politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu politikalar, sadece bireylerin yaşam kalitesini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda toplumsal huzur ve refaha da katkıda bulunacaktır (Yılmaz, 2019). Ulusal ve uluslararası düzeyde iş birliği gerektiren bu sorun, kapsamlı bir yaklaşım benimsenmedikçe devam edecek ve daha büyük toplumsal problemlere yol açabilecektir (Kaya ve Demir, 2020).

c. Cinsiyet temelli evsizlik

Evsizlik, sosyoekonomik dinamiklerin derin izlerini taşıyan karmaşık bir olgu olup, cinsiyetler arası farklılıklar gösteren bir yapıya sahiptir. Kadın ve erkeklerin evsizlik deneyimleri, yalnızca barınma ihtiyacıyla sınırlı kalmaz, aynı zamanda psikolojik ve sosyal zorlukları da içermektedir. Kadın evsizlerin, aile içindeki şiddet, istismar ve travma gibi nedenlerden kaynaklanan evsizlik deneyimleri, erkeklerin yaşadığı ekonomik sıkıntılarla karşılaştırıldığında daha karmaşık bir hale almaktadır (Kılıç, 2020; Yılmaz ve Güler, 2021).

Kadın evsizlerin karşılaştığı zorluklar, genellikle güvenlik kaygıları ve evliyse çocuklarıyla birlikte yaşamaya çalışma zorunluluğu gibi faktörlerden kaynaklı kadınların sokakta kalma oranlarının erkeklere göre daha düşük olmasının sebepleri arasında sosyo- kültürel etmenler yer almaktadır (Özdemir, 2019). Bunun yanı sıra, barınma alternatiflerinin kısıtlı olması gibi nedenler kadınların sosyal destek sistemlerinden yaralanma süreçlerini daha da zorlaştırır (Kaya ve Aslan, 2018). Bu durum erkekler ise daha çok ekonomik zorluklar, iş kaybı ve bağımlılık gibi sorunlarla evsizlikle yüzleşmektedir (Erdoğan, 2020).

Evsizlik deneyimlerinin her iki cinsiyet için farklılıklar göstermesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansımasıdır ve bu durum, sosyal hizmetlerin yapılandırılmasında cinsiyet temelli bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır (Yıldız, 2021). Evsizlikle mücadele eden kadın ve erkeklerin karşılaştığı zorlukları anlamak, toplumsal farkındalık yaratmak ve etkili politika geliştirme süreçlerine katkı sağlamak için önem arz etmektedir (Akbulut ve Çelik, 2019).

Cinsiyet temelli (LGBTİ+) evsizlik, genellikle gözle görülmeyen ve toplumda göz ardı edilen bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. LGBTİ+ bireyler, cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayarak, barınma ve güvenli alan sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar. Sokakta yaşamayan veya barınma merkezlerinde görünmeyen bu bireyler, gizli evsizlik durumu yaşamaktadırlar (Kalkan, 2020). Aile ve arkadaş evlerinde kalmaya çalışmak, barınma merkezlerinden uzak durmak ya da güvensiz alanlarda geçici yaşam gibi çeşitli evsizlik deneyimlerine sahip oldukları ortaya çıkmaktadır (Demir, 2018). Bu durum, sadece barınma ile sınırlı kalmaz; sosyal ve ekonomik baskılar yaratarak daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Ekonomik yetersizlikler, sınırlı istihdam fırsatları ve sağlık sorunları, LGBTİ+ bireylerin yaşam standartlarını düşürmekte ve barınma alternatiflerini kısıtlamaktadır (Arslan ve Çelik, 2019). Bu nedenle, cinsiyet temelli evsizlik konusundaki farkındalığın artırılması büyük önem taşımaktadır.

d. Gizli evsizlik: görünmeyen bir sorun

Gizli evsizlik, barınma sorunu yaşayan ancak sokakta yaşamayan bireyleri tanımlamak için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, bireylerin genellikle akrabaları veya tanıdıkları aracılığıyla geçici barınma düzenlemeleri yaparak fiziksel anlamda sokakta kalma durumundan kaçınmalarını

içermektedir. Ancak bu bireyler, barınma ihtiyacını uzun vadeli ve güvenli bir şekilde karşılayamadıkları için aslında evsiz olarak değerlendirilmektedirler. Gizli evsizler, durumlarını çevrelerinden saklamak ve toplumsal damgalamadan kaçınmak için çeşitli stratejiler geliştirebilirler. Örneğin, sürekli olarak farklı kişilerle kalma, gündüzlerini kütüphane veya alışveriş merkezleri gibi kamusal alanlarda geçirip yalnızca geceleri geçici barınaklarına dönme gibi (Aydın, 2020: 45).

Gizli evsizlik, barınma sorunlarının görünmez hale gelmesine neden olmaktadır. Sokakta yaşayan bireyler genellikle sosyal hizmetlerin veya yardım kuruluşlarının gözlemi altındayken, gizli evsizler sistemin dışında kalmaktadır. Bu da evsizlikle ilgili yapılan araştırmaların eksik ve yanıltıcı sonuçlar üretmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla gizli evsizlik durumu da sadece bireysel bir sorun değil, aynı zamanda toplumsal bir mesele olarak ele alınmalıdır (Yılmaz ve Demir, 2019: 56). Bu kişiler, barınma sorunlarının yanı sıra ekonomik zorluklar, psikolojik baskılar ve sosyal dışlanma gibi birçok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunlar, bireylerin iş bulma kapasitelerini, eğitim olanaklarına erişimlerini ve genel yaşam kalitelerini doğrudan etkilemektedir.

Bu sebeplerden gizli evsizlik, daha derin ve karmaşık sosyal sorunların bir belirtisi olarak da değerlendirilmektedir. Örneğin, düşük gelir düzeyi, artan kira fiyatları, işsizlik ve sosyal destek sistemlerindeki yetersizlikler, gizli evsizliğin başlıca nedenleri arasında yer almaktadırlar. Ayrıca, bireylerin bu durumu açıklamaktan çekinmesi, toplumsal damgalama korkusundan kaynaklanmaktadır. Toplumun evsiz bireylere yönelik önyargıları, bu kişilerin sorunlarını daha da görünmez hale getirmektedir. Bu da gizli evsizlerin sosyal yardım ve destek mekanizmalarına erişimini zorlaştırmaktadır (Kara, 2021: 122).

Toplum genelinde, gizli evsizlik ekonomik eşitsizliklerin ve sosyal adaletsizliklerin bir göstergesi olarak görülmektedir. Bu durumda gizli evsizliğin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ele alınması gereken çok boyutlu bir sorun olarak ele alınıp politikalar geliştirilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır.

5. Evsizlerin Yaşadıkları Sorunlar

Evsizlik, modern toplumlarda ciddi bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmakta ve bireylerin yaşamını birçok boyutuyla olumsuz etkilemektedir. Barınamama, güvensizlik, işsizlik, ekonomik zorluklar, sosyal dışlanma, mevsimsel zorluklar ve

hastalıklar gibi problemler, evsiz bireylerin yaşadıkları temel sorunlar arasında yer almaktadır. Bu sorunlar hem neden hem de sonuç olabilmektedir. Bu sebepten evsizliğin, yalnızca bireysel bir sorun olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir mesele olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Barınma hakkı, evsizlikle ilgili sorunların temelinde yer almakta olup, bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan en temel ihtiyaçlardan biridir. Örneğin, kış aylarında İstanbul'daki sokaklarda yaşayan bireylerin donma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığına dair haberler, barınma ihtiyacının önemini gözler önüne sermektedir (Türk, 2020). Evsiz bireyler genellikle sokaklar, köprü altları ve kamusal alanlarda yaşamaktadır. Ülkelerin evsizlik sorununa yaklaşımları, barınma hizmetlerinin çeşitliliğini ve etkinliğini belirleyen kritik bir etkidir.

Evsiz bireylerin güvensizlik hissi, sokakta maruz kaldıkları riskler nedeniyle belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu bireyler, fiziksel ve psikolojik şiddet, suç ve istismar gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin, geceyi bir parkta geçirmek zorunda kalan evsiz bireylerin, gaspa uğrama ya da fiziksel şiddet görme ihtimalleri oldukça yüksektir (Ağır, 2019). Sokak koşulları, bireylerin sağlık ve güvenliklerini tehdit eden bir ortam oluşturmaktadır. İşsizlik, evsizlik hem bir neden hem de bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Yaş, belgesizlik ve beceri eksikliği gibi etmenler, evsiz bireylerin istihdam edilmesini zorlaştırmaktadır. Örneğin, uzun süre sokakta yaşamış bir bireyin fiziksel görünümü ve hijyen durumu, iş görüşmelerinde önyargıyla karşılanmasına neden olabilmektedir (Kaya, 2021). Ekonomik zorluklar, bireylerin yaşam koşullarını daha da kötüleştirerek evsizlik döngüsünü devam ettirmektedir.

Sosyal dışlanma, bireylerin toplumla bütünleşememesine ve sosyal ilişkilerinin zayıflamasına yol açmaktadır. Örneğin, sokakta yaşayan bireylerin kötü koku ya da dış görünüş nedeniyle toplu taşımada ya da kamusal alanlarda dışlandığı görülmektedir (Demir, 2018). Evsiz bireyler, toplumsal damgalanma ve ötekileştirme ile karşı karşıya kalarak kimlik kaybı yaşamaktadır. Altı boyutlu (mekânsal, ekonomik, sosyal, eğitim, hukuki ve sağlık) sosyal dışlanma, evsizlerin yaşamını daha da zorlaştırmaktadır. Evsiz bireyler hem fiziksel hem de ruhsal sağlık sorunları ile mücadele etmektedir. Mevsimsel zorluklar, fiziksel hastalıkları artırırken; depresyon, bipolar bozukluk ve intihar düşünceleri gibi ruhsal sorunlar da yaygındır (Yılmaz,

2022). Örneğin, soğuk havalarda barınacak yer bulamayan bireylerin hipotermi nedeniyle hayatını kaybettiği vakalar kayıt altına alınmıştır. Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan engeller, evsiz bireylerin durumunu daha da ağırlaştırmaktadır.

Evsizlikle mücadelede toplumsal destek mekanizmalarının yetersizliği, sorunun süreklilik kazanmasına yol açmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları ve politika yapıcılar, evsizliği azaltmak için stratejik müdahaleler geliştirmelidir. Örneğin, Avrupa'daki Housing First modeli, bireylerin önce barınma ihtiyacının karşılanmasını, ardından sosyal entegrasyon ve iş bulma süreçlerinin desteklenmesini hedeflemektedir (Bulut, 2023). Barınma merkezleri, sağlık hizmetlerine erişim ve istihdam olanaklarının sağlanması, bu konuda atılacak öncelikli adımlardır. Evsizlik, bireylerin yaşam kalitesini düşürmekle kalmaz; toplumsal sağlığı da olumsuz yönde etkiler. Bu nedenle, evsizlikle mücadelede kapsamlı ve sürekli politikalar geliştirilmesi gereklidir. Barınma, istihdam ve sağlık hizmetleri alanlarındaki çözüm odaklı yaklaşımlar, evsiz bireylerin yaşam standartlarını yükseltecek ve toplumsal dayanışmayı güçlendirecektir.

B. Dünyada Ve Türkiye'de Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları

1. Sosyal Hizmet ve Evsizlik

Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin ve toplumların yaşam kalitesini artırmayı, karşılaştıkları sosyal sorunlara çözüm üretmeyi ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmeyi amaçlayan bir disiplin ve uygulama alanıdır. İnsan haklarına dayalı bir yaklaşımla yürütülen sosyal hizmetler, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaktan sosyal adaleti tesis etmeye kadar geniş bir hedef yelpazesine sahiptir (Balcı, 2020). Barınma, sağlık, istihdam, eğitim ve psikososyal destek gibi temel hizmetleri bir araya getiren sosyal hizmetler, bireylerin güçlendirilmesi ve toplumun dinamiklerinin iyileştirilmesi için çalışmaktadır (Çakır, 2020). Bu kapsamda sosyal hizmet, bireylerin sadece fiziksel ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda ruhsal, sosyal ve ekonomik gereksinimlerini de ele almaktadır. Sosyal hizmetlerin temel ilkeleri arasında insan onuruna saygı, eşitlik ve adalet, katılımcılık ve bütüncül bir bakış açısı yer alır (Özdemir ve Demirtaş, 2021). Bu ilkeler doğrultusunda hareket eden sosyal hizmetler, bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmelerine, toplumun en dezavantajlı

kesimlerini destekleyerek eşit fırsatlar sunarak topluma aktif bir şekilde katılmalarına olanak tanır (Çetin, 2022).

Evsizlik ise, bireylerin güvenli, sürekli ve uygun bir barınma imkanından yoksun kalması durumudur. Evsizlik, yoksulluk, işsizlik, aile içi şiddet, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi karmaşık nedenlerin hem nedeni hem de bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Gül, 2018). Bu durum, bireylerin yalnızca fiziksel barınma ihtiyacını değil, aynı zamanda ruhsal sağlıklarını, sosyal ilişkilerini ve toplumsal bağlarını da olumsuz etkiler (Türk, 2019). Kronik evsizlik, geçici evsizlik ve gizli evsizlik gibi farklı türleri olan bu sorun, bireylerin topluma entegrasyonunu zorlaştırır ve sosyal adaletin sağlanmasında ciddi engeller oluşturur (Yılmaz, 2020).

1950'li yıllara kadar dünyada evsiz insanlara yönelik yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak gönüllü kuruluşlar tarafından yürütülmekteydi. Bu çalışmalar genellikle alkol bağımlılığı olan, yaşlı, avare ve sorumsuz erkekler olarak değerlendirilmektedir (Alkan, 2021). Bu da evsizliğin hem sınırlı hem dar bir anlamda değerlendirilmesine neden olmakta olup sosyal hizmeti uygulamalarını da sınırlı kalmasına sınırlı bir kesime uygulanmasına neden olmuştur. Ancak 1980'li yıllardan itibaren evsizlik, kadın, çocuk ve gençlerin de dahil olmasıyla birlikte, hem bireysel (aile içi şiddet, psikolojik sorunlar, bağımlılık) hem de yapısal (doğal afetler, göç, yoksulluk, konut sorunu gibi) nedenlerle önemli bir sosyal sorun haline gelmiştir (Kara, 2019). Çünkü evsizlik, dünya genelinde yaşanan sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklarla şekillenen bir meseledir; özellikle gelişmiş ülkelerde, evsizlik konut yetersizliği çerçevesinde ele alınırken, gelişmekte olan ülkelerde ise yoksulluk, sosyo-ekonomik eşitsizlik ve düşük gelir seviyeleri gibi sorunlar kapsamında ele alınmaktadır (Balcı, 2020).

Sosyal hizmet uygulamaları, evsiz bireylerle toplumsal kaynaklar arasında bir köprü oluşturarak, onların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik destek mekanizmaları sunmaktadır. Sosyal hizmetler, evsizlikle mücadelede hayati bir rol oynar ve bu sorunun çözümü için çok yönlü yaklaşımlar sunmaktadır. Öncelikli olarak, evsiz bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak için barınma merkezleri, geçici sığınma evleri ve uzun vadeli konut projeleri geliştirilir (Çakır, 2020). Barınma desteği, evsizlikle mücadelenin ilk adımı olup bireylerin güvenli ve sürekli bir yaşam alanına kavuşmalarını sağlar (Özdemir ve Demirtaş, 2021).

Bunun yanı sıra, fiziksel sağlık hizmetleri ve psikolojik destek sunularak bireylerin sağlıklarını yeniden kazanmalarına yardımcı olunur. Özellikle madde bağımlılığı, travma sonrası stres bozukluğu gibi özel ihtiyaçları olan bireyler için rehabilitasyon programları düzenlenir (Gül, 2018). Ekonomik bağımsızlık, evsizlikle mücadelede kilit bir unsurdur. Bu nedenle sosyal hizmetler, evsiz bireylerin iş bulmalarını kolaylaştıracak mesleki eğitim ve istihdam programları sunar (Türk, 2019). Mikro kredi imkanları ve girişimcilik destekleri ile bireylerin kendi ekonomik faaliyetlerini başlatmaları teşvik edilir. Psikososyal destek hizmetleri kapsamında bireylerin sosyal becerilerini geliştirecek eğitimler düzenlenir ve danışmanlık hizmetleri sunulur. Bu süreçler, bireylerin topluma yeniden kazandırılmasına ve sosyal bağlarının güçlendirilmesine katkıda bulunur (Yılmaz, 2020).

Evsizlikle mücadelede sosyal hizmetlerin rolü, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de büyük etkiler yaratmaktadır (Akbaş, 2022). Bireysel düzeydeki müdahalelerde, sosyal hizmet uzmanları evsiz bireylerin mevcut sosyal, eğitimsel ve ekonomik hizmetlere erişimlerini sağlamakta ve onların dezavantajlı durumlarını anlamalarına yardımcı olmaktadır (Gündoğdu, 2019). Ayrıca, evsizlikle mücadeleye yönelik sosyal hizmet uygulamaları, madde bağımlılığı tedavisi, psikolojik destek ve istihdam hizmetleri gibi alanları kapsamaktadır (Karabulut, 2020). Grup ve toplum düzeyindeki müdahalelerde ise, sosyal hizmet uzmanları evsizlere danışmanlık hizmetleri sunarak, toplumsal dışlanmayı engellemeye ve bu bireyleri yeniden topluma kazandırmaya yönelik uygun hizmetlerin geliştirilmesini hedeflemektedir (Şahin, 2021).

Sonuç olarak, sosyal hizmet uygulamaları, genellikle savunmasız grupları tanımlamak ve onlara müdahale etmek üzerine odaklanmaktadır. Sosyal hizmetler, evsizlikle mücadelede bireylerin yaşamlarında olumlu dönüşümler yaratarak ve toplumsal dinamiklerin güçlenmesine katkı sağlamakla birlikte insan onuruna saygıyı temel alan bireylerin topluma entegrasyonunu desteklerken, evsiz bireyler için eşit fırsatlar yaratarak ve sosyal adaleti tesis etmeyi hedeflemektedir (Alkan, 2021).

Evsizlikle mücadelede sosyal hizmetlerin rolü sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de önemli etkiler yaratmaktadır. Bireysel düzeydeki sosyal hizmet müdahalelerinde sosyal hizmet uzmanları, evsiz bireylerin var olan (sosyal, eğitimsel ve ekonomik) hizmetlere erişimlerini sağlarken, bireylerin toplumsal dezavantajlı

durumu anlamalarına ve bu dezavantajlı durumdan kurtulmalarına yardımcı olmaktadır. Evsizliğin nedenleri ve sonuçlarına yönelik sosyal hizmet uygulamaları; madde bağımlılığı tedavisi, psikolojik destek ve istihdam hizmetlerine yönlendirme gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Grup ve toplum düzeyindeki sosyal hizmet müdahalelerinde sosyal hizmet uzmanları ise evsiz bireylere destek ve danışmanlık hizmetleri sunarak yaşamlarındaki zorluklarla başa çıkmaları için gerekli kaynakları sağlamayı hedefleyerek evsizlere yönelik barınma evlerinin iyileştirilmesi, olumsuz toplumsal tutumların değiştirilmesi ve kalıp yargılarla sosyal dışlanmanın engellenmesi ve bu bireylerin yeniden topluma kazandırılması için uygun hizmetlerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

2. Dünyada Evsizlere Yönelik Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Uygulamaları

Dünyada evsizlere yönelik sosyal politika ve sosyal hizmet uygulamaları, farklı ülkelerde çeşitlilik göstermekte ve her ülkenin kendi sosyal, ekonomik ve kültürel dinamiklerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bazı ülkelerde, evsizlerin temel ihtiyaçlarına cevap verebilmek amacıyla barınma, beslenme, sağlık hizmetleri gibi konularda hükümet destekli programlardır. Bu programlar, evsiz bireylerin daha iyi bir yaşam standardına ulaşmalarını sağlamak için çeşitli stratejiler içermekte ve bu insanların hayatlarına olumlu bir şekilde dokunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, evsizlerin eğitim, istihdam ve psikososyal destek alanlarında da farklı ve etkili uygulama örnekleri gözlemlenmektedir. Bazı ülkelerde sosyal hizmet çalışanları, sokakta buldukları evsiz bireyleri barınma merkezlerine yönlendirerek onların yeniden topluma kazandırılması için çaba gösterirken, diğer ülkelerde evsizlerin kendi kendine yardım etmelerine yönelik programlar bulunmaktadır. Bu programlar aracılığıyla evsiz bireyler, bağımsız yaşam becerileri geliştirebilir ve daha iyi bir yaşam kurma yönünde adımlar atabilmektedir. Bu farklı sosyal hizmet uygulamalarının etkinliği ve sürdürülebilirliği üzerine yapılan kapsamlı araştırmalar, evsizlikle mücadelede en etkili yaklaşımların belirlenmesine ve bu alanda en iyi uygulamalarının yaygınlaştırılmasına yardımcı olmaktadır.

a. Amerika Birleşik Devletleri'nde evsizlik ve uygulamaları

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki evsizlik sorunu, özellikle 1870'lerde hızla gelişen şehirlerde belirgin hale gelmeye başlamıştır. Bu dönemde, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle kentlere yönelen göç hareketleri ve tarım alanlarında yaşanan verimsizlik gibi

faktörler evsizlik olgusunun temel sebepleri arasında yer almaktadır. Özellikle İç Savaş (1861-1865) sonrası dönemde, tarımsal alanların kötü işletilmesi ve sanayileşme süreci evsizlik sorununu daha da derinleştirmiştir. Savaş sonrası, özellikle genç beyaz erkeklerin mevsimlik iş arayışıyla farklı bölgelere göç etmeleri, günümüzdeki göçmen işçilerin karşılaştığı zorluklara benzer bir durumu ortaya çıkarmıştır (Terzioğlu ve Çağla, 2021).

1920'lerde tarımda makineleşme sürecinin başlaması, özellikle genç erkekler dışındaki tarım işçilerini de işsiz bırakmıştır. Bunun yanı sıra, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı, Amerika'daki evsizlik oranlarını artıran en önemli etkenlerden biri olmuştur. Bu dönemde, evsizlik sorunuyla birlikte geniş çaplı yoksulluk, açlık ve sosyal güvencesizleşme de yaygınlaşmıştır (Bostanoğlu, 1993).

Bu durum evsizlik sorununun temel sebeplerinin tarımda verimsizlik, sanayileşme ve kentleşme ile bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Sosyal yardım ve sosyal hizmet politikaları, federal hükümet, eyaletler, şehirler ve ilçe yönetimleri tarafından yürütülmektedir. 1935 yılında kabul edilen Sosyal Güvenlik Yasası, yaşlılar, malul ve yetimler gibi grupların yanı sıra evsizlere yönelik de çeşitli sosyal yardımların yapılmasını sağlamıştır (Akyıldız, 2020). 1949 yılında kabul edilen Konut Yasası, her Amerikalı aile için yeterli barınma sağlanmasını amaçlamış ve federal hükümet, düşük gelirli bireyler için binlerce konut inşa etmiştir (Bostanoğlu, 1993).

Evsizlikle mücadelede önemli bir dönüm noktası, 1935 yılında yürürlüğe giren Sosyal Güvenlik Yasası olmuştur. Bu yasa, evsizlik, yoksulluk ve kimsesizlik gibi toplumsal sorunların çözülmesi için bir dizi sosyal güvenlik düzenlemesi getirmiştir. 1996 yılında yapılan refah reformu ise, barınma, gıda ve tıbbi malzeme gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında daha kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesine olanak tanımıştır (Akyıldız, 2020). 1950'lerde evsizler, genellikle alkol bağımlısı, orta yaşlı beyaz erkekler olarak tanımlanmıştır. Ancak 1980'lerin sonrasında evsizlerin profili, etnik azınlıklar, kadınlar, bekar erkekler, gençler ve madde bağımlılarının da dahil olduğu daha geniş bir grubu kapsamaya başlamıştır (Doğan, 2018). 1990'larda, evsizlere yönelik barınaklar ve gıda dağıtım hizmetlerinin artırılmasına rağmen, evsizlik oranlarında belirgin bir azalma yaşanmamıştır. 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre, bir gece içinde evsiz bireylerin sayısının 250.000 civarında olduğu tahmin edilmiştir (O'Connell, 2004).

Amerika Birleşik Devletleri'nde evsizlere yönelik sosyal hizmet uygulamaları arasında, acil sığınma evleri, barınak programları ve çeşitli destek hizmetleri yer almaktadır. Bu hizmetler, evsizlerin barınma ihtiyaçlarını karşılamanın ötesinde, onları topluma kazandırmayı amaçlayan çeşitli psikolojik ve mesleki destekler sunmaktadır. Acil sığınma evleri (EmergencyShelters), kötü hava koşullarından korunmak amacıyla yerel yönetimlerin desteğiyle geçici barınma hizmeti sağlamaktadır. Gece barınakları (OvernightShelters), genellikle her akşam 16:00 ile sabah 07:00 arasında evsizlere barınma olanağı tanımaktadır (Veness, 1994).

Geçici konut programları (TemporaryHousing Programs), evsizliğin hızlı bir şekilde aşılmasına yönelik, evsiz kalan bireylerin ve aile içi şiddet mağdurlarının kalabileceği barınaklar sunmaktadır. Bu barınaklarda kalan bireylere, kalıcı konut sahibi olabilmeleri için psikolojik destek, meslek eğitimi ve bağımlılık tedavisi gibi çeşitli hizmetler sağlanmaktadır. Bu barınaklarda kalma süresi genellikle iki hafta ile iki yıl arasında değişmektedir (HHS, 2022). Madde bağımlılığı olan bireyler için ise özel barınaklar mevcuttur. Bu barınaklar, bağımlılıkla mücadele eden bireylerin tedavi süreçlerini destekleyerek onların yerel kaynaklardan faydalanmalarını sağlamaktadır (White, 2001).

Aile barınakları, evsiz ailelerin mahremiyetini korumak ve aile üyelerinin ihtiyaçlarını desteklemek amacıyla özel olarak tasarlanmış sosyal hizmet uygulamalarıdır (Family Services Incorporated, 2021). Bu barınaklar, evsiz ailelere yönelik özel hizmetler sunarak, aile üyelerinin güvenli ve sağlıklı bir ortamda yaşamasına olanak tanımaktadır.

b. Avrupa birliği ülkelerinde evsizlere yönelik sosyal hizmet uygulamalar

Avrupa Birliği ülkelerinde evsizlere yönelik sosyal politika ve sosyal hizmetler genellikle sosyal refah mevzuatı çerçevesinde yürütülmektedir. Evsizlere yönelik sosyal hizmetlerin geliştirilmesi ile ilgili stratejiler, bazı ülkelerde kamu ve bazılarında da gönüllü kuruluşlar arasında paylaşılmakta olup bazı Avrupa ülkesinde bu hizmetlerin sağlanmasında STK'lar ile işi birliği içerisinde yerel makamlar bazı ülkelerde ise merkezi hükümetler sorumluluk üstlenmektedir (FEANTSA, 2015). Evsizlik sorununun çözümüne dair hizmet altyapısı, AB ülkelerinde yasal bir hak olarak ifade edilmektedir. Evsizlik uygulamalarının kalitesi, sağlanan kaynaklara ve organizasyona bağlı olarak ele alınmaktadır (KSP Araştırma, 2019). Avrupa

ülkelerinde evsizlere yönelik hizmetlerin organizasyonunda başat rol oynayan FEANTSA (Avrupa Evsizlik ve Konut Dışlanması Federasyonu), bu alanda ortak bir terminoloji oluşturmak ve hizmetlerin sistematik bir şekilde düzenlenmesini sağlamak amacıyla Avrupa için Evsizlik ve Konut Dışlanması Tipolojisi (ETHOS) adlı bir çalışma geliştirmekte olup bu çalışmayla AB’de evsizlikle mücadelede politikaların ve sosyal hizmet uygulamalarının daha etkili hale getirilmesine katkı sağlamaktadır (FEANTSA, 2015). AB ülkelerinde geleneksel evsizlik politikaları genellikle bireylerin geçici barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik olup, çağdaş evsizlik stratejileri ise bu yaklaşımı terk ederek, evsiz bireylerin kalıcı konutlara en kısa sürede erişimini sağlayan önce konut (Housing First) modeline yönelmektedir. Bu model, bireylerin öncelikli olarak kalıcı bir konuta taşınmasını ve burada ihtiyaç duydukları sosyal, sağlık ve ekonomik destek hizmetlerini almasını esas almaktadır. Örneğin, Finlandiya’da uygulanan bu model, evsiz bireylerin bağımsız yaşam becerilerini geliştirmelerine ve toplumla yeniden bütünleşmelerine olanak tanımaktadır (Kainulainen ve Saari, 2020). Evsizlik müdahale yöntemleri ülkelerde hem benzerlikler hem de farklılıklar gösterirken, hemen her ülkede sosyal, sağlık ve eğitim alanında özel desteğe ihtiyaç duyan evsizler için konut desteği yaygın bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Böyle bir sistem, erişilebilir konut, sosyal güvenlik ağı, kriz müdahalesi ve esnek destek hizmetlerine dayanmaktadır. Çünkü konut desteğinin sağlanmasının herkesin aktif bir yaşam sürmesinin temeli olduğu vurgulanmaktadır. Yine, gelir desteği ve sosyal hizmetlerin sağlanmasının yoksulluğun azaltılmasında kritik bir rol oynadığı belirtilmektedir (FEANTSA, 2015).

FEANTSA'nın 2015'te yayınladığı çalışmada Avrupa'daki evsizlere yönelik hizmetlerde genellikle sosyal koruma sistemine odaklanarak, yoksulluk, engellilik ve savunmasızlık gibi evsizliğe yol açan faktörleri önlemeye çalışmaktadır. Önleyici hizmetlerin bir parçası olarak, bölge sakinlerinin evsizlik yaşamalarının engellenmesine yönelik önlemler alınmakta, özellikle yüksek risk taşıyan bireyler hedeflenmektedir. Cezaevleri, bakım merkezleri ve hastanelerden çıkanlar buna örnek gösterilmektedir. Üçüncül önleme ise, evsizlik meydana geldiğinde durumu hızla düzeltmek amacıyla sığınaklar ve acil konaklama hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetler, sokaklarda yaşayan evsizlerin temel ihtiyaçlarını ücretsiz karşılayarak yardımcı olmaktadır (KSP, 2019).

Evsizlere sunulan hizmetler genellikle yerel yönetimler ve STK'lar tarafından verilmektedir. Toplum destekli barınma, yemek ve destek hizmetlerinin yanı sıra bağımsız yaşam için konaklama desteği sunulmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının desteğiyle Vaka yönetimi, sağlık müdahalesi ve mobil takip sistemiyle ani ev kayıplarına müdahale edilir. Avrupa'da düşük gelirli evsizlere kira desteği yaygındır. Hizmetler ülkeden ülkeye farklılık gösterse de acil barınaklar, pansiyonlar ve gündüz merkezleri gibi ortak uygulamalar mevcuttur (Kainulainen ve Saari, 2020).

i. İngiltere'de evsizlik ve uygulamaları

İngiltere'de sosyal yardım ve hizmetler, merkezi yasalar çerçevesinde yerel yönetimler tarafından yürütülmektedir. Yerel yönetimler, bireylerin sosyal bakım ve destek ihtiyaçlarını değerlendirerek, uygun bulunması durumunda sosyal çalışmacılar eşliğinde bakım planları hazırlamakta ve bu kapsamda medikal destek, barınma, ayni ve nakdi yardımlar sağlamaktadır. Ayrıca, Hayır Komisyonu, hükümete bağlı ancak bağımsız bir kuruluş olarak, hayır ve yardım faaliyetlerinin standartlarını geliştirme, denetimlerini sağlama ve sivil sosyal yardım uygulamalarını düzenleme görevini üstlenmektedir (Aydın, 2020).

İngiltere hükümeti, evsizlikle mücadelede dikkat çekici politikalar geliştirmiştir. 1990'lı yıllarda sokakta yaşamayı önlemeye yönelik başlatılan politikalarla önemli başarılar elde edilmiş, 1998 yılında sokakta uyuyan kişi sayısını %30 oranında azaltma hedefi gerçekleştirilmiştir (Johnson, 2016). 2008-2012 yılları arasında ise sokakta kalmayı tamamen ortadan kaldırmayı amaçlayan kapsamlı politikalar uygulanmıştır. Bu süreçte evsizlik fonu, politika finansmanını sağlamakla birlikte gönüllü dernekler ve yerel yönetimlere mali destek sunmuştur (Bennett, 2018). Bu politikalar, evsizlik riskini azaltmayı, ihtiyaç sahiplerine destek sunmayı, evsizlik nedenlerini ortadan kaldırmayı ve kalıcı konut projeleri geliştirmeyi hedeflemiştir. Ancak yerel yönetimlerin kaynak yetersizlikleri ve sivil toplum kuruluşlarının hükümet programlarıyla olan uyumsuzlukları, evsizlikle mücadelede zaman zaman aksaklıklara yol açmıştır (Taylor, 2019).

Evsizliği, bireyin kalacak bir yerinin olmaması veya mevcut yaşam alanının insan hayatına uygun olmaması durumu olarak tanımlayan İngiltere hükümeti, evsizlikle mücadelede kapsamlı bir yaklaşım benimsemektedir. Bu kapsamda, Konut, Topluluklar ve Yerel Yönetimler Bakanlığı, politika geliştirme ve uygulama sürecinde

öncü rol oynamaktadır. Bakanlığın belirlediği üç temel hedef şunlardır: evsizlik riskini önlemek amacıyla koruyucu ve önleyici hizmetler sunmak, evsiz bireylerin durumuna hızla müdahale ederek onları güvenli bir barınma ortamına kavuşturmak ve uzun vadede istikrarlı konutlara erişimlerini sağlayarak yeniden evsiz kalmalarını önlemek (Roberts ve Brown, 2017). Bu politikalar, yerel yönetimlerin aktif katılımıyla hayata geçirilmekte; evsizlik sigortası uygulamaları, geçici barınma hizmetleri ve kira yardımları gibi somut adımlarla desteklenmektedir (Miller, 2018).

İngiltere’de sosyal hizmet politikalarının temel amacı, sosyal sorunların ortaya çıkmasını engellemek için koruyucu ve önleyici hizmetleri yaygınlaştırmaktır. Evsizlikle mücadelede, yalnızca geçici barınma hizmetleri sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda uzun vadeli istikrarlı konut çözümleri ve sosyal entegrasyonu destekleyen programlar uygulanmaktadır. Gençler, yaşlılar, aileler ve engelliler gibi risk gruplarına yönelik özel politikalarla, kapsamlı bir mücadele stratejisi benimsenmiştir. Ayrıca, hükümet, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kuruluşlarla iş birliği yaparak, bireylerin topluma kazandırılmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir (Watson, 2020).

Sonuç olarak, İngiltere hükümeti, evsizlikle mücadelede bireylerin temel haklarına erişimini sağlamayı ve toplumda daha sürdürülebilir bir yaşam standardı oluşturmayı hedefleyen bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu politikalar, yalnızca barınma ihtiyacını karşılamakla sınırlı kalmayıp, bireylerin yaşam kalitesini yükseltmeyi ve sosyal refahı artırmayı da amaçlamaktadır (James, 2017).

ii. Almanya’da evsizlik ve uygulamaları

Almanya, evsiz oranının yüksek olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Evsizliğin başlıca nedenleri arasında konut kaybı, işsizlik, göç, ekonomik zorluklar, hastalık, sistem karşıtlığı ve özgürlük öne çıkmaktadır (Bölükbaşı, 2012). Ülke, yoğun göç hareketleri ve özellikle mülteci akışları nedeniyle mülteci konumundaki evsizlerin yüksek sayıda olmasına da sebep olmaktadır. Almanya’nın sosyal güvenlik sistemi, sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler temelinde yapılandırılmıştır (Tomanbay, vd., 1991).

Güncel verilere göre, Almanya’daki evsiz sayısı 2014 yılında 335.000 olarak belirlenmişken, 2016 yılı itibarıyla bu rakam 420.000’e yükselmiş ve mültecilerin de dahil edilmesiyle evsiz sayısının 700.000 ile 800.000 arasında olduğu tahmin

edilmiştir (Homeless World Cup, 2021; FEANTSA, 2017). 2018 yılında yapılan bir araştırma, Almanya genelinde yaklaşık 337.000 kişinin evsiz olduğunu ortaya koymuştur (Busch-Geertsema, Henke ve Steffen, 2020). Ancak bu sayı, sokakta veya sığınma evlerinde kalanlar ve mülteciler dışında kalan kişiler üzerinden hesaplanmıştır. 2022 yılı itibarıyla ise Almanya hükümeti, ülke genelinde evsiz sayısını yaklaşık 260.000 olarak tespit etmiştir (BAG W, 2022). Federal Evsizlere Yardım Derneği (BAG W), yerel ve merkezi hükümetle iş birliği içerisinde evsizlikle mücadele eden, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Evsizlere yönelik çalışmalar, merkezi yönetim düzeyinde Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'na bağlı bir birim tarafından gerçekleştirilmektedir (FEANTSA, 2017).

Almanya'da evsizlere yönelik sunulan hizmetler arasında acil barınaklar, danışma merkezleri, sokak sosyal yardımı, geçici ve kalıcı konutlar, gündüz bakım merkezleri yer almaktadır. Ayrıca, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve özel sektör aracılığıyla uzun süreli konaklama imkânları da sağlanmaktadır. Evsiz bireylerin topluma uyumunu kolaylaştırmak amacıyla sosyal dışlanmayı engellemeye yönelik çalışmalar yapılmakta, istihdam olanakları sağlanmakta ve engelli, yaşlı gibi risk altındaki gruplara yönelik özel yardımlar sunulmaktadır. Bu hizmetler, hem yerel yönetimler hem de merkezi hükümetin iş birliğiyle yürütülmektedir.

3. Türkiye'de Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, devleti sosyal hukuk devleti anlayışına dayandırarak tanımlamaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). 1961 ve 1982 Anayasaları, Türkiye'nin sosyal bir hukuk devleti olduğunu vurgulamakta ve toplumsal refahın artırılmasına yönelik sosyal adalet ilkelerini esas almaktadır (Akyıldız, 2020). Sosyal hukuk devleti, bireylerin mutluluğu ve ihtiyaçlarının karşılanması için sosyal politikalar geliştirmeyi amaçlar. Bu bağlamda, sosyal yardım politikaları ve sosyal hizmet uygulamaları, bireylerin temel gereksinimlerini karşılamayı hedeflemektedir (Akyıldız, 2020). Türkiye'de 1960'lı yıllarda sosyal hizmetlerin kurumsallaşmaya başlaması bu anlayışın bir yansımasıdır.

1959 yılında Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün kurulmasıyla birlikte, 1961 yılında Sosyal Hizmetler Akademisi ve 1963 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü faaliyet göstermeye başlamıştır (Akyıldız, 2020). Sosyal hizmetlerin kurumsal bir çatı altında yürütülmesi amacıyla,

1983 yılında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu yürürlüğe girmiş, bu çerçevede hizmetler SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) bünyesinde yürütülmüştür (Resmî Gazete, 1983). 2011 yılında ise 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bu hizmetler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na devredilmiş, 2018 yılında kurumun adı "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir (Resmî Gazete, 2011). 2021 yılında ise yeniden bir yapılanmaya gidilerek "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" adı altında hizmetler yürütülmeye devam etmektedir (Resmî Gazete, 2021).

Dezavantajlı gruplara yönelik olarak Türkiye Anayasası'nda çeşitli düzenlemeler bulunmakla birlikte evsiz bireyler anayasal metinlerde doğrudan yer almamaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Ancak sosyal devlet ilkesi gereği, evsiz bireylere yönelik dolaylı hizmetler devlet kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sunulmaktadır (Akyıldız, 2020). Mevcut hizmetler incelendiğinde, evsizlikle mücadelede uzun vadeli ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmediği, rehabilitasyon desteklerinin sınırlı olduğu, evsizlik riskini önlemeye yönelik koruyucu hizmetlerin yeterince oluşturulmadığı ve vaka odaklı danışmanlık mekanizmalarının yetersiz olduğu görülmektedir (Akyıldız, 2020: 127). Bu durum, sunulan hizmetlerin çoğunlukla sosyal yardım düzeyinde kaldığını ortaya koymaktadır.

Türkiye'de evsizlik, uzun yıllardır süregelen bir sosyal sorun olmasına rağmen, bu sorunun çözümüne yönelik yeterli sosyal politika ve uygulamalar geliştirilmemiştir. Evsizliğin tanımlanmasındaki belirsizlikler ve ölçülmesindeki zorluklar, konunun hükümet politikalarına dahil edilmesini karmaşıktır. Evsiz nüfusun büyüklüğünün tespit edilmesi, sorunun boyutlarını anlamak ve etkili müdahale stratejileri geliştirmek açısından kritik bir öneme sahiptir (Akyıldız, 2020).

Türkiye'de evsizlikle ilgili merkezi ve yerel yönetimlerin çalışmaları, bu sorunun özellikleri, nedenleri ve çözüm yollarına dair önemli bilgiler sağlamakla birlikte, sosyal hizmetler açısından yetersiz kalmaktadır. Evsiz bireylerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal politika ve hizmetlerin etkin bir şekilde geliştirilmesi, merkezi yönetim, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün iş birliğini gerektirmektedir. Bu bağlamda, daha kapsayıcı, sürdürülebilir ve bütüncül politikalar oluşturulması, evsizlikle mücadelede önemli bir adım olacaktır (Akyıldız, 2020).

a. Kamusal (merkezi) hizmetler

Türkiye’de evsizliğe yönelik merkezi politikaların başlangıcının, 1983 yılında yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile atıldığı ifade edilebilmektedir. Bu yasa kapsamında, çeşitli riskler sebebiyle sokakta yaşamaya sürüklenme ihtimali bulunan çocukların, kurum bünyesinde korunmaya alınması ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır. Ayrıca, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara destek sağlamak amacıyla 1997 yılında Ulus Çocuk ve Gençlik Merkezi ile Behice Eren Çocuk ve Gençlik Merkezi faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu merkezlerin, kış aylarında evsiz bireylerin barınmasına yönelik hizmet sunmak üzere, valilik onayı ile 2008 yılı mayıs ayına kadar aktif olduğu bilinmektedir (TBMM, 2010: 1-2).

2003 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından tüm illerin valiliklerine gönderilen “Türkiye’de Evsizlere Dair Rapor” isimli genelge evsizliğe dair merkezi müdahaleyi öngören ilk kavramsal metinlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu genelge, her ilde en az bir barınma evinin açılmasını ve sokakta kalan ya da kalacak yeri olmayan kişilerin bu barınma merkezlerinden faydalanmasını öngörmektedir. Barınma merkezlerinin kurulumu ise merkezi idare ile mülki/mahalli idareler ve sivil toplum kuruluşlarına devredilmiştir (Emek ve Adalet Platformu, 2011).

Ocak 2017’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, kış aylarında sokakta kalan ve barınacak yeri olmayan bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 81 il valiliğine bir genelge göndermiştir. Bu genelge, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla evsizlerin tespit edilmesini ve kamu misafirhanelerine yerleştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, misafirhanelerde yer bulunamaması durumunda evsizlerin otel ve pansiyonlara yerleştirilmesi ve bu süreçte kaynak talep edilmesi gerekliliği belirtilmiştir (Yeter, 2018: 41).

2020 yılında dünya çapında etkisini gösteren COVID-19 salgını, Türkiye’de evsizler gibi risk altındaki gruplar için yeni tedbirlerin alınmasını gerektirmiştir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, evsizlerin korunmasına yönelik olarak “Evsizlere Konaklama Projesi” başlatılmış ve illere yönelik bir genelge yayımlamıştır. Genelge kapsamında, evsizlerin tespit edilmesi ve illerdeki kamu misafirhanelerine yerleştirilmesi sağlanmış, yer bulunamayanlar ise otel ve pansiyonlara yönlendirilmiştir. Ayrıca, evsizlerin sağlık, temizlik, gıda ve giyim gibi

temel ihtiyaçları düzenli olarak karşılanmış ve bu giderler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) tarafından finanse edilmiştir (ÇSGB, 2020).

Türkiye’de evsizlik sorunu, merkezi yönetimin geçici çözümleri ve kış aylarındaki uygulamalarıyla sürdürülmektedir. Evsizlerin sayısının net bir şekilde belirlenememesi ve veri eksiklikleri, merkezi yönetimin bu uygulamaları tüm illerde eşit şekilde hayata geçirmesini engellemektedir. Bu nedenle, merkezi yönetim yerel yönetimlere sorumluluk devretmiş ve barınma merkezlerinin inşası ile evsizlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması görevlerini yerel yönetimlere vermiştir. Sonuç olarak, yerel yönetimlerin evsizlere yönelik sosyal hizmetleri artmış ve büyük şehirlerde bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (ÇSGB, 2020; Emek ve Adalet Platformu, 2011).

b. Yerel yönetim hizmetleri

Yerel yönetimler, merkezi yönetimin belirlediği çerçeve içinde, yerel düzeydeki ihtiyaçların karşılanmasında esnek bir yapıyla hizmet sunumu gerçekleştirmektedir. Türkiye’de yerel yönetimlerin gelişimi, Cumhuriyet sonrası dönemde batılılaşma sürecinin etkisiyle şekillenmiştir. Yerel halkın kendine özgü özellikleri, kültürel farklılıklar ve bölgesel kalkınma gibi unsurlar, farklı çözümler gerektiren sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, yerel yönetimler, merkezi yönetim kadar aktif bir role sahiptir (Kaya, 2017: 45). Türkiye’de yerel yönetimlerin tanımlanması ve kurumsallaşma süreçleri Avrupa ülkelerine kıyasla daha geç başlamış; ancak, halkın sorunlarını tespit etme ve sosyal hizmetlerin sunulmasında yerel yönetimler, merkezi yönetime göre daha avantajlı bir konumda bulunmaktadır. Türkiye’deki yerel yönetim yapısı, il özel idareleri, büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve köyleri kapsamaktadır (Kaya, 2017: 45).

Yerel yönetimlerde sosyal hizmet ve sosyal yardımların yasal çerçevesi, 5393 sayılı Belediye Kanunu ile il belediyeleri, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile ilçe belediyeleri ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu kapsamında düzenlenmiştir. Bu yasal düzenlemelere göre, il ve ilçe belediyelerinin görevleri; vatandaşlara sosyal, kültürel ve mesleki destek sağlamak, toplum sağlığı merkezleri kurmak, mobil ekiplerle sağlık ihtiyaçlarını belirlemek ve hastaneler inşa etmek, sosyal tesisler oluşturmak, paydaş kurumlarla iş birliği yaparak hizmetleri geliştirmek, engelli koordinasyon merkezleri kurmak, dar gelirli, yoksul ve kimsesiz bireylere sosyal

yardım ve hizmet uygulamalarını hayata geçirmek, ayrıca yaşlı, engelli, kadın ve yoksul bireylerin ihtiyaçlarını karşılamada gönüllülük esasına dayalı hizmetleri geliştirmek olarak belirlenmiştir (Büyükşehir Belediye Kanunu, 2004).

Türkiye'de evsizlik sorununa sürdürülebilir çözümler açısından yerel yönetimlerin önemi artmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle yerel yönetim daha fazla sorumluluk üstlenirken, merkezi yönetimin yerel ihtiyaçları karşılamadaki yetersizliği yerel yönetimlerin güçlenmesini teşvik etmiştir (Erdoğan, 2016). 1982 Anayasası ile benimsenen sosyal belediyecilik anlayışı, yerel düzeyde sosyal hizmetlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesine olanak tanımaktadır (Keleş, 2020). Belediyeler, sosyal yardımlar ve barınma hizmetleriyle evsizliğin önlenmesinde kritik roller üstlenmektedir (Yıldız, 2018). Bu durumda evsizlikle mücadelede yerel yönetimlerin daha fazla yetki ve kaynağa sahip olması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

Yerel yönetimlerin sosyal hizmet birimleri ve faaliyet alanları, aile danışma merkezleri, toplum merkezleri, gençlik merkezleri, kadın konuk evleri, rehabilitasyon merkezleri, meslek edindirme kursları, sosyal danışmanlık merkezleri, sosyal yardım mağazaları, madde bağımlılığı ile mücadele merkezleri ve barınma evleri gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Türkiye'de barınma evi hizmeti, yerel yönetimler tarafından sağlanmakta olup, barınma sorunu yaşayan yerli ve yabancı bireylere yöneliktir. Genellikle sokakta kalan, gidecek yeri olmayan, ağır engeli bulunmayan ve kendi bakımını yapabilen bireyler bu hizmetten faydalanmaktadır. Evsizler için barınmanın yanı sıra, yerel yönetimler giyim, yemek, temizlik, istihdam ve aile hayatına dönüş süreçlerinde danışmanlık hizmetleri sunmaktadır (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2023). Yerel yönetimler, evsizlik sorununu çözmeye önemli bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede evsizlik sorununa yerel yönetimlere bütçe ve kaynak aktarımı ile nitelikli personel istihdamı sağlanarak kalıcı çözümler geliştirilebilir (Çakır, 2022). Ayrıca, yerel yönetimler, evsiz bireylere sosyal hizmet sunarken evsizlere yönelik sosyal inceleme sonucunda detaylı değerlendirmeler yapmalı ve çeşitli kurumlarla iş birliği içinde çalışarak toplumun ihtiyaçlarını karşılamalıdır (İlçe Belediyeleri Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, 2021). Bu başlık altında da Kocaeli, İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri üzerinden evsizlere yönelik yerel yönetim tarafından sunulan sosyal hizmet uygulamalarına yer verilmiştir.

i. İstanbul büyükşehir belediyesi hizmetleri

1980 sonrasında yerel yönetimlere daha geniş yetkiler verilmesiyle, belediyeler sosyal hizmetler sunma konusunda daha fazla sorumluluk üstlenmiştir. İstanbul, evsiz nüfusun en yoğun olduğu şehirlerden biri olarak bu bağlamda stratejik bir öneme sahiptir. İBB, özellikle 2000’li yıllardan itibaren sosyal belediyecilik anlayışıyla evsiz bireylere yönelik çeşitli hizmetler sunmaya başlamıştır. Ancak bu hizmetlerin toplumsal adaleti sağlamada ve sorunları kalıcı olarak çözmeye yetersiz olduğu yönünde eleştiriler bulunmaktadır (İBB, 2023).

Evsizlikle mücadele kapsamında ilk somut adım, 2003 yılında Beyoğlu Kaymakamlığı tarafından atılmış ve 18 kişilik bir kapasiteye sahip erkek evsizler evi açılmıştır. Bu merkez, yılın 365 günü hizmet vermesine rağmen 2010-2012 yılları arasında tadilata alınmış ve 2013 yılında tamamen kapatılmıştır (Birelma, 2014: 302). ASPB’nin 2017 yılında tüm valiliklere gönderdiği genelgede yer alan yönergeler doğrultusunda, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ile iş birliği yaparak evsiz bireylere yönelik sosyal hizmetler sağlamaktadır. 2019 yılında İstanbul Valisi Ali Yerlikaya tarafından başlatılan “Kimse Dışarıda Kalmasın Misafir Edelim” uygulamasıyla İstanbul’daki 39 ilçede Kaymakamlıklar ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından evsiz bireylerin kış aylarında otel ve pansiyonlarda barınması yanında aynı zamanda psikolojik destek hizmetlerini de içermektedir. 2023 yılında, İstanbul Valisi Davut Gül’ün 112 hattı aracılığıyla halkı bu konuda duyarlı olmaya teşvik etmiştir.

2021 yılında İBB’nin barınma ve sosyal destek hizmetleri önemli ölçüde genişlemiştir. Florya Engelliler Kampı, Esenyurt İSTAÇ binası, Darülaceze Müdürlüğü’nün Kayışdağı yerleşkesi ve diğer misafirhanelerde barınma hizmetleri sunulmuş; bu hizmetlerden 4.010 aile yararlanmıştır. Aynı yıl, evsiz bireyler için toplam 796.116 liralık bir bütçe ayrılmış ve 366 birey İBB Bölgesel İstihdam Ofisleri aracılığıyla iş olanaklarına yönlendirilmiştir (İBB, 2023).

2023 yılı itibarıyla İBB, Esenler Otogarı’nda yeni bir evsizler misafirhanesi açarak bu alandaki çalışmalarını sürdürmüştür. Bu merkezde geçici barınma, gıda, hijyen ve psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca, evsiz bireylerin tespiti ve yönlendirilmesi için Alo 153 İBB Beyaz Masa hattı aktif olarak kullanılmaktadır.

2023 yılı itibarıyla, 18.462 evsiz birey için 8.723.080 TL'lik bir bütçe ayrılmış, 1.126 birey İBB'nin istihdam olanaklarından faydalanmıştır (İBB, 2023).

İstanbul'da evsiz bireylere yönelik hizmetlerin yıllar içinde kapsamı genişlemiş olsa da, bu hizmetlerin sorunları kalıcı olarak çözmekte yetersiz kaldığı sıklıkla vurgulanmaktadır. Özellikle kış aylarına odaklanan hizmetlerin, evsiz bireylerin yıl boyunca karşılaştığı sorunlara çözüm üretememesi önemli bir eksiklik. Bu bağlamda, daha kapsayıcı, sürdürülebilir ve uzun vadeli politikaların geliştirilmesi gerekmektedir (İBB, 2023).

ii. Ankara büyükşehir belediyesi hizmetleri

Ankara'da evsizlere yönelik hizmetler, 2003 yılında yayımlanan genelge ile tüm illere yayılmaya başlamıştır. TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 2010 yılında Ankara Valiliği ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne evsizlere yönelik sürekli faaliyetlerin yürütülmesi gerektiği talimatını vermiştir. Bu doğrultuda, Ankara Valiliği "Kimsesizler Oteli" ve Ankara Büyükşehir Belediyesi ise "Barınma Evleri" gibi sosyal hizmet projelerini hayata geçirmiştir (Orhan ve Yılmaz, 2017: 48).

2010 yılında TBMM İnsan Hakları Komisyonu'na başvuran bir evsizinin şikayeti üzerine, AŞTİ'deki evsizlerin yaşam koşulları iyileştirilmiş ve barınma merkezi sayısı artırılmıştır. Bu süreçte, AŞTİ'de barınan evsizlerin sayısının artması ve bu sorunun kamu düzeyinde daha fazla ele alınması sağlanmıştır. AŞTİ, evsizler için resmi bir barınma merkezi olmasa da, sıcak bir yer olması nedeniyle evsizler tarafından tercih edilmektedir.

Ankara Valiliği, 2010 yılından itibaren İl Sağlık Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve Emniyet Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, evsizlere yönelik daha profesyonel hizmetler sunmaya başlamıştır. Bu kapsamda başlatılan "Kimsesizler Kimsesi" projesi ile Ulus'ta açılan Kimsesizler Oteli, evsizlerin temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu otelde sosyal çalışmacılar, güvenlik personeli ve polis görev yapmaktadır. Bu hizmet kapsamında, Ulus'ta kiralanmış bir otelde evsizlere sıcak bir yatak, banyo imkanı ve sağlık hizmetleri sunulmaktadır. Ayrıca, zorlu kış koşullarında dışarıda kalan vatandaşlar, Ankara Valiliği aracılığıyla bu otelde her yıl üç öğün yemek alabilmektedir. Ayrıca, barınma, sağlık hizmetleri, engelli bakımı, yaşlılar için huzurevi geçişi ve kayıp şahısların

aileleriyle buluşturulması gibi pek çok hizmet Ankara Valiliği tarafından sağlanmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2009 yılından itibaren sokakta kalan evsizlere Günlük Barınma Evi hizmeti sunmaktadır. Bu hizmet, sokakla yüzleşen veya yüzleşme riski taşıyan bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Barınma hizmetleri yalnızca kış aylarında sağlanmaktadır. Ayrıca, aile içi ilişkiler nedeniyle sokakta kalan bireylerin aileleriyle bir araya getirilmesi ve psiko-sosyal destek verilmesi mümkündür. Yaşlı veya bakım ihtiyacı olan bireylerin huzurevlerine ve rehabilitasyon merkezlerine geçişleri sağlanmakta, rehberlik, danışmanlık ve bakım hizmetleri sunulmaktadır.

iii. İzmir büyükşehir belediyesi hizmetleri

İzmir, yoğun göç hareketliliği ve kentsel yoksulluk gibi sorunların etkisiyle evsiz bireylerin sayısının arttığı bir şehir olarak öne çıkmaktadır. Gecekondu mahallelerinde baş gösteren işsizlik, barınma yetersizliği ve ekonomik sıkıntılar, evsizliğin riskini artıran önemli faktörlerdir (Özkan, 2020: 43). Bu bağlamda, İzmir Büyükşehir Belediyesi, evsiz bireylere yönelik çeşitli sosyal hizmet uygulamaları sunarak bu sorunun çözümüne katkı sağlamaya çalışmaktadır.

2006 yılından itibaren hizmet vermeye başlayan Müyesser Turfan Geçici Erkek Konukevi, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin evsizlere yönelik sunduğu temel barınma hizmetlerinden biridir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na (ASPB) bağlı olarak kurulan ve sonrasında İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin himayesine geçen bu merkez, özellikle kış aylarında evsiz bireylerin barınma ihtiyacını karşılamayı hedeflemektedir. 45 kişilik kapasitesiyle hizmet veren konukevinde, evsiz bireyler gıda, giyim, sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta, aynı zamanda sosyal çalışmacılar, güvenlik görevlileri ve temizlik personeli gibi çeşitli profesyonellerden destek almaktadır. Konukevinde konaklayan bireyler, en fazla üç ay süreyle burada kalabilmektedir ve kuralları ihlal eden bireyler hizmetten çıkarılabilmektedir (Akyıldız, 2020: 129-130).

Bunun yanı sıra, İzmir Büyükşehir Belediyesi, kış aylarında evsiz bireylerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Basmane bölgesinde oteller kiralamakta ve evsiz bireylerin geçici olarak konaklamalarını sağlamaktadır. Ayrıca, Tarihi Basmane Hamamı, belirli günlerde barınma sorunu yaşayan bireylere banyo, berber hizmeti ve

temiz kıyafet desteği sunmaktadır. Bu tür hizmetler, evsiz bireylerin hijyen ve bakım ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2024).

İzmir Büyükşehir Belediyesi ekipleri, evsiz bireyleri tespit etmek için sahada aktif olarak çalışmakta ve sokakta yaşayan bireyleri buldukları yerlerden alarak güvenli barınma alanlarına yönlendirmektedir. Merkeze yerleştirilen bireylerin sağlık kontrolleri yapılmakta, yemek, kişisel bakım ve giyim gibi temel ihtiyaçları karşılanmaktadır. Tedavi gerektiren durumlarda ise Eşrefpaşa Hastanesi ile iş birliği yapılarak sağlık hizmetleri sağlanmaktadır (Egemeclisi, 2024).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da İzmir'de evsiz bireylerin tespiti ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bakanlık, evsiz bireylerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra, onları huzurevleri veya iş bulma kurumlarına yönlendirerek sosyal uyum süreçlerini desteklemeyi amaçlamaktadır (TRT Haber, 2024).

Sonuç olarak, İzmir'de evsiz bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamaları, temel ihtiyaçların karşılanmasının yanı sıra bireylerin topluma yeniden kazandırılmasına yönelik önemli bir işlev görmektedir. Ancak bu hizmetler, evsizliğin uzun vadeli zm açısından yetersiz kalmakta ve evsiz bireylerin toplumsal uyum süreçlerinin daha etkin bir şekilde desteklenebilmesi için daha kapsamlı ve sürdürülebilir sosyal politika araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim, istihdam ve psikolojik destek gibi alanlarda geliştirilecek programlarla, evsiz bireylerin topluma entegrasyonu sağlanabilir ve evsizlik sorununun zmne daha kalıcı katkılar yapılabilir.

iv. Kocaeli büyükşehir belediyesi hizmetleri

Büyükşehir Belediyesi, 2005 yılından bu yana 18 yaş ve üzerindeki, çeşitli sebeplerle barınma olanağı bulamayan evsiz ve kimsesiz bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla kapsamlı barınma hizmetleri sunmaktadır. Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde yürütülen bu hizmetler, müracaatçılara barınma, giyim, yemek, duş ve kişisel bakım malzemeleri gibi temel destekleri ücretsiz olarak sağlamaktadır. Kadın ve erkekler için ayrı bölümlerin bulunduğu barınma merkezlerinde, bireylerin bakımları, düzenli sağlık kontrolleri, sosyal aktiviteleri ve beceri geliştirme çalışmaları yürütülmektedir (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2021).

İki farklı modelle hizmet sunulan barınma merkezlerinden biri İzmit'te (Kuruçeşme) yurt tipi, diğeri ise Gebze'de otel tipi mimariye sahip olup, her iki merkez de şehir merkezlerine yakın konumlarıyla erişim kolaylığı sunmakta ve evsizlerin sosyal yaşama katılımını desteklemektedir. 2020 yılında 1930 kişiye hizmet verilen merkezlerde, pandemi sürecinde yatak kapasitesi 44'ten 91'e çıkarılmıştır (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2021). Müracaatçılar, saha personelleri tarafından yapılan değerlendirme ve sağlık taramasının ardından merkeze kabul edilmekte, ihtiyaç durumuna göre barınma süresi uzatılabilmektedir. Ancak alkol, uyuşturucu kullanımı, süregelen psikolojik rahatsızlıklar ve öz bakım ihtiyaçlarında bağımlılık gibi durumlar barınma hizmetlerinden yararlanmayı engellemektedir (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Madde bağımlılığı veya süregelen psikolojik rahatsızlıkları olan bireyler için, Tazelenme Merkezi adı altında bir başka hizmet modeli sunulmaktadır. Bu merkezde bireysel ve grup terapileri, psiko-eğitim oturumları, manevi değerler eğitimi, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi birçok destek sağlanmakta ve madde bağımlılarının iyileşme sürecine katkıda bulunmaktadır (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2023). Ayrıca, gündüzlü bakım evleri modeli kapsamında, evsiz bireylere yemek, duş, temiz kıyafet ve kuaför hizmetleri gibi destekler sunulmaktadır. Gündüzlü bakımevlerinde, uzun yıllardır sokakta yaşayan kronik evsizlerin adaptasyon zorlukları nedeniyle sıkça karşılaşılan sorunlara rağmen, bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması ve kurallara uyum süreçleri desteklenmektedir (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2021).

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, farklı hizmet modelleri ve kapsamlı yaklaşımıyla evsizlere yönelik çabalarını etkin bir şekilde yürütmekte ve diğer yerel yönetimlere örnek teşkil etmektedir. Bu hizmetlerin yaygınlaştırılması, evsiz bireylerin işlevselliklerinin ve yaşam kalitelerinin artmasına önemli katkılar sunacaktır.

c. Sivil toplum kuruluşları

Evsizlere yönelik sosyal hizmetler, yalnızca kamu kurumları tarafından değil, aynı zamanda çeşitli Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından da sunulmaktadır. Türkiye'de ve dünyada, STK'lar evsizlere yönelik yardımlarını barınma, sağlık, psikososyal destek ve istihdam gibi alanlarda çeşitlendirmiştir. Türkiye'deki STK'lar, evsizlerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik projeler geliştirerek, sosyal

hizmetlerin daha kapsayıcı ve sürdürülebilir hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu kuruluşlar, devletin sağladığı hizmetlere ek olarak, evsizlerin topluma entegrasyonunu hedefleyen birçok proje yürütmektedir. Türkiye’de evsizlere yönelik sivil toplum kuruluşları genel olarak İstanbul’da yoğunlaşmaktadır. Bunun arkasında, İstanbul’un yüksek şehirleşme düzeyi, büyük nüfusu ve karşılaşılan sosyal problemler gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Türkiye'deki evsizlerin en çok bulunduğu şehir İstanbul’dur. İstanbul'da evsizlerin sıkça bulunduğu yerler Taksim, Kadıköy, Bakırköy, Eminönü, Fatih, Balat ve Beşiktaş’tır. Evsizlere hizmet veren sivil toplum kuruluşları, temel gereksinimler için sıcak yemek, temiz giysi ve yardımlar sunmaktadır. Ayrıca, bu kuruluşlar çeşitli projeler geliştirerek ihtiyaçları karşılamaktadır (Yeter, 2018: 39).

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Modeli

Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenolojik yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi farklı nitel veri oluşturma yöntemlerinin kullanıldığı, bakış açılarının, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Fenomenoloji, insanların belirli bir ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açıları ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: 155). En kapsamlı anlamıyla fenomenoloji, tek bir kişiye ait olan yaşanmış deneyimlerin toplamına atıfta bulunur (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: 151). Fenomenolojik yöntem kapsamında evsizlik, evsizlerin yaşam deneyimleri, evsizliği nasıl tanımladıkları, sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumu gibi evsiz bireyler ile sosyal hizmet arasındaki anlamsal bütünlük ortaya çıkarılması çalışmanın amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

B. Araştırmanın Özneleri

Araştırmanın özneleri, İstanbul Eyüpsultan ilçesinde yaşayan araştırmaya katılmayı kabul eden 25 evsiz katılımcı oluşturmaktadır. Özneler, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile seçilmiş olup, yüz yüze görüşme yapılmıştır. Görüşme öncesinde kişilere araştırma konusundaki bilgilendirme yapılmış, onam formu alınmıştır. Katılımcılara görüşmelerin gizlilik esasına göre yapılacağı, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve araştırmada toplanan verilerin yalnızca bilimsel amaçlı olarak kullanılacağı açıklanmış olup etik kurallara uyulacağına altı çizilerek özenli ve hassas bir iletişim stratejisi benimsenmiştir.

C. Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin toplanmasında, araştırmacı tarafından oluşturulan sosyodemografik form ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı

yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken akademisyenlerden alınan görüşler dikkate alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun sorularında, evsizlerin aile ve sosyal çevresi ile ilişkileri, evsizlik algıları, evsizlik sürecine nasıl geldikleri, evsizlik süresince herhangi bir kurumdan veya kimseden destek alıp almadıkları, evsizlik süresince ne gibi zorluklar ile karşılaştıkları, evsizlik süresince hangi sosyal hizmetlere ihtiyaç duydukları, ihtiyaç duyduğunuz sosyal hizmetlere erişimde karşılaştıkları engellerin neler olduğu, hizmetlere erişim noktasında nasıl bir bilgilendirme yolu istedikleri, sosyal hizmetlere erişimin kolaylaştırılması için çözüm önerilerine odaklanılmıştır. Bu yöntem, katılımcıların deneyimlerini derinlemesine anlamak ve araştırmanın hedeflerine ulaşmak için uygun bir strateji olarak benimsenmiştir.

D. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada derinlemesine görüşmeler kapsamında açık uçlu sorular sorularakayrıntılı cevaplar alınmış ve konu bütün yönleriyle detaylı olarak ele alınmıştır. Evsiz bireyler ile yapılan görüşmeler, 2025 yılı Ocak ayında katılımcıların uygunluğuna göre gerçekleşmiştir. Görüşmeler ortalama 40-60 dakika aralığında sürmüş, katılımcıların izniyle ses kaydı alınmıştır. Katılımcılara araştırmada isimlerinin kullanılmayacağı belirtilmiştir. Bu nedenle katılımcılara ilişkin bilgi ve analizler (K1, K2, ... K15) şeklinde kısaltılmış bir şekilde verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formunu doldurmaları istenmiştir. Bu görüşmelerde alınan ses kayıtlarından tematik analiz yöntemiyle verileri oluşturulmuştur.

IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bulgular bölümünde öncelikle, araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllü katılımcıların sosyo-demografik bilgileri incelenmiŐtır. Ardından evsizlerde gelir kaynakları ve yetersizliği, evsizlerin evsiz kalmadan önce ve evsiz kaldıktan sonra aile ve sosyal çevre ile ilişkileri, evsizlik algısı, evsizlik durumuna gelme süreçleri, kurumlardan ve bireylerden yararlandıkları sosyal destekler, evsizlik sürecinde karşılaşılan zorluklar, evsizlik sürecinde ihtiyaç duyulan sosyal hizmetler, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişimde karşılaştıkları engeller, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişimde tercih ettikleri bilgilendirme yöntemleri üzerine elde edilen bulgulara yer verilmiŐ ve detaylı bir şekilde yorumlanmıŐtır.

A. Evsiz Bireylerin Demografik Profili

Araştırmaya katılan gönüllü katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelenmiŐ ve aşağıdaki bilgiler elde edilmiŐtır.

Çizelge 1: Demografik Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Medeni Durum
K1	45	Erkek	İlkokul	Evli
K2	57	Erkek	Ortaokul	Boşanmış
K3	62	Erkek	Lise	Bekar
K4	39	Erkek	İlkokul	Boşanmış
K5	50	Erkek	Lise	Evli
K6	48	Erkek	Üniversite	Evli
K7	55	Erkek	İlkokul	Bekar
K8	41	Erkek	Ortaokul	Boşanmış
K9	69	Erkek	İlkokul	Dul
K10	60	Erkek	Ortaokul	Evli
K11	37	Erkek	Lise	Boşanmış
K12	52	Erkek	Üniversite	Bekar
K13	71	Erkek	İlkokul	Dul
K14	43	Erkek	Lise	Evli
K15	59	Erkek	İlkokul	Boşanmış
K16	47	Erkek	Ortaokul	Bekar
K17	38	Erkek	Lise	Evli
K18	53	Erkek	Üniversite	Boşanmış
K19	49	Erkek	Ortaokul	Dul
K20	65	Erkek	Lise	Bekar
K21	58	Erkek	İlkokul	Evli
K22	51	Erkek	Ortaokul	Boşanmış
K23	44	Erkek	Lise	Bekar

K24	46	Kadın	İlkokul	Dul
K25	42	Kadın	Ortaokul	Bekar

Katılımcıların hepsi erkek bireylerden oluşmaktadır. Bu durum, erkek bireylerin evsizliğe daha yatkın olduğunu göstermektedir. Evsiz bireylerin yaşları 25 ile 71 arasında değişmektedir. Ortalama yaş 48 olarak ortaya çıkmakta olup çoğu katılımcı orta yaş ve üzeridir. Bu durum, yaş ilerledikçe işsizlik, sağlık sorunları ve sosyal izolasyonun evsizlik riskini artırdığını göstermektedir. Göç etme durumlarına bakıldığında 16 katılımcının İstanbul doğumlu olup 9 katılımcının farklı şehirlerden göç ettiği, göç eden katılımcıların genellikle iş veya ailevi nedenlerle İstanbul'a gelip daha sonra evsiz kaldıkları, evsiz kaldıktan sonra da iş bulmada daha zorlandıkları ve herhangi bir gelir elde edemediklerinden tekrardan ailelerinin yanına memleketlerine dönemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Medeni durumlarına bakıldığında 13 kişinin hiç evlenmediği (bekar), 8 kişinin boşanmış olduğu, 3 kişi dul, 1 kişi evli olduğu verileri ulaşılmıştır. Çocuk sahibi olma durumuna bakıldığında 7 kişinin çocuğunun olduğu, 18 kişi çocuksuz olduğu, çocuğu katılımcıların çocuğunun çocukları ile görüşmemektedir. Medeni durumun aile dinamikleri ve destek sistemleri üzerinde önemli bir etkisi bulunmakta olup boşanma, barınma kaybı ve sosyal destek ağlarının zayıflamasıyla ilişkili olabilmektedir. Katılımcıların eğitim seviyeleri ilkokuldan üniversiteye kadar değişmektedir. Katılımcılardan 9 kişi ilkokul mezunu, 6 kişi ortaokul mezunu, 8 kişi lise mezunu ve 2 kişi üniversite mezunudur. Katılımcıların çoğunun eğitim seviyesinin düşük olan bireyler olduklarından genellikle iş güvencesi sağlayan mesleklerde yer alamadıkları için evsizlik riskine daha fazla maruz kalmaktadır.

Evsiz Bireylerin Alkol, Sigara ve Madde Kullanım Durumu; Katılımcıların çoğunluğunun yalnızca sigara kullandığı ve bu alışkanlığın erken yaşlarda başlayıp genellikle evsizlik öncesine dayandığı görülmektedir. Bir kısım katılımcı ise sigara ile düzensiz alkol tüketmekte olup, özellikle evsizlik sonrası alkol kullanımında artış olduğu gözlemlenmektedir. Bir kısım katılımcının önceden madde veya alkol kullandıklarını ancak bıraktıkları bu durumun bağımlılıkla mücadele sürecinde rehabilitasyon merkezlerinin önemini ortaya koymaktadır. Bir kısım katılımcının da herhangi bir sigara, alkol ve uçucu madde kullanmadıklarını vurgulamışlardır. Bu

durum evsizliğin sigara, alkol ve uçucu madde kullanımına etkisi olmadığına dair bir örnek oluşturmaktadır. Özellikle elde edilen bulgularda herhangi bir şekilde uçucu madde kullanımına rastlanılmamıştır. Belirtilen tablo 2 madde, alkol ve sigara kullananlardan oluşan katılımcıları ve sayılarını göstermektedir.

Çizelge 2: Madde, Alkol ve Sigara Kullanım Durumu

Madde, Alkol veya Sigara Kullanım Durumu	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Sadece Sigara Kullananlar	K3, K5, K6, K8, K10, K12, K19, K22	8
Sigara ve Alkol Kullananlar	K1, K13, K15, K24, K25	5
Hiçbir Şey Kullanmayanlar	K4, K7, K11, K14, K16, K20, K21	7
Önceden Kullanan Ama Bırakanlar	K9, K17, K18, K23	4

Evsiz Bireylerin Sabıka Kaydı ve Cezaevi Geçmişi; Katılımcıların yaklaşık yarısının hiç sabıka kaydı olmadığını ve evsizlik durumunun kendilerini suç işlemeye yönlendirmediğini ortaya koymaktadır ki bu durum, evsizlikle suç işleme arasında doğrudan bir nedensellik ilişkisi kurulamayacağını göstermektedir. Diğer yandan, bir grup katılımcı sabıka kayıtlarının evsizlik öncesine dayandığını belirtmiş olup, özellikle uzun süreli cezaevi deneyimlerinin bireylerin yaşamlarını derinden etkileyerek evsizliğe giden süreci şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, bazı katılımcılar evsiz kaldıktan sonra sabıka kaydı oluştuğunu ifade etmiş ve sokak yaşamının getirdiği zorlukların, sosyal dışlanmanın ve güvenlik sorunlarının bireyleri istemsiz şekilde suç olaylarına karışmaya zorlayabildiği gözlemlenmiştir. Bu bulgular, evsiz bireylerin hukuki geçmişlerinin çok boyutlu dinamiklerle şekillendiğini ve evsizliğin bazı durumlarda suça itme riskini artırabileceğini, ancak bu ilişkinin mutlak olmadığını göstermektedir. Belirtilen tablo 3 sabıka kaydı durumunu oluşturan katılımcıları ve sayılarını göstermektedir.

Çizelge 3: Sabıka Kaydı Durumu

Sabıka Kaydı Durumu	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Sabıka Kaydı Olanlar	K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K15, K17, K18, K19, K24, K25	13
Sabıka Kaydı Olmayanlar	K2, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K16, K20, K21, K22, K23	12
Evsizlik Sonrası Suç İşleyenler	K8, K15, K19, K25	4

Evsiz Bireylerin İş Durumu ve Çalışma Hayatına Erişimi; Katılımcıların çoğu sağlık sorunları, yaş, sabıka kaydı ve piyasanın daralması gibi nedenlerle düzenli ve sürekli bir işte çalışamadıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların çoğunun orta yaş ve ütü olması özellikle yaş faktörünün iş bulmada büyük bir engel olduğunu ortaya koymaktadır. Yaştan dolayı işe alınmama durumunun pandemi sonrası yaşlı bireylere yönelik oluşturulan yanlış algıdan kaynaklı olduğu, pandemiden sonra orta yaş ve üstü bireylerin ne kadar nitelikli olursa olsun iş bulmada zorlandıkları ve çalışamaz hale geldiklerini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum pandemi sonrası ekonomik durgunluğun iş bulma sürecini daha da zorlaştırdığını göstermektedir. Bunun yanında iş başvurularında sabıka kaydı ve evsiz olma halinin işe alınmalarını engelliğini göstermektedir. Katılımcıların çoğunun, düzenli bir iş yerine günlük ve sigortasız işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaya çalıştıkları bu düzensiz çalışmanın uzun vadeli bir çözüm sunmadığını ve sosyal güvence sağlanamadığını göstermektedir. Belirtilen tablo 4 iş durumunu oluşturan katılımcıları ve sayılarını göstermektedir.

Çizelge 4: İş Durumu

İş Durumu	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Tam Zamanlı Çalışıyor	K5, K6, K11, K13	4
Yarı Zamanlı Çalışıyor	K15, K17	2
Düzensiz İşlerde Çalışıyor	K18, K19, K24	3
Çalışmıyor (Psikolojik Sebeplerden)	K1, K2, K3, K7, K9, K10, K12	7
Diğer	K4 (Sabıka Kaydı), K8 (Yaş Nedeniyle), K14 (Fiziksel Engelli), K20 (İş Bulamıyor)	4

Evsiz Bireylerin Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetlerine Erişimi; Katılımcıların önemli bir kısmının çeşitli kronik fiziksel rahatsızlıklar (bel fitiği, epilepsi, KOAH, hipertansiyon gibi) yaşadığı ve evsizlik koşullarının bu rahatsızlıkların progresyonunu olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmektedir. Bazı katılımcıların da evsizlik ve travmatik yaşam olayları, sosyal dışlanma ve kronik hastalıkların psikososyal etkileri nedeniyle psikolojik sağlık sorunları yaşadıklarını ve evsizlik durumunun sağlık sorunlarını arttırdığını göstermektedir. Buna ek olarak bazı katılımcıların da sağlık hizmetlerine erişimde randevu sistemleri, maddi imkansızlıklar ve sosyal güvencesizlik gibi engellerle karşılaştıklarını belirtmektedirler. Katılımcılarından bazılarının herhangi bir sağlık sorunu yaşamadığını belirtmekte olup, aslında herhangi bir sağlık kuruluşuna gitmediği, bu sebepten sağlık sorunu olsa bile bilmediği ortaya çıkmaktadır. Belirtilen tablo 5 sağlık durumunu oluşturan katılımcıları ve sayılarını göstermektedir.

Çizelge 5: Sağlık Durumu

Sağlık Durumu	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Fiziksel Sağlık Sorunları	K1, K2, K6, K9, K10, K19, K20	7
Psikolojik Sağlık Sorunları	K1, K3, K18, K25	4
Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunları	K6, K11, K12, K22, K24	5
Hiçbir Sağlık Sorunu Yok	K3, K5, K7, K14, K16, K21, K23	7

Evsiz Bireylerin Sosyal Güvence Durumu; Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmadığını belirtmektedir. İkametgâh adresinin olmaması, genel sağlık sigortası borçları ve başvuru sürecinde yaşanan zorluklar en büyük engeller olarak öne çıkmaktadır. Özellikle sosyal desteklerden yararlanma durumunun resmi ikamet şartına bağlanması sosyal güvenceye erişimi zorlaştırdığını göstermektedir. Yeşil Kart (Genel Sağlık Sigortası) kapsamında sağlık hizmetlerinden yararlanan katılımcıların sürekli değişen prosedürler ve bilgilendirme eksikliği nedeniyle belirsizlik yaşadıkları bu durumun hizmetlerden yararlanmasını zorlaştırdığını göstermektedir. BAĞ-KUR veya SSK sahibi katılımcıların geçmişte çalıştıkları veya işyeri sahibi oldukları için sisteme dahil oldukları ancak, çoğu durumda bu güvencelerden kaynaklı diğer sosyal destekleri fiilen kullanılamamakta

veya geçmişteki borçlar nedeniyle sorun yaşanmaktadır. Bu durum BAĞ-KUR veya SSK sistem üzerinden kaydı olan bazı bireylerin aslında herhangi bir sosyal güvenceye fiilen erişemediklerini de göstermektedir. Özellikle BAĞ-KUR sisteminde kayıtlı olan katılımcıların evsiz kaldıkları süre içerisinde kimliği belirsiz kişiler tarafından adlarına iş yeri açılacağı, çalışıp para kazanacağı söylemiyle adlarına paravan şirketlerin kurulduğunu, kişilere ulaşamadıklarından paravan şirketler ile ilgili herhangi bir işlem yapmadıklarını ve sürekli borçlandıklarını, bu durumda hem BAĞ-KUR sisteminden hem de diğer sosyal destek sistemlerinden yararlanmaların önünde büyük engeller oluşturduğunu göstermektedir. Bu da katılımcıların ihmal ve istismara da açık bir durumda olduklarının açık göstergesidir. Belirtilen tablo 6 sosyal güvence durumunu oluşturan katılımcıları ve sayılarını göstermektedir.

Çizelge 6: Sosyal Güvence Durumu

Sosyal Güvence Durumu	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Hiçbir Sosyal Güvencesi Yok	K1, K3, K6, K7, K9, K11, K12, K14, K15, K17, K19, K21, K22, K23	14
Yeşil Kart	K2, K18, K20, K24	4
BAĞ-KUR	K4, K5, K8	3
SSK	K10, K13, K25	3
Emekli Sandığı	K13	1

Katılımcılarla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, tematik analiz yöntemi kullanılarak temalar belirlenmiş, analiz edilmiş ve sistematik bir şekilde raporlanmıştır. Araştırma sonucunda toplamda 10 temel tema ortaya çıkmıştır (Tablo 7).

Çizelge 7: Oluşturulan Tema ve Alt Temalar

Gelirsizlik ve İşsizlik Geçici ve Düzensiz İşler Devlet Yardımları ve Yetersizliği Hayırseverlerin ve Sosyal Kuruluşların Rolü Barınma Sorunu ve Gelirin Etkisi	Gelir Kaynakları ve Yetersizliği
Aile ile İletişimin Kopması ve Nedenleri Aile ile Kısıtlı İletişim Evsizliğin Sosyal İlişkiler Üzerindeki Etkisi	Aile ve Sosyal Çevre İle İlişkileri
Evsizlik ve Ölüm Algısı Evsizlik ve Toplumsal Dışlanma Evsizlik ve Korku Algısı Aileden Dışlanma ve Desteksizlik Maddi Yetersizlik ve İşsizlik Ruhsal Çöküntü ve Uyumsuzluk	Evsizlik Algıları
Ailevi Sorunlar ve Destek Eksikliği Ekonomik Zorluklar ve İş Kaybı Cezaevi Geçmişi ve Sosyal Engeller Kentsel Yaşamın Barınma Üzerindeki Etkileri Sosyal Hizmetlere Erişim Sorunu	Evsizlik Durumuna Gelme Süreçleri
Devlet Kurumları ve Belediyeler Hayırseverler ve Sivil Toplum Kuruluşları Aile ve Arkadaş Desteği İkamet Adresi Sorunu Nedeniyle Desteğe Erişememe Sosyal Desteklerden Memnuniyetsizlik ve Güvensizlik	Yararlanılan Sosyal Destek Sistemleri
Toplumsal Dışlanma ve Damgalanma Barınma Sorunu ve Güvensizlik Hijyen ve Sağlık Sorunları Açlık ve Yetersiz Beslenme Şiddet ve Güvensizlik Psikolojik Etkiler ve Yalnızlık	Karşılaşılan Zorluklar

Çizelge 7 (devamı): Oluşturulan Tema ve Alt Temalar

Her bir tema, katılımcıların deneyimlerini ve yaşadıkları zorlukları belirli bir perspektiften ele alarak kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Elde edilen temalar, araştırmanın ana sorularına yanıt verme ve katılımcıların deneyimlerini anlama amacını taşımaktadır.

B. Evsiz Bireylerde Gelir Kaynakları ve Yetersizliği

Alt Tema 1: Gelirsizlik ve İşsizlik

Katılımcıların birçoğu; düzenli bir gelirin olmadığı ve işsiz olduklarını belirtmektedirler. Bu durum işsizlik, sağlık sorunları, yaşlılık ve sabıka kaydı gibi

çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Katılımcılar, iş bulamamaktan ve bu durumun temel ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırmasından yakınmaktadır.

- **K1:** “Yok. Çalışmıyorum. Psikolojik ve fiziksel sağlık sorunlarından kaynaklı çalışmadım.”
- **K2:** “Vallahi hiçbir gelirim yok şu anda. Sadece işte çalışıyordum. O da bu koldan dolayı çalışmadığım için hiçbir gelirim yok.”
- **K4:** “Cezaevinden yeni çıktığım için ve denetimli serbestlik kapsamında ücretsiz çalıştığım için herhangi bir gelirim yok.”

Özellikle K4'ün söyleminde, cezaevinden çıkmış olmanın iş bulmasını zorlaştırdığı, kimlik çıkaramamanın da resmi yardımlara erişimi engellediği vurgulanmaktadır.

Alt Tema 2: Geçici ve Düzensiz İşler

Katılımcıların büyük çoğunluğu sigortasız ve düzensiz işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaya çalışmaktadır. Bu işler süreklilik arz etmemekle birlikte gelir istikrarsızlığına neden olmaktadır.

- **K3:** “Günlük işlere gidiyorum. Böyle sigortasız günlük işler oluyor. Oralara gidiyorum. Yani ne iş olursa orada ne denk gelirse yapıyorum yani.”
- **K6:** “Kahvehanede çay dağıtımını yapıyorum. Yardıma ihtiyaçları olursa çağırıyorlar. Toplasan ayda 10 güne tekabül ediyor. Çalıştığımda aylık 8000 TL gelirim oluyor. Yazın da ben su satıyorum.”
- **K17:** “Çalışırsam oluyor, çalışmazsam olmuyor. Şu an çalışmadığım için gelirim yok.”

Özellikle K6'nın ifadesinde, yazın su satarak daha fazla gelir elde edebildiği ancak kış aylarında borçlanmak zorunda kaldığı görülmektedir.

Alt Tema 3: Devlet Yardımları ve Yetersizliği

Bazı katılımcılar, devletin sunduğu sosyal ekonomik desteklerden faydalanmaya çalıştıklarını ancak bunların oldukça yetersiz olduğunu dile getirmektedirler. Bunun yanında sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda ikamet şartının olduğu ancak

katılımcıların bir çocuğunun adres kaydının olmadığı için sosyal desteklere erişemediğini göstermektedir.

- **K2:** “İstanbul Valiliğinin kimsesizlere yani sokakta kalanlara ve ikameti olmayanlara üç ayda bir para yardımı veriyor. O da işte bir şeyimiz olmadığı için ondan alıyordum.”
- **K9:** “69 yaşındayım, yaşlılık aylığı almam gerekiyordu, ama adres olmadığı için onu alamadım.”
- **K18:** “Böyle bazı sosyal yardımlaşmadan, Aile Sosyal Destek ’ten 850 alıyorduk. İki üç aydır kapattı.”

Özellikle K9’un ifadesinde, adres kaydı olmadığı için yaşlılık aylığı alamadığı belirtilmektedir. Bu, evsiz bireylerin resmi yardımlardan mahrum kalmasına neden olan önemli bir yapısal sorunu göstermektedir.

Alt Tema 4: Hayırseverlerin ve Sosyal Kuruluşların Rolü

Evsiz bireylerin büyük bir kısmı, hayırseverler ve sivil toplum kuruluşlarının sağladığı yardımlarla hayatta kalabildiklerini belirtmektedirler.

- **K9:** “Hayırseverler olmasa ben ölürdüm muhtemelen.”
- **K11:** “Fatih Camii’nde yemek yiyoruz. Hayırseverler yemek dağıtıyor. Sandviç, dönermiş... Akşam saat on birde Fatih Camii’nden oraya araba geliyor. Onun kuyruğuna giriyoruz.”
- **K15:** “Akşam yemeklerini parkta hayırseverlerden alıyoruz. Sokak Lambası kuruluşundan alıyoruz.”

Özellikle K11’in ifadesi, hayırseverler tarafından sağlanan yemek desteğinin belirli saatlerde ve belirli noktalarda sunulduğunu göstermektedir. Ancak bu yardımların yeterli düzeyde düzenli ve sürekli olmaması, evsiz bireyleri sürekli bir belirsizlik içinde bırakmaktadır.

Alt Tema 5: Barınma Sorunu ve Gelirin Etkisi

Katılımcıların çoğu, barınma imkanlarının olmadığını, olsa bile sınırlı ve kötü olduğunu belirtmektedir. Çoğu zaman düşük gelirleri nedeniyle daha iyi barınma

koşullarına erişemediklerini ortaya çıkmaktadır. Yüksek enflasyon karşısında gelirleri kapsamında herhangi bir barınma imkanından yararlanamadıklarını belirtmektedirler.

- **K13:** “Emekli aylığı 12.500 TL dışında herhangi bir gelirim yok. Bozdur bozdur harca. Zaten bir oda bile arasak bulamıyoruz. On lira, on beş lira. Nasıl verelim biz ona?”
- **K24:** “Burada otelde yemek yok. Bu otelde hiçbir şey yok abla. Buranın ne temizliği, buranın ne çayı ne çorbası. Hiçbir şey yok burada.”

Özellikle K24'ün ifadesinde, devletin sağladığı barınma yerlerinde yemek ve temizlik hizmetlerinin eksik olduğu vurgulanmaktadır.

C. Evsizlerin Aile ve Sosyal Çevre İle İlişkileri

Katılımcılar, aileleri ve sosyal çevreleri ile ilişkileri hakkında farklı deneyimler aktarmışlardır. Genel olarak, evsiz bireylerin büyük bir kısmı aileleri ile iletişimini kaybetmiş, bazıları ise kısıtlı bir şekilde görüşmeye devam etmektedir.

Alt Tema 1: Aile ile İletişimin Kopması ve Nedenleri

Katılımcıların çoğu, aileleriyle olan bağlarının zaman içinde tamamen koptuğunu ifade etmiştir. Bunun temel nedenleri arasında ailenin dışlaması, miras veya ekonomik sebepler, geçmişte yaşanan aile içi sorunlar ve evsizliğin getirdiği izolasyon bulunmaktadır.

- **K1:** “Ailemden hiç kimse ile görüşmüyorum. Çünkü kardeşlerim beni hiçbir zaman öz kardeş olarak görmedi.”
- **K2:** “1992’den beri ailemle iletişimim tamamen kesildi. Beni evden kovdular. Onlar için sadece para getiren biriydim.”
- **K4:** “Eşim öldüğünden beri ailem tarafından reddedildim. Cezaevine girip çıktığım için beni tamamen dışladılar.”

Özellikle K2 ve K4'ün ifadeleri, evsiz bireylerin ailelerinden dışlanmalarının nedenleri arasında maddi beklentiler ve geçmişteki hataların büyük bir rol oynadığını göstermektedir.

Alt Tema 2: Aile ile Kısıtlı İletişim

Katılımcıların küçük bir kısmı; evsiz kaldıktan sonra aileleriyle tamamen bağlarını koparmamış ancak iletişimlerini oldukça kısıtlı bir düzeyde devam ettirmektedir.

- **K3:** “Annemle ve kardeşlerimle iletişimim var. Ancak sokakta yaşamaya başladıktan sonra ilişkilerimiz eskisi gibi olmadı.”
- **K21:** “Çocuklarımla arada bir telefonda görüşüyorum. Ama evsiz kaldıktan sonra daha az konuşur oldum.”

Özellikle K3 ve K21’in ifadeleri, evsiz bireylerin aileleriyle görüşmeye devam etme isteği taşıdığını ancak yaşam koşulları nedeniyle bu iletişimin azaldığını ortaya koymaktadır. Özellikle evli olan kişilerin giyim kuşam noktasında hijyen durumunu sağlayamadığından ailesinin kendisini görmesini istemediği, buna ek olarak herhangi bir gelirin bulunmadığından ailesine ekonomik destekte bulunamayacağı için aileleri ile daha çok telefon ile iletişimde kaldıklarını ortaya çıkmaktadır.

Alt Tema 3: Evsizliğin Sosyal İlişkiler Üzerindeki Etkisi

Evsiz bireyler sadece aileleriyle değil, genel sosyal çevreleriyle de ilişkilerinin zamanla azaldığını ifade etmişlerdir.

- **K5:** “Evsizlik nedeniyle arkadaşlarımla daha az görüşüyorum. Çünkü üstün başın kirli oluyor, paran olmuyor, onlarla bir araya gelemiyorsun.”
- **K8:** “Evsiz kalma durumu benim bütün ilişkilerimi alt üst etti. Eskiden çalışıyordum ama artık her şey değişti.”
- **K22:** “Yetiştirme yurdunda büyüdüm. Oradan çıktıktan sonra arkadaşlarım bile iletişimi kesti.”

Özellikle K5 ve K22’nin ifadeleri, evsizliğin bireyin yalnızlaşmasına neden olduğunu ve sosyal ilişkilerini büyük ölçüde etkilediğini göstermektedir.

D. Evsiz Bireylerin Evsizlik Algısı

Katılımcıların evsizliği birçok farklı kavramla olarak ifade etmektedirler.

Alt Tema 1: Evsizlik ve Ölüm Algısı

Katılımcıların çoğu, evsizliği ölüme eşdeğer veya mezara girmekle benzer bir deneyim olarak tanımlamaktadır. Toplumsal dışlanma, çaresizlik ve sahipsizlik hissi bu algıyı güçlendirmektedir.

- **K1:** *“Evsiz olmak diri diri mezara girmektir. Çünkü evsizler hep ölüdür.”*
- **K2:** *“Bizim sahibimiz yok. Kimsesizlerin mezarlığına gömüleceğiz.”*
- **K14:** *“Evsizlik, yaşamamak gibi bir şey. Ölümden farkı yok.”*

Özellikle K1 ve K2'nin anlatımları, evsiz bireylerin kendilerini toplum tarafından unutulmuş ve sahipsiz hissettiklerini göstermektedir.

Alt Tema 2: Evsizlik ve Toplumsal Dışlanma

Evsiz bireyler, toplum tarafından dışlandıklarını, yok sayıldıklarını ve insan yerine konulmadıklarını belirtmektedirler.

- **K4:** *“Evsiz olunca milletin yanında hiçbir değer yok. Kimse seni adam yerine koymuyor.”*
- **K22:** *“İstedğin kuruma git, hiçbir şekilde iyi karşılanmayacaksın. Kimse umursamıyor.”*
- **K23:** *“Sana baktıklarında suçlu mu, bağımlı mı, ne olduğu belli olmayan biri gibi davranıyorlar.”*

Özellikle K4 ve K22'nin ifadeleri, evsiz bireylerin yalnızca toplumdaki değil, kamu kurumları tarafından da dışlandığını göstermektedir.

Alt Tema 3: Evsizlik ve Korku Algısı

Evsizlik, güvensizlik ve tehlike içeren bir yaşam tarzı olarak görülmektedir. Saldırıya uğrama, aç kalma, barınma sorunları ve sürekli mücadele etme durumu bu algıyı şekillendirmektedir.

- **K9:** *“Sokakta kalan adam her zaman tehlikeyle karşılaşabilir.”*
- **K10:** *“Soğuk, sıcak, barınma, parasızlık, bağımlılarla uğraşmak... Çok fazla sorun var.”*

- **K18:** *“Sürekli diken üstündesin. Ne zaman başına bir şey geleceği belli değil.”*

Özellikle K9 ve K18’in anlatımları, sokakta yaşamının sürekli bir tehlike altında olmak anlamına geldiğini ve evsiz bireylerin güvenli bir alana duyduğu ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Alt Tema 4: Aileden Dışlanma ve Desteksizlik

Katılımcıların çoğu, aileleri tarafından dışlandıklarını, destek görmediklerini veya terk edildiklerini ifade etmiştir.

- **K1:** *“Ailem zengin ama beni kabul etmiyor. Üvey evlat muamelesi görüyorum.”*
- **K5:** *“Evim olsa, param olsa, ailem de olurdu. Ama böyleyken kimse seni istemez.”*
- **K8:** *“Ailemden destek göremedim. Çoğu zaman ortada kaldım.”*

Özellikle K1’in anlatımı, ailesi maddi durumu iyi olmasına rağmen dışlanmış bir bireyin yaşadığı psikolojik zorlukları göstermektedir.

Alt Tema 5: Maddi Yetersizlik ve İşsizlik

Katılımcıların çoğu, evsizliğin maddi olanaksızlıklardan kaynaklandığını ve ekonomik krizlerin bu durumu kötüleştirdiğini belirtmiştir.

- **K13:** *“Para yoksa hiçbir şey yok. Devlet yardım etmiyor, kimse yardım etmiyor.”*
- **K18:** *“Evsizlik işsizliktir. İşin yoksa evin de yoktur.”*
- **K23:** *“Büyük şehirlerde kiralar pahalı. İşin yoksa mecburen böyle kalıyorsun.”*

Özellikle K23’ün anlatımı, artan yaşam maliyetlerinin evsiz bireyler üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Alt Tema 6: Ruhsal Çöküntü ve Uyumsuzluk

Katılımcılardan bazılarının, evsizliğin ruhsal sağlıkları üzerinde büyük etkisi olduğunu ve hayata dair umutsuzluk hissettiklerini belirtmiştir.

- **K17:** *“Psikolojim bozuldu. İnsanlarla konuşmak istemiyorum.”*
- **K19:** *“Bazen düşünüyorum, bu hayatı neden yaşıyorum diye. Bir sebep yok.”*

Özellikle K19’un anlatımı, evsiz bireylerin ruhsal sağlığının kötüleştiğini ve umutsuzluğa kapıldıklarını göstermektedir.

E. Evsiz Bireylerin Evsizlik Durumun Gelme Süreçleri

Alt Tema 1: Ailevi Sorunlar ve Destek Eksikliği

Birçok katılımcı, aile içi sorunlar ve destek eksikliği nedeniyle evsiz kaldıklarını belirtiyor. Miras anlaşmazlıkları, aile bireylerinin kaybı ve aile desteğinin yetersizliği bu süreci hızlandırıyor.

- **K1:** *“Büyük kardeşim noter de benden imza aldı. Müteahhitten daire alacağız diye imza attım. Farkında olmadan serveti vermişim. Ondan sonra evsiz.”*
- **K14:** *“Ev sahibi babam öldükten iki ay sonra evden çıkardı. Çalışamadığım için kiramı ödeyemedim.”*
- **K16:** *“Annem babam kazada vefat ettikten sonra kimsem kalmadı. İşler kötü gidince destek olacak biri yoktu. O yüzden sokaklarla tanıştım.”*

Özellikle **K16**’nın ifadesi, ebeveyn kaybının ardından ekonomik ve psikolojik destek eksikliğinin bireyin sokakta yaşamaya başlamasına nasıl yol açtığını vurguluyor.

Alt Tema 2: Ekonomik Zorluklar ve İş Kaybı

Evsiz bireyler için ekonomik istikrarsızlık, evsizliğe yol açan en büyük etkenlerden biri. İş kaybı, gelir eksikliği ve ekonomik dalgalanmalar, bireylerin barınma durumlarını sürdürmemesine sebep oluyor.

- **K10:** *“Sağlık sorunları yaşayınca çalışamadım. İnsanlar bir yere kadar yardımcı olabiliyor. Sokakta yatmaya başladım.”*
- **K19:** *“Çalışıyorsun. Affedersiniz rahatsızlanıyorsun. Adam seni istemiyor. Üç gün çalış, beş gün çalış ne olacak?”*

- **K2:** *“Pandemi olmasaydı çalışma günümü dolduruyordum. Emekli olacaktım. Ama pandemiden sonra iş bulamadım, sokakta kaldım.”*

Özellikle **K2**'nin anlatımı, pandemi sürecinin evsiz bireylerin iş bulma olanaklarını nasıl kısıtladığını gösteriyor.

Alt Tema 3: Cezaevi Geçmişi ve Sosyal Engeller

Cezaevinden çıkan bireyler, sabıka kaydı nedeniyle iş bulmakta zorlanıyor ve kimlik çıkaramamak gibi bürokratik engeller nedeniyle sosyal yardımlara erişemiyor.

- **K4:** *“Cezaevinden yeni çıktığım için ve denetimli serbestlik kapsamında ücretsiz çalıştığım için herhangi bir gelirim yok.”*
- **K24:** *“Sabıkam var mesela adam seni tanımıyorsa almıyor. Resmi ikamet adresiniz yok. İş başvurusunda bu sıkıntı oluyor.”*

Özellikle **K24**'ün ifadesi, resmi ikamet adresi eksikliğinin evsiz bireylerin iş bulmasını nasıl imkânsız hale getirdiğini vurguluyor.

Alt Tema 4: Kentsel Yaşamın Barınma Üzerindeki Etkileri

Kira bedellerinin yüksek olması, bekârlara ev verilmemesi ve devletin sağladığı barınma olanaklarının yetersizliği evsizliğin derinleştiren faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların çoğu da diğer faktörlerin yanında en çok bu sebeplerden dolayı evsiz konumuna düştüklerini belirtmektedirler.

- **K21:** *“Maddiyat çok zor zaten. Kira veremiyoruz şu anda. Ev bulamıyoruz zaten kira. Bekara da ev vermiyorlar.”*
- **K24:** *“Burada otelde yemek yok. Bu otelde hiçbir şey yok abla. Buranın ne temizliği, buranın ne çayı ne çorbası. Hiçbir şey yok burada.”*

Özellikle **K24**'ün anlatımı, evsiz bireyler için sağlanan barınma hizmetlerinin eksikliklerini gözler önüne seriyor.

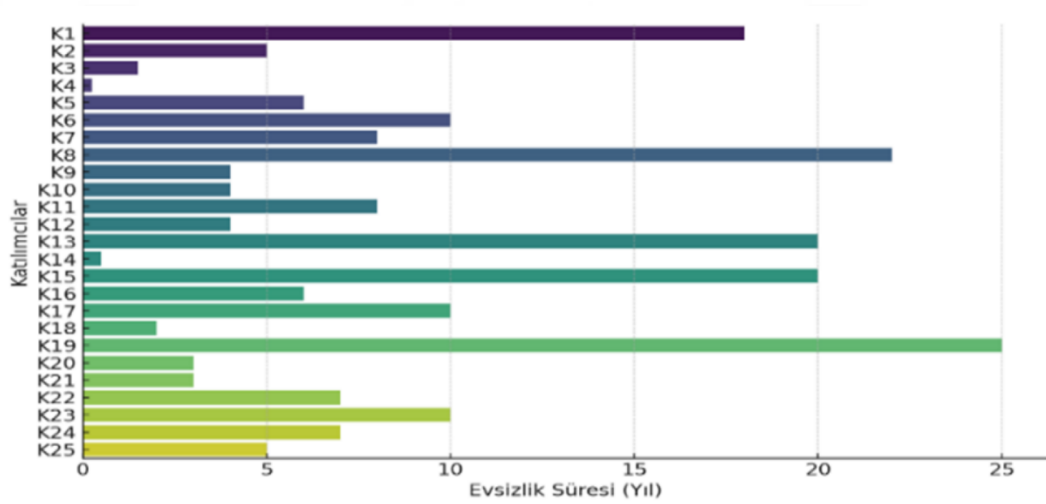
Alt Tema 5: Sosyal Hizmetlere Erişim Sorunu

Adres kaydı eksikliği, birçok evsiz bireyin devlet yardımlarından faydalanamamasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal hizmet kurumlarının yetersizliği de evsiz bireylerin oluşmasına neden olmaktadır.

- **K9:** “69 yaşındayım, yaşlılık aylığı almam gerekiyordu, ama adres olmadığı için onu alamadım.”
- **K2:** “İstanbul Valiliğinin kimsesizlere yani sokakta kalanlara ve ikameti olmayanlara üç ayda bir para yardımı veriyor.”
- **K18:** “Böyle bazı sosyal yardımlaşmadan, Aile Sosyal Destek 'ten 850 alıyorduk. İki üç aydır kapattı.”

Özellikle **K9**'un ifadesi, devlet destek sistemlerinin adres kaydı olmayan bireyler için nasıl erişilemez hale geldiğini gösteriyor.

Şekil 1: Evsiz Bireylerin Evsiz Kalma Süreleri

F. Evsiz Bireylerin Yararlandıkları Destek Sistemleri

Alt Tema 1: Devlet Kurumlarından ve Belediyelerden Alınan Destekler

Katılımcılarının çoğunun, devlet kurumlarına ve belediyelere başvurduklarını ancak yardımların yetersiz olduğunu ya da ikamet adresi nedeniyle destek alamadıklarını belirtiyor.

- **K1:** “Sosyal yardımlaşmaya gidiyorum Edirnekapı'ya. Yardım etmiyor. Valiliğe gittim. Yardım etmedi. Vakıflar Müdürlüğüne gittim. Yardım etmedi. Eyüp Sosyal Yardımlaşmaya gittim. Yardım etmedi. Neden? Ailemin serveti yüzünden.”

- **K4:** “Valiliğe gittik yardım için. Yatma veriyorlar. Gıda yok burada. Devlet burada kimseye bir şey vermiyor. Tek yatma var.”
- **K6:** “Sadece Valilikten 3 ayda bir veriliyor. Artık bu durum beni rahatsız ediyor. Özel bir ihtiyacım olmadığında gitmek istemiyorum.”

Özellikle **K4**'ün ifadesinde, devletin sunduğu yardım sisteminin barınmaya öncelik verdiği ancak gıda yardımlarının eksik olduğu vurgulanıyor.

Alt Tema 2: İkamet Adresi Sorunu Nedeniyle Yardımlara Erişememe

Katılımcıların çoğunun, devlet yardımlarının çoğunlukla ikamet adresine bağlı olduğu için, yardımlara erişimde ciddi zorluklar yaşamakta olduklarını belirtmektedirler.

- **K2:** “İkamet adresim olmadığı için işte valilikten alıyordum üç ayda bir. Sonra onu da kestiler.”
- **K7:** “Kimliksiz yaşadığım süre içerisinde herhangi bir yere başvuruda bulunamadım.”
- **K19:** “Engelli raporum vardı tamam mı? Yardım alıyordum. Ama şimdi raporun günü geçtiği için raporu güncelleştiremedim.”

Özellikle **K2**'nin anlatımı, devlet yardımlarının sürekliliğinin evsiz bireyler için bir problem olduğunu ve ikamet kaydının olmamasının yardımları kesintiye uğrattığını gösteriyor.

Alt Tema 3: Hayırseverler ve Sivil Toplum Kuruluşları

Katılımcıların bazılarının, sivil toplum kuruluşları ve hayırseverlerin destekleriyle hayatta kaldıklarını belirtmektedirler.

- **K9:** “Hayırseverlerin yemek dağıttığı yere gidiyorum. Kızılay da veriyor.”
- **K11:** “Kızılay'dan kıyafet desteği, camiden yemek yardımı alıyorum.”
- **K16:** “Eyüp Kızılay'ın olsun. Sağ olsunlar bize giyecek de onlar temin etmeye gayret ediyorlar.”

Özellikle **K16**'nın ifadesinde, yemek ve giysi yardımlarının sağlandığı ancak barınma ve hijyen ihtiyaçlarının karşılanmadığı görülüyor.

Alt Tema 4: Sosyal Desteklerden Memnuniyetsizlik ve Güvensizlik

Katılımcıların çoğu, sivil toplum kuruluşları ve yardım derneklerine yönelik güvensizlik duyduklarını ifade etmektedirler.

- **K8:** *“Devletin yardım kuruluşları dernekler, vakıflar var. Gerçekten yardım kuruluşuyla alakası bile yok. Onlarda evsizler üzerinden prim yapıyorlar.”*
- **K23:** *“Sivil toplumlardan çok para topluyorlar ama insanlara belli bir yemeği bile vermiyorlar.”*
- **K11:** *“Şimdi çoğu kişi belediyeden kıyafet yardım alıyorlar. Erzak yardım alıyorlar. Ama Filistin’e yardım ediyorlar, kendi vatandaşlarını unutuyorlar.”*

Özellikle **K8**’in anlatımında, bazı derneklerin topladıkları yardımları gerektiği gibi dağıtmadığına dair bir güvensizlik olduğu görülüyor.

Alt Tema 5: Aile ve Arkadaş Desteği

Katılımcıların bir kısmının, devlet veya derneklerden değil, arkadaş çevresinden destek aldıklarını belirtmektedir. Bunlar genelde aile ve arkadaş desteğinden yararlandıkları için diğer desteklere başvurmalarına gerek kalmadığını belirtmektedirler.

- **K3:** *“Kardeşlerim ve annem bana maddi konuda destek oldular.”*
- **K5:** *“Bazı arkadaşlarım zaman zaman yardımcı oldu. Örneğin, bir arkadaşımın restoranı var, orada bana yemek veriyor.”*
- **K20:** *“Benim herhangi bir sigara, alkol ve herhangi bir şey harcamam olmadığı için, sadece yemek ve kıyafet desteğine ihtiyacım oluyor. Onu da arkadaşlarımın yerlerinden sağlamaya çalışıyorum.”*

Özellikle **K3**’ün anlatımında, aile ve arkadaş desteğinin bazı evsiz bireyler için önemli bir kaynak olduğu ancak bu desteğin sürekliliğinin belirsiz olduğu anlaşılıyor.

G. Evsizlik Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar

Alt Tema 1: Toplumsal Dışlanma ve Damgalanma

Evsiz bireyler, toplumun kendilerine karşı olan önyargılarından ve dışlanmalarından büyük oranda şikâyet etmektedirler. Görünüşleri ve hijyen eksikliği nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını dile getirmişlerdir.

- **K1:** *“Minibüse biniyorsun millet suratına tuhaf bakıyor. Kılık kıyafetine göre davranıyorlar. Ama söyleyemiyorsun ya, böyle cins cins bakıyorlar.”*
- **K5:** *“Dışarıda kalan en alt sınıf oluyor. Dışarıdaysan madde kullanıyorsundur. Dışarıdaysan alkol kullanıyorsundur. Ya da başka bir şeyler yapıyorsun. İnsanlar şartlanmış.”*
- **K7:** *“Toplum içine gidebiliyorsunuz sonuçta hemen hemen toplumun içerisindeyiz. Ama bir o kadar dışında kalıyorsunuz.”*

Özellikle **K1** ve **K5**'in söylemleri, evsiz bireylere yönelik sosyal damgalamanın derin psikolojik etkiler yarattığını ve toplumun önyargılarıyla mücadele etmek zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Alt Tema 2: Barınma Sorunu ve Güvensizlik

Evsiz bireyler için en büyük sorunlardan biri güvenli ve sürekli bir barınma alanı bulamamaktır. Sokakta kalmak, onların fiziksel güvenliklerini tehlikeye atmaktadır.

- **K3:** *“En büyük zorluğum barınma oluyor. Bir insan için en büyük sıkıntı barınma oluyor. Hani bir şekilde karnını doyuruyorsun ama barınma yoksa hiçbir şeyin anlamı yok.”*
- **K6:** *“Kışın donmamak için sabahlara kadar dolaştım. Çünkü bir battaniyeniz yok, bir yatağınız yok. Kapalı bir alanda değilsiniz, nasıl uzanacaksınız?”*
- **K14:** *“Sokak köpeklerinden korkuyorum. Sokakta kalan birini parçalamıştı, televizyonda gördüm. Aynı şeyin başıma gelmesinden korkuyorum.”*

Özellikle **K6**'nın ifadesi, kış aylarında dışarıda kalmanın hayati tehlike yarattığını vurgulamaktadır.

Alt Tema 3: Hijyen ve Sağlık Sorunları

Evsiz bireyler, temiz suya, banyoya ve kıyafet değiştirme imkanlarına erişemediklerinden dolayı sağlık sorunları yaşamaktadırlar.

- **K2:** *“Doğru düzgün banyo edemiyoruz. Bir pantolon aldıysak 3-4 ay giyiyoruz.”*
- **K13:** *“Pantolon aldım ama kirlenince yıkayamıyorum. Mecburen atmak zorundayım.”*
- **K22:** *“Bitlendim. Tuvaletlerde yıkaniyordum. Sirke suyu falan kullanarak kendimi iyileştirmeye çalıştım.”*

Özellikle **K22**'nin söylemi, hijyen eksikliğinin evsiz bireyler üzerinde nasıl ciddi sağlık sorunlarına yol açabileceğini açıkça göstermektedir.

Alt Tema 4: Açlık ve Yetersiz Beslenme

Yeterli beslenme, evsiz bireyler için en büyük sorunlardan biridir. Gıdaya erişim çoğu zaman hayır kurumları ya da rastgele yardımlara bağlıdır.

- **K4:** *“Fatih Camii'nde gece bir de yemek bekliyoruz. Sağ olsunlar, dürüm, simit getiriyorlar.”*
- **K12:** *“Lokantaya gidip çorba isteyemiyorum. İnsanlar farklı bakıyor.”*
- **K24:** *“Bir bardak sıcak çayımız bile yok. Yemeğimiz yok.”*

Özellikle **K12**'nin anlatımı, evsiz bireylerin yemek bulsa bile toplum içinde nasıl zorlandıklarını göstermektedir.

Alt Tema 5: Şiddet ve Güvensizlik

Evsiz bireyler, sokakta yaşarken fiziksel saldırıya uğrama riskleriyle sık sık karşı karşıya kalmaktadırlar.

- **K8:** *“Kaldığımız yerde kafamıza silah dayadılar. Dayak yedik.”*
- **K9:** *“Sokakta kaldığımda gençler tarafından kovuldum. Parkta yattığım zaman içki içenler rahatsız ediyor.”*
- **K13:** *“Yanımda yatan biri gece sopalarla saldırdı.”*

Özellikle **K8** ve **K9**'un ifadeleri, evsiz bireylerin sürekli şiddet tehdidi altında olduğunu ve güvende olmadıklarını göstermektedir.

Alt Tema 6: Psikolojik Etkiler ve Yalnızlık

Evsiz bireyler, toplumdan dışlanma, çaresizlik ve yalnızlık gibi ciddi psikolojik etkiler yaşamaktadırlar.

- **K1:** *“Evsiz olmak diri diri mezara girmektir. Çünkü evsizler hep ölüdür. Sevilmeyenler.”*
- **K16:** *“Hiçbir sorumluluğum yok, bu da beni hayatta tutuyor. Ama geri kalan her şey sıkıntı.”*
- **K18:** *“Üzüntü, depresyon, stres... Bunlar yaşadıklarımız.”*

Özellikle **K1**'in söylemi, evsiz bireylerin içinde bulunduğu umutsuzluğu gözler önüne sermektedir.

Ğ. Evsizlik Sürecinde İhtiyaç Duyulan Hizmetler

Alt Tema 1: Barınma ve Güvenli Konaklama

Evsiz bireylerin en temel ihtiyacı güvenli, temiz ve kalıcı bir barınma alanıdır. Ancak mevcut barınma hizmetlerinin yetersiz olduğu ve bazı prosedürlerin yardımlara erişimi zorlaştırdığı belirtilmiştir.

- **K1:** *“Güvenli temiz bir barınma alanı (ev), temizlik ihtiyacı, yemek, giyim ihtiyacı, para, tıraş olmak gibi ihtiyaçlar oluyor.”*
- **K6:** *“En çok beni etkileyen şey uykusuzluk. Keşke şu an sıcak bir evim olsaydı yatabilseydim.”*
- **K25:** *“Başımın üzerinde bir çatı olmadığı takdirde düzgün bir hayata sahip olamıyorsun.”*

Özellikle **K6**'nın ifadesi, uykusuzluğun evsiz bireylerin günlük yaşam kalitesini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Alt Tema 2: Hijyen ve Temizlik İhtiyacı

Evsiz bireylerin düzenli banyo yapma, kıyafetlerini değiştirme ve kişisel hijyenlerini sağlama konusunda ciddi sıkıntılar yaşadıkları belirtilmiştir.

- **K2:** "Elbisem yok. Üzerimdeki kıyafetleri değiştiremiyorum, değiştirecek olsam bile yıkayamıyorum."
- **K4:** "Sabun veriyorlar Allah razı olsun. Ama yedek kıyafetimiz yok. Yıkayamadan aynı şeyi giymek zorundayız."
- **K22:** "Hem aynı elbiseler hem duş alamamak... İnsan kendinden tiksindir mi? Ben tiksindim."

Özellikle **K22**'nin ifadesi, hijyen eksikliğinin evsiz bireylerin psikolojik durumunu olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Alt Tema 3: Beslenme ve Yiyecek Sorunu

Evsiz bireyler için yemeğe erişim düzensiz ve zordur. Çoğu zaman belirli prosedürler nedeniyle yemek alamadıklarını belirtmişlerdir.

- **K5:** "Eskiden imarethanelerde yemek yiyebiliyorduk ama şimdi ikamet kâğıdı istiyorlar. İkameti olmayan aç kalıyor."
- **K12:** "Sabahtan beri sadece bir ekmek aldım yedim, başka hiçbir şey yok."
- **K9:** "Bazı zamanlar askıda ekmek buluyorum, bazen bulamıyorum. Bir ekmek ve çeşme suyu ile geçirdiğim günler oldu."

Özellikle **K5**'in ifadesi, yemek yardımlarının belirli prosedürlere bağlanmasının evsiz bireyler için ciddi bir sorun olduğunu vurgulamaktadır.

Alt Tema 4: Maddi Destek ve İş İmkanları

Evsiz bireyler, düzenli bir gelire sahip olamamanın temel ihtiyaçlarını karşılamalarını engellediğini belirtmektedirler.

- **K10:** "Özellikle nakdi yardım. Paran olsa evin olur, her şeyin olur."
- **K19:** "Maddiyat olmadan kahveye gidip çay içemezsin. Karnın acıkır, su bile içemezsin."

- **K18:** "Yazın su satarak para kazanmaya çalışıyorum, ama bu sürekli bir çözüm değil."

Özellikle **K10**'un anlatımı, para eksikliğinin barınma ve beslenme dahil tüm sorunları derinleştirdiğini göstermektedir.

Alt Tema 5: Sağlık Hizmetlerine Erişim

Evsiz bireyler, hastaneye gitme konusunda büyük sıkıntılar yaşadıklarını, yol parasını dahi bulamadıklarını belirtmektedirler.

- **K2:** "Hastaneye gitmem gerekiyor ama yol parasını bile bulamıyorum."
- **K5:** "Hastanelerde randevu sistemi var. Ama acile gidersen ilgilenmiyorlar. Yol param olmadığı için hastaneye gidemiyorum."
- **K18:** "Tek ihtiyacım hastaneye gidip muayene olup rapor almak. Ama başvuramıyorum."

Özellikle **K2**'nin söylemi, ulaşım masraflarının bile evsiz bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini engellediğini göstermektedir.

Alt Tema 6: Sosyal Hizmetlere ve Resmi Sosyal Desteklere Erişimde Engeller

Evsiz bireyler, ikamet adresi zorunluluğu nedeniyle resmi sosyal hizmetlerden faydalanamadıklarını dile getirmişlerdir.

- **K5:** "Sosyal yardımlara başvurmak için ikamet adresi istiyorlar. Ama biz zaten sokakta kalıyoruz."
- **K16:** "İkametin yoksa, sen yoksun. Yardım bile alamazsın."

Özellikle **K16**'nın anlatımı, ikamet adresi olmadan devlet yardımlarına erişimin neredeyse imkânsız hale geldiğini göstermektedir.

H. Evsiz Bireylerin Hizmetlere Erişimde Karşılaştıkları Engeller

Alt Tema 1: İkamet Adresi Zorunluluğu

Katılımcıların çoğu, sosyal desteklere, barınma hizmetlerine ve sağlık hizmetlerine erişebilmek için ikamet adresi zorunluluğunun büyük bir engel oluşturduğunu belirtmektedir.

- **K3:**"Başvuruda bulunuyorum, ev adresimi soruyorlar. Evsizim kardeşim diyorum. O zaman size yardım edemeyiz diyorlar."
- **K16:**"Eskiden ikamet mecburi değildi, şimdi her şeyi ikamete bağladılar. 5 senedir elimiz kolumuz bağlandı."
- **K18:**"Adresim Siirt'te olduğu için burada yardım alamıyorum. Yardım almak için adresimi değiştirmem gerekiyor."

Özellikle **K3** ve **K16**'nın ifadeleri, ikamet adresi olmadan yardımlara erişimin neredeyse imkânsız hale geldiğini ve evsiz bireylerin sistem dışına itildiğini vurgulamaktadır.

Alt Tema 2: Kimlik ve Resmi Evrak Eksikliği

Evsiz bireyler, kimlik kartı veya gerekli belgeleri olmadığı için hizmetlere erişemediklerini belirtmektedirler.

- **K7:**"Kimliğim olmadığı için başvuruda bile bulunamıyorum. Kimlik olmayınca hiçbir şey yapamıyorsun, hastaneye bile gidemiyorsun."
- **K12:**"Bağ-Kur'lu görüdüğüm için hiçbir yardım alamıyorum. Gittiğim kapılar yüzüme kapandı."
- **K25:**"Ehliyetimi çıkarmam gerekiyordu ama adresim olmadığı için çıkaramadım. Adresim olmadığı için çalışamıyorum."

Özellikle **K7**'nin söylemi, kimlik eksikliğinin sağlık ve sosyal hizmetlere erişimi tamamen engellediğini ortaya koymaktadır.

Alt Tema 3: Ulaşım Sorunları ve Maddi Engel

Evsiz bireyler, yardım noktalarına veya resmî kurumlara gidebilmek için bile maddi imkansızlıklar nedeniyle ulaşım sağlayamadıklarını belirtmektedirler.

- **K2:**"Yemek veriliyor ama ulaşım kartım olmadığı için gidemiyorum. Hastaneye gitmem lazım ama yol parasını denkleştiremiyorum."
- **K9:**"Emekli olabilmem için 9000 gün prim ödemem gerekiyor. 3600 günüm var ama yeterli değil, çok para istiyorlar."

- **K23:** "İşe başvuruyorum, tamam diyorlar. Ama sağlık raporu istiyorlar. Sağlık raporu için 1000 lira lazım. Nereden bulacağım?"

Özellikle **K2** ve **K23**'ün anlatımları, maddi imkansızlıkların hizmetlere erişimde büyük bir engel oluşturduğunu ve sistemin birçok aşamada ücret talep ettiğini göstermektedir.

Alt Tema 4: Toplumsal Damgalanma ve Önyargılar

Toplumun evsiz bireylere karşı olan bakış açısı, onların hizmetlere erişimini zorlaştıran faktörlerden biridir. Evsiz bireyler, kendilerine yönelik ön yargılar nedeniyle iş bulamadıklarını ve sosyal yardımlardan faydalanamadıklarını belirtmektedirler.

- **K1:** "İnsanlar sokakta kalanı hor görüyor. İnsanların bize saygısı olsa biz de böyle olmazdık. İş bulurduk."
- **K10:** "İnsanlar sokakta yatınca hırsız, uyuşturucu bağımlısı veya alkolik sanıyor. Ama herkes öyle değil."
- **K19:** "Evsiz olduğum için iş bulamadım. Üstüm başım perişan. Yaşlıları işe almıyorlar, hep gençleri istiyorlar."

Özellikle **K1** ve **K19**'un söylemleri, toplumun önyargılarının evsiz bireylerin sosyal ve ekonomik hayata katılımını ciddi şekilde engellediğini göstermektedir.

Tema 5: Sosyal Yardımlara Güvensizlik ve Bürokratik Engeller

Katılımcıların çoğu, sosyal yardımlardan faydalanmanın zor ve karmaşık bir süreç olduğunu, yardımların torpille verildiğini ve sistemin yeterince adil olmadığını düşündüklerini belirtmektedirler.

- **K1:** "Torpilin yoksa yardım alamıyorsun. Bir tanıdığının olması lazım. Kaç kere gittim, bana hiçbir yardım çıkmadı."
- **K13:** "Bazı camilerde yemek veriliyormuş ama bilmiyorum. Onur meselesi de var, gidip dilenci gibi istemek istemiyorum."
- **K22:** "Sosyal yardımlaşma diye bir şey var ama hep başkaları yararlanıyor. Biz her yerden reddediliyoruz."

Özellikle **K1** ve **K22**'nin ifadeleri, sosyal yardım sisteminin kapsayıcı olmadığını ve çoğu zaman evsiz bireylerin sistem dışı bırakıldığını göstermektedir.

I. Evsiz Bireylerin Hizmetlere Erişimde Tercih Ettikleri Bilgilendirme Yöntemleri

Alt Tema 1: Yüz Yüze Bilgilendirme ve Birebir İletişim

Katılımcıların çoğu, hizmetler hakkında en iyi bilgilendirme yönteminin yüz yüze birebir iletişim olduğunu vurgulamaktadır. Telefon veya internet erişiminin olmaması nedeniyle, doğrudan temasın daha etkili olduğu ifade edilmiştir.

- **K4:** *“Yüz yüze abla. Daha iyi derdini anlatırsın bir varız. Herkes insan yani kim olursa olsun ya. Sokakta kalan da insan.”*
- **K12:** *“Bilmiyorum ki. Birebir yüz yüze bize yardımcı olsunlar. Onlar bizi bulsun.”*
- **K18:** *“Gittiğim yerlerde bana bilgi verseler ve yardımcı olsalar başka bir şey istemiyorum.”*

Özellikle **K4** ve **K12**'nin ifadeleri, yüz yüze iletişimin hem bilgilendirme hem de insani bir bağ kurma açısından önemli olduğunu göstermektedir.

Alt Tema 2: Sabit ve Erişilebilir Bilgilendirme Noktaları

Katılımcıların çoğu, bilgilendirme ve yönlendirme için sabit merkezlerin olması gerektiğini belirtmektedirler.

- **K10:** *“Belli bir yeri olsa, sadece bir yeri olsa, sokakta kalanlar direkt oraya gitse güzel olur, olmaz mı?”*
- **K15:** *“Birçok yer var ama farklı yerlerde oluyor. Tek bir yer olsa her ilçede biz sadece oraya giderdik.”*
- **K25:** *“Bu her ilçe de İBB'nin istihdam ofisleri gibi yerler açılrsa evsizlere yönelik bilgilendirme yeri olabilir.”*

Özellikle **K10** ve **K25**'in ifadeleri, sabit bir merkez olması halinde evsiz bireylerin daha kolay erişim sağlayabileceğini ortaya koymaktadır.

Alt Tema 3: Sokaklarda Mobil Ekiplerle Bilgilendirme

Katılımcıların birçoğu, hizmetlerden haberdar olmanın zor olduğunu belirtmiş ve gezici ekipler aracılığıyla bilgilendirmenin daha etkili olabileceğini ifade etmiştir.

- **K6:** *“Belediyeler, valilik veya sosyal hizmet kurumlarında belirlenen noktalarda gezici ekiplerle bireysel olarak yüz yüze bilgilendirme yapabilir.”*
- **K13:** *“Caminin bahçesinde kalıyoruz, polis geliyor, zabıta geliyor. Ama kimse bizi yönlendirmiyor. Bize ‘şurada şu hizmet var’ diyebilirlerdi.”*
- **K25:** *“Sokakta kalan insanların durumu zaten belli. Daha fazla saha personeli olmalı, zabıta da yönlendirme yapabilir.”*

Özellikle **K6 ve K13**'ün ifadeleri, bilgilendirme için sahada aktif olarak çalışan sosyal hizmet uzmanlarının ve belediye ekiplerinin olması gerektiğini göstermektedir.

Alt Tema 4: Telefonla veya SMS ile Bilgilendirme

Katılımcıların bazılarının, telefon yoluyla bilgilendirmenin yararlı olabileceğini düşünse de telefon kullanımıyla ilgili ciddi sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir.

- **K3:** *“Telefon kullanıyoruz ama çalışıyorlar. O yüzden hep tuşlu telefon kullanıyoruz. Ama mesela biri dese ki ‘Ocağın biri ile beşi arasında buraya gel, şu hizmet var.’ O zaman gideriz.”*
- **K7:** *“Telefon çok önemli bir eksiklik, genelde sokakta kaldığımız için telefon kullanamıyoruz. O yüzden habersiz kalıyoruz.”*

Özellikle **K3 ve K7**'nin ifadeleri, telefon kullanımının evsiz bireyler için riskli olduğunu ancak doğru bir sistemle bilgilendirme için kullanılabileceğini göstermektedir.

Alt Tema 5: Esnaf, Muhtar ve Yerel Halk Aracılığıyla Bilgilendirme

Katılımcılardan bazılarının, mahallenin yerel esnafı ve muhtarların bilgilendirme süreçlerinde daha aktif olabileceğini dile getirmiştir.

- **K5:** *“Takip ediyoruz. Gazetelerden, haberlerden, esnaflardan. Esnaflar halka yakın.”*

- **K14:** “*Muhtar bana söyledi böyle bir hizmetin olduğunu. Muhtarlar üzerinden yapılabilir.*”

Özellikle **K14**'ün ifadesi, muhtarların evsiz bireylere hizmetler hakkında bilgilendirme yapabilecek önemli bir aktör olabileceğini göstermektedir.

İ. Sosyal Hizmetlere Erişimin Kolaylaştırılması İçin Çözüm Önerileri

Alt Tema 1: Kalıcı Barınma ve Konut Destekleri

Katılımcıların büyük çoğunluğu, otellerde geçici konaklamanın yerine uzun vadeli barınma çözümlerinin getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

- **K1:** “*Otele verilecek para yerine, daha ekonomik ve kalıcı bir çözüm olarak ev kiralanabilir. Devlet, kirayı doğrudan ev sahibine ödeyebilir.*”
- **K7:** “*Öncelik bir ev. Çok önemli. Önce iş, sonra ev zaten geliyor.*”
- **K15:** “*Eğer 10 aylık bir ev kirası verilse, ben hayatımı toparlarım ve çalışırım.*”

Özellikle **K1 ve K15**'in söylemleri, otellere yapılan yüksek harcamaların uzun vadeli barınma desteğine aktarılmasının daha faydalı olacağını göstermektedir.

Alt Tema 2: İş ve İstihdam Olanaklarının Artırılması

Evsiz bireylerin ekonomik bağımsızlık kazanmaları için daha fazla istihdam olanaklarının sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

- **K4:** “*Bize yatacak bir yer ve çalışacak iş verseler, maaşımızın bir kısmını kesip bir kısmını bize verseler, kimse sokakta kalmaz.*”
- **K6:** “*Devlet çok amaçlı bir fabrika kurarak evsizleri iş sahibi yapmalı.*”
- **K23:** “*Belediyeler temizlik işleri gibi alanlarda altı aylık geçici iş imkanları sağlayabilir.*”

Özellikle **K4 ve K6**'nın önerileri, sistematik bir istihdam politikasının evsiz bireylerin hayata tutunmasını kolaylaştıracağını vurgulamaktadır.

Alt Tema 3: Sosyal Yardımlara Erişimin Kolaylaştırılması

Sosyal yardımlardan faydalanmada yaşanan bürokratik engellerin kaldırılması ve yardımların artırılması gerektiği ifade edilmektedir.

- **K5:** *“Gerçek ihtiyaç sahipleri sosyal yardımlara ulaşamıyor. Prosedürler kaldırılmalı.”*
- **K10:** *“Sokakta kalan kişilere düzenli ve yeterli bir nakdi yardım yapılmalı.”*
- **K16:** *“Valilikten üç ayda bir 1000 TL yardım alıyorum ama bu yeterli değil, aylık olmalı.”*

Özellikle **K10** ve **K16**'nın ifadeleri, daha düzenli ve yeterli miktarda nakdi yardım yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Alt Tema 4: Psikososyal Destek ve Rehabilitasyon Hizmetleri

Evsiz bireylerin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda psikososyal desteğe de ihtiyaç duydukları belirtilmiştir.

- **K6:** *“Psikolojik desteğe ihtiyacı olanlar için rehabilitasyon merkezleri oluşturulmalı.”*
- **K8:** *“Bazı evsizler otellere gelmek istemiyor, psikolojik olarak bu durumu kabullenmişler. Bunlar için özel programlar yapılmalı.”*
- **K17:** *“Bağımlı olan evsizlerin öncelikli olarak tedavi edilmesi gerekiyor.”*

Özellikle **K6** ve **K8**'in vurguladığı gibi, bazı evsiz bireylerin yaşadıkları psikolojik travmalar nedeniyle sosyal hizmetlerden uzak durdukları ve bunun için özel destek programlarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Alt Tema 5: Yerel Yönetimlerin Daha Aktif Olması

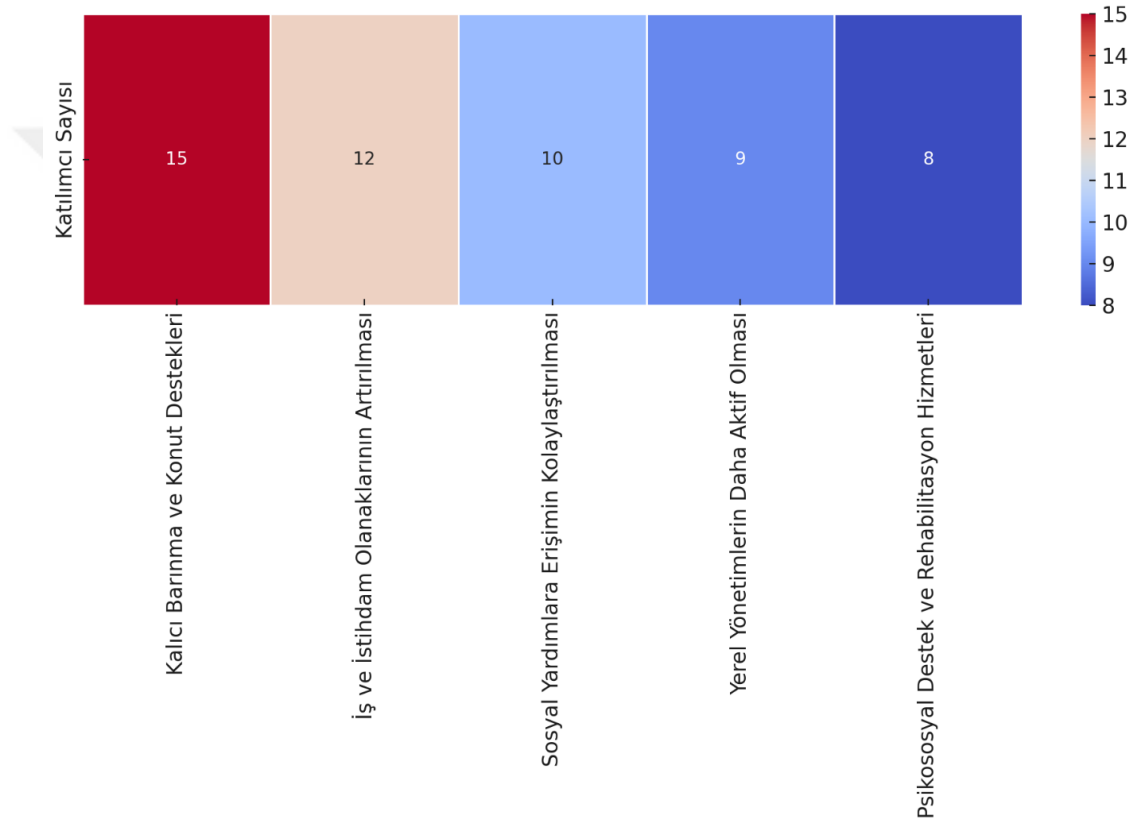
Katılımcılar, belediyelerin evsiz bireylere yönelik hizmetlerini artırması gerektiğini ifade etmiştir.

- **K10:** *“Her belediye kendi mahallesindeki evsizlere kalıcı yer sağlamalı.”*

- **K22:** “Barınma hizmetleri sadece belirli bir süre değil, uzun vadeli olmalı.”
- **K25:** “İstihdam ofisleri evsizleri iş dünyasına entegre edebilecek mekanizmalar oluşturmalı.”

Özellikle **K10** ve **K22**'nin ifadeleri, belediyelerin yalnızca geçici çözümler yerine kalıcı barınma ve istihdam mekanizmaları geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Şekil 2: Evsiz Bireylerin Sosyal Hizmetlere Erişimine Yönelik Çözüm Önerileri

V. TARTIŞMA

Bu çalışma, evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumlarını inceleyerek, karşılaştıkları temel sorunları ve bu sorunların sosyal hizmet sistemleriyle ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Elde edilen araştırma bulguları, literatürde mevcut olan evsizlik ve sosyal hizmetlere erişim konularındaki tartışmaları destekler nitelikte olup evsiz bireylerin yaşadığı sorunların çok boyutlu olduğunu ve bireysel ve yapısal faktörlerin evsizliği şekillendirdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, araştırma sonuçları belirlenen ana temalar doğrultusunda ulusal literatürle desteklenerek tartışılmıştır.

Araştırmanın sosyo-demografik verilerini incelediğimizde, çalışmaya katılan evsiz bireylerin tamamının erkeklerden oluştuğu göstermektedir. Türkiye’de evsizlik üzerine yapılan araştırmalarda da benzer şekilde, erkeklerin evsiz nüfus içinde daha fazla temsil edildiğini ortaya koymaktadır (Akyıldız, 2021). Türkiye erkek evsiz bireylerin fazla olması kadın evsiz bireylerin olmadığı anlamına gelmemelidir. Türkiye’de yapılan kadın evsiz bireylerin oranının görece düşük olarak görünmesi ve erkek evsiz oranının görece daha yüksek çıkmasının aile ve toplum yapısından kaynaklandığı ifade edilmektedir (Özdemir, 2023). Buna ek olarak aile ve toplum yapısı kadın evsiz bireylerin daha çok gizli evsizlik yaşamak zorunda bırakmaktadır (Tuncay, 2021).

Araştırmada yaşlı evsizler (61+ yaş) ve genç evsizler (40- yaş) de bulunmaktadır. En genç katılımcı 25, en yaşlı katılımcı ise 71 yaşındadır. Katılımcıların yaş ortalamasının 48 olması, evsizliğin çoğunlukla yetişkin ve yaşlı bireyler arasında kronikleştiğini gösteren diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir (Kaya, 2021). Ayrıca, katılımcıların %64’ünün 40 yaş üzeri olması, yaşlılık döneminde sosyal koruma mekanizmalarının zayıflığına işaret etmektedir. Özellikle K9 ve K13 gibi katılımcıların ifadeleri, yaşlı evsizlerin iş bulma ve sağlık hizmetlerine erişimde sistemik ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir. Bu bulgular, Avrupa’da yapılan çalışmalarda vurgulanan "yaşlı evsizliği" krizinin (FEANTSA, 2021) Türkiye’de de benzer dinamikler taşıdığını ortaya koymaktadır. Buna ek olarak bu

çalışmada belirlenen yaş aralığının 21-71 arasında daha geniş olması, Türkiye’de evsizliğin yalnızca belirli yaş grubuna özgü olmadığını ortaya koymakla birlikte son yıllarda genç evsizlerin oranında da artış olduğu gözlemlenmektedir (Arslan ve Kaya, 2024). Alinyazındaki bazı çalışmalarda evsizlerin evsizlik sürelerinin yaşlarıyla paralel olduğu orta yaş üzerindeki evsizlerin evsizlik sürelerinin genç evsizlere göre daha uzun olduğu, bunun genç evsizlerin istihdama bir şekilde katılıp yaşamını değiştirebilecek ekonomik gelir elde etme ihtimalinin yaşlı evsizlere oranla daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Aynacı, 2024).

Araştırma bulgularında katılımcıların %28’nin evsiz kalma süresinin 0-5 yıl arasında, %44’nün 6-10 yıl arasında, %8’nin 11-15 yıl arasında, %16’sının 16-20 yıl arasında, %4’nün 21+ olduğu görülmektedir. Bu durumun evsizlik süresinin büyük ölçüde 6-10 yıl aralığında yoğunlaştığını ve evsizliğin kronikleştiğini göstermektedir.

Araştırmada 16 katılımcının İstanbul doğumlu olduğu, ancak 9 katılımcının farklı şehirlerden genellikle iş veya ailevi nedenlerle İstanbul’a göç ettiği, daha sonra evsiz kaldıkları bulguları tespit elde edilmiştir. Alan yazında yapılan araştırmalar incelendiğinde 2024 yılı itibariyle Türkiye’de evsiz sayısının en çok olduğu illerin İstanbul ve Bursa olduğu ve göç olgusunun evsizlik üzerinde etkili olduğu, metropollerde sorun teşkil ettiği ön plan çıkmaktadır. Karaman (2019)’ın çalışmasında, İstanbul’daki 270 evsiz üzerine yaptığı araştırmada her on tanesinden yedisinin farklı illerden İstanbul iline göç ettiği, bu durumun araştırmanın bulgularıyla uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmada katılımcıların medeni durumları incelendiğinde 13 kişi bekar (hiç evlenmiş), 8 kişi boşanmış, 3 kişi dul (eşi vefat etmiş) ve 1 kişinin evli olup 3 yıldır ayrı yaşadığı görülmektedir. Araştırmada, evsiz bireylerin aile içi iletişimlerinin genellikle zayıf olduğu ve bazı durumlarda evsiz kalmalarının aile yapısının dağılmasından kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, araştırma bulguları evsiz bireylerin büyük ölçüde bekâr ya da boşanmış/ayrı yaşadıklarını ortaya koymuş ve bu durum alinyazındaki önceki çalışmalarla (Gürel, 2023; Genç vd., 2022; Çakmak, 2022; Bektaş, 2014; Küçük, 2014) benzerlik göstermiştir.

Araştırmada katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde 9 evsizin ilkökul, 6 evsizin ortaokul mezunu, 8 evsizin lise ve 2 evsizin üniversite mezunu görülmüştür. Evsiz bireyler arasında en çok ilkökul mezunu karşımıza çıkmıştır. Bu durum diğer

çalışmalarla da benzerlik göstermiştir (Gürel, 2023; Kılıç ve Aslantürk, 2019; Karaman, 2019). Bununla birlikte bazı alan çalışmalarda yer alan evsizlerin ortaokul, lise ve üniversite mezunu oldukları da görülmüştür (Ersin ve Baş, 2021; Bektaş, 2014). Eğitim seviyesi düşük olan evsiz bireyler, iş güvencesi sağlayan mesleklerde yer alamadıkları için evsizlik riskine daha fazla maruz kalmaktadır. Eğitim eksikliği, insanların sahip olduğu sosyal olanaklar ve fırsatların dağılımı etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bu nedenle eğitimsiz olmak, genellikle hurdacılık, işportacılık gibi geçici ve güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalmak olarak değerlendirilebilir (Doğan, 2018). Her ne kadar eğitim seviyesinin yüksek olması ve evsizlik arasında negatif bir ilişki vardır gibi görünse de günümüz sosyo-ekonomik, kültürel ve politik gelişmelerin her kesimden ve her eğitim seviyesinden bireyin evsizliği deneyimleyebileceğini ortaya koymaktadır (Akyıldız, 2020). Araştırmada üniversite mezunu ve meslek sahibi evsiz bireylerin durumu ile paralellik göstermektedir.

Araştırmada katılımcıların %55'nin hiç çalışmadığı, %15'nin düzensiz veya günübirlik işlerde çalıştığı, %10'nun yarı zamanlı işlerde çalıştığı, %20'nin yeni işe girip tam zamanlı çalışacakları bulguları tespit edilmiştir. Evsiz bireylerin büyük bir kısmının düzenli iş bulmada ciddi zorluklar yaşadığını, bu durumun yaş, sabıka kaydı, pandemi sonrası ekonomik durgunluk, piyasanın daralması, fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları ve sosyal dışlanma ile ilgili olduğunu göstermiştir. Bunun yanında herhangi bir işte çalışmanın da gelir durumu yani ekonomik durum ile bağlantılı olduğu, gelir kaynaklarının istikrarsız olması nedeniyle evsiz bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığını, evsiz bireylerin büyük bir kısmının geçimlerini çoğunlukla yardımlar, hurda ve kâğıt toplama, su satma, sinyalcilik yapma ve günlük işlerde (hamallık gibi) çalışarak sağladığını ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'deki çalışmalar da benzer sonuçlara işaret etmektedir. Toprak ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında, evsiz bireylerin çoğunluğunun düzensiz işlerde çalıştığı ve iş güvencesi olmadan yaşamaya çalıştığı belirtilmektedir.

Araştırmada bulgularında katılımcılar, işverenlerin evsiz bireylere karşı önyargılı olduğunu ve çoğu zaman sabıka kaydı veya kişisel hijyen nedeniyle iş görüşmelerinden olumsuz sonuç aldıklarını ifade etmiştir. Akyıldız (2021) çalışmasında, evsiz bireylerin iş güvencesine sahip olmamalarının, onların sosyal dışlanmaya daha fazla maruz kalmasına neden olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırma bulgularında evsiz bireylerin büyük çoğunluğunun herhangi bir sosyal güvencesi olmadığını ve bu durumun sağlık hizmetlerine erişimlerini zorlaştırdığını göstermiştir. Katılımcılardan bazılarının ise sağlık güvencesi olmasına rağmen randevu sistemine erişimde zorlandıklarını vurgulamışlardır. Küçük (2022) çalışmasında, özellikle sağlık sigortasının olmamasının evsiz bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini sınırladığını ve tedavi süreçlerini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Özellikle kimlik belgesi eksikliği, sosyal güvenceye erişimi neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Araştırmada yer alan katılımcıların çoğu, geçmişte sigortalı çalışmış olmalarına rağmen, işsiz kaldıklarında sağlık sigortalarının iptal edildiğini ve bu nedenle sağlık hizmetlerinden mahrum kaldıklarını belirtmiştir. Özellikle Yeşil Kart sisteminin devre dışı bırakılmasından sonra Genel Sağlık Sigortası'na kayıt yaptırma sürecinin karmaşık hale geldiği ve evsiz bireylerin sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadığı görülmektedir. Benzer şekilde Bilgin (2022) çalışmasında, evsiz bireylerin devletin sunduğu sosyal yardımlardan tam anlamıyla yararlanamadığını ve bürokratik engeller nedeniyle hizmetlere erişimde zorlandıklarını belirtmektedir.

Araştırmada sağlık sorunları, katılımcılar için önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bulguların %47,8'nin bulaşıcı, fiziksel, kronik rahatsızlıklar ve ruhsal sağlık problemleri yaşadığını, %30,4'nün herhangi bir sağlık sorunun olmadığını olsa bile bilmediklerini, %21,7'sinin randevu sistemleri, maddi imkansızlıklar ve sosyal güvencesizlik gibi engellerle karşılaştıklarından sağlık hizmetlerine erişim sorunu yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Koçak ve Şahin (2019) çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Evsiz bireylerin fiziksel hastalıkları, sert kış koşulları, düzensiz ve yetersiz beslenme ile yaşlılığa bağlı rahatsızlıklar nedeniyle sağlık sorunlarını arttırdığı düşünülmektedir. Hastalıklardan bel fitiği, eklem ağrıları, şeker, nefes darlığı, kalp rahatsızlığı, tansiyon, astım, epilepsi, KOAH, HIV gibi hastalık türleri bulunmaktadır. Gürel (2023) çalışmasında, evsizlerin fiziksel hastalıkları genel olarak KOAH, sırt, bel ve omurga rahatsızlıkları, kanser, böbrek yetmezliği gibi hastalıklar olduğu bulgusuna ulaşılmış olup araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırma bulgularında ruhsal hastalık sorunu yaşayan katılımcıların da olduğu, evsizlik sürecinde ortaya çıkan belirsizlik, yalnızlık, umutsuzluk ve pişmanlık gibi duyguların evsizlerin ruhsal problemler yaşamasına neden olduğundan bahsedilebilir. Akyıldız'ın (2017) çalışmasında, evsiz bireylerin sosyal hayattan izole olmaları ve

yaşadıkları belirsizliklerin, ruhsal sağlıklarını olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Evsizlik durumunun katılımcıların mevcut sağlık sorunlarını daha da kötüleştirdiklerini ve tedavi sürecini zorlaştırdıklarını ortaya koymaktadır. Şentürk (2022) çalışmasında, evsiz bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin düşük olduğunu ve psikososyal destek mekanizmalarının eksikliğinin bu durumu daha da kötüleştirdiğini vurgulamaktadır.

Özellikle ulusal yazındaki evsiz araştırmalarında HIV, HCV ve HBV hastalıklarına sahip evsiz çalışma gruplarına erişilmemiştir. Bu araştırmada ise yalnızca bir evsiz HIV hastalığına sahip olduğunu, bu hastalığının bulaşıcılığının olduğunu, tedavi olmaya çalıştığını, ancak hem evsiz olmasından kaynaklı hem de hastalık nedeniyle günlük hayatında problemler yaşamadığını, tedaviye erişimde sorun yaşadığını, derdini anlatamadığını, hastaneye gittiğinde doktorların kendisini dinlemediğini belirtmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda HIV sahibi bir evsizin olması ulusal literatürdeki diğer çalışma gruplarının içerisinde farklılaşan bir bulgu olarak dikkat çekmektedir.

Araştırma bulgularına göre, evsiz bireyler arasında en yaygın kullanılan madde sigaradır (%33,3). Sigarayla birlikte alkol kullananların oranı %20,8, önceden sigara ve alkol kullanıp bırakanların oranı %16,7, hiçbir madde kullanmayanların oranı ise %29,2'dir. Uyuşturucu veya uçucu madde kullanımına rastlanmamış, ancak alkol ve sigara kullanımının evsizlik süreciyle arttığı belirlenmiştir. Işıkhani'nin (1995) Ankara'da gerçekleştirdiği çalışmada, evsiz yetişkinlerin %33'ünün sigara, alkol veya uyuşturucu bağımlısı olduğu saptanmıştır. Çakır ve diğer araştırmacılar (2022) ise evsiz bireylerde uyuşturucu madde kullanımının daha yaygın olduğunu belirtmiştir. Yapılan bu araştırmalar, evsiz bireyler arasında uçucu madde kullanımının daha yaygın olabileceğini gösterse de bu çalışmanın katılımcıları arasında böyle bir durum gözlenmemiştir. Genel olarak, evsiz bireyler arasında sigara kullanımının çok yaygın olduğu, alkol kullanımının az olduğu, ancak bu araştırma kapsamında uyuşturucu veya uçucu madde kullanımına rastlanmadığı tespit edilmiştir. Bu durum toplum arasında evsiz bireylerin uyuşturucu madde bağımlısı olarak algılanmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma bulgularına göre, katılımcıların %44,8'inin sabıka kaydı bulunmakta, %41,4'ünün ise herhangi bir sabıka kaydı olmadığı belirlenmiştir. Sabıka kaydı

olanların %13,8'inin evsizlik sürecinde yeniden suç işlediği tespit edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2011 yılında yaptığı saha araştırmasına göre, evsiz bireylerin %39,2'sinin en az bir kez tutuklanma öyküsü bulunduğu, %31,3'ünün ise hüküm giydiği tespit edilmiştir. Bu bulgular, evsiz bireyler arasında sabıka kaydının yaygın olduğunu ve suç geçmişinin evsizlik süreciyle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Çalışmanın sonuçları, sabıka kayıtlarının çoğunlukla evsizlikten önce oluştuğunu, ancak bazı bireylerin evsizlik sürecinde de suç işlediğini ortaya koymaktadır. Aksi şekilde Gürel (2023) çalışmasında yer alan evsizlerin %24,8'inin sabıka kaydının olduğu, %75,2'sinin ise sabıka kaydı bulunmamaktadır. Çalışmamız, bu sonuçları desteklememektedir. Bunun yanında sabıka kaydı olan katılımcıların sosyal dışlanmaya maruz kaldıklarından iş bulmakta ve kimlik çıkarmakta zorlandığını, bu nedenle sosyal hizmetlerden yararlanamadıklarını ortaya koymaktadır. Sabıka kaydının evsizliğin hem nedeni hem de sonucu olabileceği kanısı ortaya çıkmaktadır.

Araştırma bulgularında katılımcıların barınma güvencelerini kaybetmelerinin temelinde ailevi sorunlar (miras, boşanma, kayıp) ve sosyal destek eksikliği, aileden dışlanma (maddi beklentiler, geçmişteki hatalar) olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum evsiz bireylerin sosyal bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır. Birçok katılımcının sokakta yaşamaya başlamasında ve evsiz kalmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Farklı sebeplerden evsizliği deneyimleyen katılımcıların evsiz kaldıktan sonra da aileleri ve sosyal çevreleriyle olan ilişkilerinde belirgin kopukluklar yaşadığını göstermektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı, aileleriyle iletişimlerinin tamamen kesildiğini veya oldukça sınırlı olduğunu belirtmiştir. Demir'in (2024) İstanbul'da gerçekleştirdiği çalışmada ise, evsiz bireylerin toplumsal ilişkilerinin zayıfladığı ve sosyal destek sistemlerinden mahrum kaldıkları saptanmıştır. Bu durumun, evsizlerin topluma yeniden entegrasyonunu zorlaştırdığı ifade edilmektedir. Çelik (2020) çalışmasında, evsiz bireylerin sosyal destek mekanizmalarından yoksun olmalarının, yardımlara bağımlılıklarını artırdığını ve uzun vadede entegrasyonlarını zorlaştırdığını belirtmektedir.

Bir diğer bulgu kentsel yaşamın barınma üzerindeki etkileri, evsiz bireyler için barınma olanaklarının yetersizliğini ve yüksek kira maliyetlerinin evsizliği artırdığını göstermektedir. Bu hem neden olabiliyorken hem sonuç da olabilir. Ne yazık ki günümüzde de yüksek kira fiyatlarından kaynaklı evsiz duruma düşen birçok birey

bulunmaktadır. Çakır ve diğer araştırmacıların (2022) çalışmaları da büyük şehirlerdeki yüksek kira bedellerinin ve bekâr bireylere ev verilmemesinin, evsizliğin sürmesine neden olan yapısal faktörler arasında yer aldığını göstermektedir.

Araştırmada evsizlik algısı temasında elde edilen en önemli bulgularda katılımcılar; evsizliği ölüm ile eş değer görmektedir. Evsizlik ve ölüm algısı kapsamında evsiz bireylerin kendilerini toplum tarafından unutulmuş, çaresiz ve sahipsiz hissettiklerini göstermektedir. Gürel (2022) çalışmasında, evsiz bireylerin psikolojik olarak yalnızlık, umutsuzluk ve depresyon gibi durumları yoğun şekilde deneyimlediğini belirterek bu bulguları desteklemektedir.

Bir diğer bulgu da korku ve güvensizlik algısı, katılımcıların sürekli bir tehlike ve risk altında yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Saldırıya uğrama, aç kalma, barınma sorunları ve sürekli mücadele etme durumu bu algıyı şekillendirmektedir. Anlatımlardan sokakta yaşamının bireyler için fiziksel ve psikolojik olarak büyük bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2011), evsiz bireylerin şiddet ve saldırı riskine karşı sürekli tetikte yaşadıklarını belirterek bu bulguları desteklemektedir.

Bir diğer önemli bulgu ruhsal çöküntü ve uyumsuzluk, evsiz bireylerin psikolojik olarak yıpranmalarına ve hayata dair umutsuzluk hissetmelerine neden olmaktadır. Gürel (2022), uzun süreli evsizliğin depresyon, anksiyete ve sosyal izolasyona yol açtığını belirterek bu bulguları desteklemektedir.

Araştırma bulgularında katılımcıların; devlet kurumlarından yardım aldığını ancak bu desteklerin yetersiz ve sürekliliğinin belirsiz olduğunu, bu durumunda yaşamlarını zorlaştırdığını göstermektedir. Katılımcıların özellikle barınma, gıda, hijyen ve maddi yardımlara erişimde önemli engellerle karşılaştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların devlet kurumlarından ve belediyelerden alınan desteklerin çoğunlukla barınma hizmetleriyle sınırlı olup, gıda ve hijyen gibi temel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Demir (2024) çalışmasında, devletin sunduğu sosyal yardımların evsiz bireylerin yalnızca geçici barınma ihtiyacını karşıladığını, ancak uzun vadeli entegrasyonu sağlayacak destek mekanizmalarının eksik olduğunu belirtmektedir.

Araştırmada bir diğer önemli bulgu da katılımcılar için hayırseverlerin ve sivil toplum kuruluşlarının rolü, evsiz bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir

destek sağlamaktadır. Gürel (2022) çalışmasında, sivil toplum kuruluşlarının evsiz bireyler için kritik bir destek sağladığını ancak bu yardımların düzensiz olduğunu ve sürdürülebilir bir sistem oluşturamadığını belirtmektedir. Bununla birlikte, bazı evsiz bireyler sosyal yardımlardan duydukları memnuniyetsizlik ve güvensizlik nedeniyle sivil toplum kuruluşlarına karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir. Çakır ve diğerleri (2022), yardım kuruluşlarının kaynakları etkin yönetememesi nedeniyle evsiz bireylere sağlanan desteğin sınırlı kaldığını belirtmektedir.

Araştırma bulgularında toplumsal dışlanma ve damgalanma, katılımcıların evsizlik sürecinde karşılaştıkları ve zorlandıkları en yaygın sorunlardan biridir. Bu bulgularda toplumun evsiz bireyleri tembel, bağımlı veya suçlu olarak gördüğünü ve bu durumun onların istihdam ve sosyal yardımlara erişimini daha da zorlaştırdığını göstermektedir. Bu durum evsiz bireylerin yalnızca toplum tarafından değil, kamu kurumları tarafından da yeterince desteklenmemeleriyle ilişkilendirilmektedir. Gürel (2022) çalışmasında, evsiz bireylerin toplum tarafından ötekileştirildiğini ve bu durumun onların ruhsal sağlığını olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Bununla birlikte, evsiz bireylerin maruz kaldığı damgalanmanın, sosyal hizmetlerden yararlanma süreçlerini de zorlaştırdığı ifade etmektedir.

Katılımcıların evsizlik sürecinde fiziksel ve psikolojik olarak en büyük mücadelelerinden biri de barınma sorunu ve güvensizlik olarak ortaya çıkmaktadır. Evsiz bireyler, sokakta kalmanın zorluklarını ve özellikle kış aylarında yaşadıkları hayati tehlikeleri vurgulamaktadır. Demir (2024), devletin sunduğu sosyal yardımların evsiz bireylerin yalnızca geçici barınma ihtiyacını karşıladığını, ancak uzun vadeli entegrasyonu sağlayacak destek mekanizmalarının eksik olduğunu belirtmektedir. Çakır ve diğerleri (2022) ise, barınma merkezlerinin kapasitesinin sınırlı olduğunu ve prosedürlerin evsiz bireylerin bu hizmetlere erişimini zorlaştırdığını vurgulamaktadır.

Bir diğer önemli bulgu da hijyen ve temizlik, evsiz bireylerin yaşam kalitesini ve toplumla ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Temiz suya, banyoya ve kıyafet değiştirme imkanına erişemeyen evsiz bireyler için önemli bir problemdir. Hijyen eksikliği, deri hastalıkları, bitlenme ve enfeksiyon gibi ciddi sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Gürel (2022), hijyen eksikliğinin evsiz bireylerde fiziksel hastalıklara ve psikolojik çöküntüye neden olduğunu belirtmektedir. Ancak mevcut hijyen hizmetleri düzensizdir ve kıyafet temini sürdürülebilir bir çözüm sunmamaktadır.

Bir diğerk bulgu beslenme sorunu, evsiz bireyler için önemli bir mücadele alanıdır. Yemek hayırseverler tarafından verilmesi, dağıtım saatlerinin belli olmaması ve sınırlı olması düzenli gıda alımını engellemektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2011), yemek yardımlarının ikamet adresi zorunluluğuna bağlanmasının evsiz bireylerin beslenme ihtiyacını karşılamasını zorlaştırdığını belirtmektedir.

Araştırma bulgularında sağlık hizmetlerine erişim, evsiz bireyler için büyük bir sorundur. Demir (2024), hastane randevu sistemleri ve ulaşım masrafları nedeniyle evsiz bireylerin sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadığını ifade etmektedir. Özellikle psikolojik destek eksikliği, ruhsal sağlık sorunlarını derinleştirmektedir.

Araştırma bulgularında katılımcıların hizmetlere erişimde en büyük sorunlarından biri ikamet adresi zorunluluğu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu zorunluluk katılımcılar için en büyük engellerinden biridir. Sosyal yardımlardan, barınma ve sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için bireylerden resmi bir adres göstermeleri istenmektedir. Ancak katılımcılar, bu zorunluluk nedeniyle hizmetlerden faydalanamamaktadır. Karataş ve Yıldırım (2018), sosyal yardım sisteminde ikametgâh şartının evsiz bireylerin haklarına erişimini büyük ölçüde engellediğini vurgulamaktadır.

Araştırma bulgularında kimlik ve resmi evrak eksikliği de katılımcıların sosyal hizmetlere erişimini kısıtlayan önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik kartı olmayan evsiz bireylerin hastaneye gidemediğini, sosyal yardımlara başvuramadığını ve iş bulmakta büyük zorluk yaşadığını göstermektedir. Özdemir ve Güvenç (2020) de kimlik eksikliğinin evsiz bireylerin toplumla bağlarını kopardığını ve sağlık ve sosyal hizmetlere erişimi tamamen engellediğini, devlet desteklerinden faydalanmalarını imkânsız hale getirdiğini belirtmektedir.

Araştırma bulgularında evsiz bireylerin yemek yardımları, barınma merkezleri veya resmî kurumlara ulaşmak için gerekli olan yol parasını karşılamakta zorlandıklarını ortaya koymaktadır. TÜSES (2021) tarafından yapılan bir çalışmada da evsiz bireylerin devlet hizmetlerine erişimde ulaşım engeliyle karşılaştığı ve bu durumun hizmetlerden yararlanma oranını düşürdüğü belirtilmektedir.

Elde edilen bir diğerk bulgu da katılımcılar, sosyal yardımlara başvurmanın zor ve karmaşık bir süreç olduğunu, torpil ve tanıdık aracılığıyla hizmetlere erişimin kolaylaştığını düşündüklerini belirtmektedirler. Bilgin (2022), Türkiye'deki sosyal

yardım sisteminin karmaşık yapısı nedeniyle dezavantajlı bireylerin süreçleri tamamlamakta güçlük yaşadıklarını ifade etmektedir. Bu çalışmanın bulguları, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişiminde sistematik engeller bulunduğunu göstermektedir. Türkiye’deki benzer çalışmalarla karşılaştırıldığında, evsiz bireylerin sosyal haklarına erişimde ciddi zorluklar yaşadığı ve mevcut politikaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Araştırma bulguları, katılımcıların sosyal hizmetler hakkında bilgiye ulaşmada çeşitli zorluklar yaşadığını ve en etkili bilgilendirme yöntemlerinin yüz yüze bilgilendirme olduğu öne çıkmaktadır. Demir (2024), evsiz bireylerin telefon veya internet erişiminin olmaması nedeniyle doğrudan birebir iletişimin daha verimli olduğunu belirtmektedir. Çakır ve diğerleri (2022) ise sosyal hizmet uzmanları tarafından yüz yüze iletişimin, bilgilendirme sürecinde hem güven tesis etme hem de hizmetlere yönlendirme açısından kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Araştırma bulgularında bazı katılımcılar sabit bilgilendirme noktalarının hizmetlere erişimini kolaylaştırabileceğini savunmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2011), belirli merkezlerde hizmet noktalarının oluşturulmasının evsiz bireylerin bilgiye erişimini artırdığını ortaya koymaktadır. Ancak, mevcut sistemde bu tür sabit merkezlerin eksik olduğu ve hizmetlerin farklı noktalara dağıldığı ifade edilmektedir.

Bir diğer bulgu da katılımcılardan bazılarının mobil ekiplerle bilgilendirme, sahada aktif çalışan sosyal hizmet uzmanları ve belediye ekipleri aracılığıyla hizmetlerin evsiz bireylere doğrudan tanıtılmasını sağlamanın daha yararlı olacağını savunmaktadır. Gürel (2022), evsiz bireylerin genellikle sabit merkezlere ulaşmakta zorlandığını ve bu nedenle gezici ekiplerin bilgilendirme süreçlerinde önemli bir role sahip olması gerektiğini belirtmektedir.

Diğer bir bulgu da telefonla bilgilendirme, evsiz bireyler için yararlı bir yöntem olarak görülse de pratikte bazı zorluklar bulunmaktadır. Çelik (2020), telefon kullanımının evsiz bireyler için sürdürülebilir olmadığını, ancak SMS veya sesli bilgilendirme hizmetlerinin belirli gruplara ulaşmada etkili olabileceğini ifade etmektedir.

Bir diğer bilgilendirme yöntemi olarak yerel aktörler aracılığıyla bilgilendirme, özellikle esnaf, muhtarlar ve mahalle sakinleri gibi toplum içindeki aktörlerin

bilgilendirme süreçlerinde daha aktif bir rol üstlenmesini önermektedir. Demir (2024), muhtarların evsiz bireylerin hizmetlere yönlendirilmesinde önemli bir rol oynayabileceğini ve bu aktörlerin bilgilendirme süreçlerine dahil edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Araştırma bulgularında sosyal hizmetlere erişimin kolaylaştırılması için kalıcı barınma ve konut destekleri, katılımcıların en temel ihtiyacı olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar otellerde geçici konaklamanın yerine uzun vadeli barınma çözümlerinin getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Demir (2024), otellerde geçici konaklama yerine uzun vadeli barınma çözümlerinin daha ekonomik ve sürdürülebilir olduğunu belirtmektedir. Çakır ve diğerleri (2022) ise kira desteği veya sosyal konut projelerinin evsiz bireylerin hayata tutunmasını kolaylaştıracağını vurgulamaktadır.

Bir diğer önemli bulgu katılımcıların iş ve istihdam olanaklarının artırılarak ekonomik bağımsızlık kazanması olarak ortaya çıkmaktadır. Gürel (2022), belediyelerin geçici istihdam programları sunarak evsiz bireyleri iş dünyasına entegre edebileceğini belirtmektedir.

Araştırma bulgularında evsizlere yönelik çözüm önerilerinde katılımcılar yalnızca maddi değil, ruhsal destek mekanizmalarına da ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bazı katılımcıların yaşadıkları süreçlerden kaynaklı psikolojik travma yaşadıkları, kumar, alkol, sigara bağımlısı olduğu ortaya çıkmaktadır. Çakır ve diğerleri (2022), bağımlılık ve psikolojik travmalar yaşayan evsiz bireyler için özel rehabilitasyon programlarının oluşturulmasının hizmetlere erişimi artıracığını vurgulamaktadır.

Katılımcıların hizmetlere ulaşmasını kolaylaştıracak en önemli bulgulardan biri de yerel yönetimlerin daha aktif olması olarak görülmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2011), belediyelerin evsiz bireyler için barınma ve istihdam odaklı daha sürdürülebilir çözümler üretmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, evsiz bireylerin demografik özellikleri, çalışma hayatına katılım durumu, sosyal güvenceye erişimleri, gelir kaynakları, sağlık durumları, madde kullanım alışkanlıkları, aile ve sosyal çevre ile ilişkileri, evsizlik algıları, evsizlik sürecine gelme nedenleri, evsizlik süresince baş etmek zorunda kaldıkları zorluklar, ihtiyaç duydukları sosyal hizmetler hizmetlere erişimde karşılaştıkları engeller gibi çok boyutlu konular üzerinden analiz edilmiştir.

Araştırmada katılımcıların tamamının erkek olması, evsizliğin toplumsal cinsiyet rolleri ve ekonomik yük dağılımıyla ilişkisini düşündürmektedir. Yaş ortalamasının yüksekliği (48) ve eğitim seviyesinin düşüklüğü (%92 ilkokul-lise mezunu), işsizlik ve sosyal güvencesizliğin kronikleşmesinde önemli faktörler olarak öne çıkmıştır. Literatürle paralel olarak, ekonomik krizler, pandemi ve işgücü piyasasındaki yaş ayrımcılığı, evsizliği derinleştiren yapısal sorunlar olarak belirlenmiştir. Ayrıca, evsiz bireylerin önemli bir bölümü göç kökenlidir ve farklı şehirlerden İstanbul'a gelip burada evsiz kalmıştır.

Bulgular, evsiz bireylerin evsizlik sürecine gelme nedenleri arasında ekonomik krizler, işsizlik, ailevi sorunlar, cezaevi geçmişi, sağlık sorunları, barınma politikalarının eksikliği ve sosyal destek eksikliğinin son derece önemli faktörler olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Özellikle boşanmış bireylerin evsizlik riskiyle daha fazla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Boşanma sonrası barınma kaybı, sosyal destek ağlarının zayıflaması ve ekonomik zorluklar evsizliğe sürükleyici bir etken olmuştur. Çoğu birey, geçmişte bir meslek veya sosyal çevreye sahipken, çeşitli olumsuzlukların üst üste gelmesi sonucunda sokakta kalmış, yaşam mücadeleleri daha da zorlaşmıştır. Bu karmaşık ve zorlayıcı süreçte, her bir bireyin yaşadığı zorluklar birbirinden farklılık göstermekte ve bu farklılıklar, onların evsizlik deneyimlerini derinleştirmektedir. Yoksulluk, yoksunluk ve güvensizlik duygusu sıklıkla onları çaresiz bir duruma

sürüklerken, aynı zamanda destek sistemlerinden yoksun olmaları da mevcut durumlarını daha da kötüleştirmekte ve kronik hale getirmektedir.

Araştırma bulgularına göre katılımcıların büyük bir kısmının düzenli bir gelire sahip olmadığı, bazı bireylerin düzensiz işler yaparak geçinmeye çalıştığı ve birçoğunun ise tamamen yardımlara bağımlı olduğu görülmüştür. Yaşlılık, sağlık sorunları ve sabıka kaydı, iş bulma sürecinde önemli engeller olarak öne çıkmaktadır. Özellikle pandemi sonrasında yaşlı bireylere yönelik ön yargıların daha fazla arttığı ve yaşlı olduklarından kaynaklı iş bulmakta ciddi anlamda zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu engellerden kaynaklı evsiz bireyler çalışma imkanına sahip olamamaktadırlar. Bazı katılımcılar, iş görüşmelerinde evsiz olduklarının anlaşılması üzerine işe alınmadıklarını veya mevcut işlerinden çıkarıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum katılımcıların dezavantajlılık durumunu artmasına neden olmaktadır. Özellikle ikamet adresinin olmaması, evsiz bireylerin iş bulmalarını doğrudan etkileyen bir unsur olmuştur. Bu durum evsiz bireylerin devlet yardımları, hayırseverlerin destekleri ve sivil toplum kuruluşlarının sağladığı yardımlarla hayatta kalmaya çalışmakta ve bu yardımlar onların yaşam mücadelesinde büyük önem taşımaktadır. Ancak, bu yardımların sürekliliğinin olmaması, bürokratik engellerin bulunması ve sosyal yardımların ikamet adresine bağlı olması, birçok evsiz bireyin bu desteklerden mahrum kalmasına neden olmaktadır. Özellikle yaşlılık aylığı, engelli yardımları ve sosyal destek ödemeleri gibi haklardan adres kaydı olmadığı için yararlanamayan bireylerin mağduriyetleri büyük ölçüde devam etmektedir. Bu koşullar altında, evsiz bireylerin durumu toplumsal bir sorunu işaret etmektedir ve çözüm yollarının bulunması gerekmektedir.

Bulgular, evsiz bireylerin büyük bir kısmının herhangi bir sosyal güvencesinin bulunmadığını eksikliği (%56'sının hiçbir güvencesi yok) ortaya koymuştur. Yeşil Kart sahibi olanlar dahi sağlık hizmetlerinden tam anlamıyla yararlanamamaktadır. Çünkü sağlık sigortası borçları, ikamet adresi eksikliği ve randevu sistemindeki aksaklıklar hizmetlere erişimi güçleştirmektedir. Özellikle ruh sağlığı sorunları olan bireyler, psikolojik destek almanın imkânsız hale geldiğini belirtmektedir. Emekli olabilecek yaşa gelmiş bazı bireylerin prim borçları nedeniyle emekli maaşı alamadığı belirlenmiştir. Ayrıca, geçici ve düzensiz işlerde çalışmanın yaygın olduğu ancak bunun uzun vadede ekonomik güvence sağlamadığı tespit edilmiştir.

Evsiz bireylerin sağlık sorunları oldukça yaygındır. Bulgular, epilepsi, KOAH, tansiyon, bel fitiği gibi fiziksel hastalıklar ile depresyon, anksiyete, kişilik bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıkların yaygın olduğunu göstermektedir. Ancak sağlık hizmetlerine erişim konusunda ciddi engeller bulunmaktadır. Kimlik ve adres kaydı olmayan bireyler hastanelerde tedavi görmekte zorlanmaktadır. Üstelik sağlık hizmetlerine ulaşım için gereken maddi imkansızlıklar da (yol parası vb.) nemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

Araştırma ayrıca evsiz bireylerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Devlet tarafından sağlanan barınma olanaklarının yetersiz olması, barınma merkezlerinde hijyen, beslenme ve güvenlik eksikliklerinin yaşanması, bireylerin sokakta kalmaya devam etmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda, büyük şehirlerde uygun fiyatlı konut eksikliği, artan kira maliyetleri ve özel barınma alanlarının erişilemez oluşu, evsiz bireyler için konut güvencesini sağlamayı oldukça zorlaştırmakta ve bu durumu daha da zor hale getirmektedir. Evsiz bireyler için bu sorunlar, günlük yaşamları üzerinde derin bir etkiye sahip olmanın yanı sıra, toplumdaki sosyal adaletsizliği de gözler önüne sermektedir.

Bulgular, evsiz bireylerin toplum içinde damgalandıklarını, tekileştirildiklerini ve dışlandıklarını göstermektedir. Katılımcılar, toplum tarafından hırsız, madde bağımlısı veya suçlu olarak görüldüklerini ve bu algının iş, barınma ve sosyal yardımlara erişimlerini zorlaştırdığını belirtmiştir. Bu durumun evsiz bireylerde sosyal vreleriyle olan ilişkilerinin zayıfladığı, psikolojik sağlık sorunlarının yaygın olduğu ve evsizliğin bireylerde umutsuzluk, korku ve çaresizlik duygularını artırdığını belirlenmiştir.

Psikolojik ve fiziksel sağlık sorunları (%65), alkol/sigara kullanımı (%52), sabıka kaydı olması (%52), cezaevi sonrası sosyal entegrasyon mekanizmalarının yetersizliğini ve sosyal izolasyon, evsizliğin bir sonucu olarak derinleşmektedir. Toplumsal dışlanma, katılımcıların %70'i tarafından "lmle eşdeğer" bir deneyim olarak tanımlanmıştır. Bu bulgular, evsizliğin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda insan hakları temelli bir sorun olduğunu vurgulamaktadır.

Evsiz bireyler evsizliği; ölüm, çaresizlik, toplumdan dışlanma ve sürekli bir mücadele hali olarak tanımlamaktadır. Araştırmaya katılan birçok kişi, sokakta

yaşamayı sürekli bir tehdit altında olma, her an başına ne geleceğini bilememe, açlık, hijyen eksikliği ve psikolojik yıpranma ile ilişkilendirmiştir.

Araştırmanın bir diğer sonucunda bağ-kurlu olan katılımcıların bir çocuğunun adına naylon şirketlerin kurulması, usulsüz iş ve işlemler için para teklif edilmesi evsiz bireylerin evsiz olmalarından kaynaklı ilk gözden çıkarılan kişiler olduğu, evsiz bireylerin ihmal ve istismara ne kadar açık olduklarının göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından biri de evsiz bireylerin hizmetlere erişim konusunda farklı tercihlere sahip olmalarıdır. Çoğu birey, bilgilendirme ve destek süreçlerinde yüz yüze iletişimi tercih etmekte, sabit ve erişilebilir bilgilendirme merkezlerinin olmasını istemekte, mobil sosyal hizmet ekiplerinin daha etkin çalışmasını talep etmektedir. Telefon veya internet erişimi kısıtlı olduğundan, mevcut bilgilendirme sistemleri evsiz bireylere yeterince ulaşamamaktadır.

Bulgular, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişim sürecinde ikamet adresi zorunluluğu nedeniyle sosyal yardımlardan mahrum kalma, kimlik ve resmî belgelerin eksikliği nedeniyle devlet desteklerine erişememe, iş bulma süreçlerinde evsizlik nedeniyle ayrımcılığa uğrama, sağlık hizmetlerinden yararlanamama ve tedaviye ulaşamama, devlet tarafından sağlanan barınma hizmetlerinin yetersiz olması gibi engeller olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca, devlet tarafından sunulan barınma hizmetleri ise sınırlı olması ve hijyen, güvenlik, gıda gibi temel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalınması ve devlet yardımlarının adrese dayalı olması (%60'ın ikameti yok), evsiz bireyleri sistem dışına itmekte ve hayırseverlik faaliyetlerine bağımlı kılmaktadır. Buna karşılık, sivil toplum kuruluşları ve hayırseverler tarafından sağlanan yardımlar, evsiz bireyler için hayati bir destek kaynağı olmuştur. Ancak, bu yardımlar düzensizdir ve uzun vadeli bir çözüm sunmamaktadır.

Sonuç olarak, evsizlik ve evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişimi sadece bireysel nedenlerden kaynaklanan bir sorun olmayıp, çok boyutlu yapısal ve sistematik faktörlerden de büyük ölçüde etkilenmektedir. Sosyal hizmetlerin yetersizliği, ekonomik eşitsizlikler, işsizlik, barınma sorunları ve toplumsal dışlanma gibi etkenler, evsiz bireylerin yaşamlarını sürdürebilmelerini zorlaştırmaktadır.

Bu araştırma bulgularına dayanarak, evsiz bireylerin sosyal hizmetlere erişimlerini artırmak, yaşam koşullarını iyileştirmek ve topluma yeniden entegre olmalarını sağlamak adına aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Barınma Politikalarının Güçlendirilmesi;

Evsiz bireyler için uzun vadeli ve sürekli barınma projeleri geliştirilmeli, özellikle "Housing First" gibi barınma odaklı sosyal hizmet modelleri uygulanmalı,

Mevcut barınma merkezlerinde hijyen, güvenlik ve sağlık hizmetleri iyileştirilmeli ve bu hizmetler ihtiyaca göre yeniden düzenlenmeli,

Otellere ayrılan bütçenin bir kısmı, sosyal konut projelerine aktarılmalı ve kişiye özel barınma destekleri sağlanmalı,

Belediyeler ve STK'lar arasında iş birliği artırılmalı, barınma projelerine yönelik finansal destek mekanizmaları geliştirilmeli,

Barınma hizmetleri ikametgâh şartına bağlanmamalı,

Sosyal Hizmetlere Erişimin Kolaylaştırılması;

İkamet Adresi Esnekliği kapsamında evsiz bireyler için "sosyal ikamet" statüsü oluşturularak, resmi adres zorunluluğu kaldırılmalı ve yardımlara erişim kolaylaştırılmalı,

Adres kaydı olmayan bireylerin sosyal yardımlardan faydalanmasını sağlayacak bir sistem kurulmalı,

Evsiz bireylere evsizlik süresince yönelik sosyal yardımların sürekliliği sağlanmalı ve destekler artırılmalı,

Mobil Sosyal Hizmet Birimleri kurularak gezici ekiplerle sağlık taraması, kimlik yenileme ve psikososyal destek hizmetleri sunulmalı,

İstihdam Olanaklarının Geliştirilmesi;

Evsiz bireylerin iş bulabilmesi için istihdam programları ve mesleki eğitim olanakları genişletilmeli, iş bulmaları için belediyeler ve özel sektör iş birliği yapmalı,

İşverenlerin evsiz bireyleri işe almaya teşvik edilmesi adına vergi indirimleri gibi teşvik edici politikalar uygulanmalı,

Düzensiz işlerde çalışan bireylerin sigortalanması teşvik edilmeli ve sosyal güvenceleri sağlanmalı,

İşgücü piyasasında 50+ yaş ve engelliler için istihdam kotası zorunlu hale getirilmeli,

İkamet adresi olmayan bireylerin istihdamına yönelik hukuki düzenlemeler yapılmalı,

Sağlık Hizmetlerine Erişimin Artırılması;

Evsiz bireyler için ücretsiz sağlık hizmetlerine erişimi artıracak özel sağlık politikaları geliştirilmeli,

Psikolojik sağlık hizmetleri evsiz bireyler için erişilebilir hale getirilmeli,

Rehabilitasyon Programları kapsamında madde bağımlılığı olan evsizler için AMATEM ile entegre, sürekliliği olan tedavi merkezleri açılmalı ve psikolojik destek programları genişletilmeli,

Toplumsal Farkındalığın Artırılması ve Ayrımcılığın Önlenmesi;

Toplumda evsiz bireylere yönelik olumsuz algı ve önyargıları azaltmaya yönelik bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmeli,

Kamu kurumları ve özel sektör çalışanları, evsiz bireylere yönelik hizmetler konusunda bilinçlendirilmeli,

Medyada evsiz bireyleri suçlayıcı ve dışlayıcı söylemler yerine, onların yaşadığı yapısal sorunlara dikkat çeken içeriklerin yaygınlaştırılması sağlanmalı,

Mahalle bazlı destek ağları oluşturularak, evsiz bireylerin temel ihtiyaçları (yemek, hijyen) karşılanmalı,

Sosyal Hizmetlere Erişimi Artıracak Mobil ve Dijital Çözümler:

Evsiz bireylere yönelik sosyal hizmetler konusunda bilgi veren mobil uygulamalar veya SMS bilgilendirme sistemleri geliştirilebilmeli,

Belediyeler ve sivil toplum kuruluşları, evsiz bireylere hizmet sağlayan gezici ekipleri artırarak bilgilendirme ve yönlendirme faaliyetlerini güçlendirebilmeli,

Evsiz bireylerin sosyal hizmet merkezlerine ulaşımını kolaylaştırmak adına ücretsiz ulaşım kartları sağlanabilmeli,

Sonuç olarak, evsizlik sadece bireysel bir sorun değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve politik boyutları olan bir olgudur. Bu nedenle, evsiz bireylere yönelik kapsamlı ve bütüncül yaklaşımlar geliştirilmeli, politika ve uygulamalar evsiz bireylerin yaşadıkları sorunların çözümüne odaklanmalıdır. Evsiz bireylerin sürdürülebilir barınma imkanlarına erişebilmesi, sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanabilmesi için mevcut yapısal sorunların giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, işgücü piyasasına dahil edilmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları için destekleyici programların artırılması önem arz etmektedir.

Bütün bu önerilerin hayata geçirilmesi, evsiz bireylerin yaşadığı sorunların giderilmesine katkı sağlayacak ve toplumsal bütünleşmelerini kolaylaştıracaktır. Kamu, özel sektör ve sivil toplum iş birliğiyle evsizlik sorununun daha kapsamlı ve etkili bir şekilde ele alınması mümkün olacaktır.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ALTUNTAŞ, B. (2014). **Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika**, Ankara, Nobel Yayınevi.
- BAUMAN, Z. (2016). **Akışkan Modernite**, Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul, Can Yayınları.
- BAUMAN, Z. (2016). **Yaşamın Riskleri: Evsizliğin Sosyal ve Psikolojik Boyutları**, New York, Routledge.
- BEKAROĞLU DOĞAN, Y. (2021). **Evsizler: Evsizliğin İnşası ve Evsizlerin Hayatta Kalma Stratejileri**, Bir Yayıncılık.
- BENNETT, L. (2018). **Homelessness policy in the UK: Challenges and achievements**, Palgrave Macmillan.
- BOSTANOĞLU, H. (1993). **Amerikan Toplumunda Evsizlik ve Sosyal Yardımlar**, İstanbul, Akademik Yayınlar.
- BÖLÜKBAŞI, S. (2012). **Evsizlik ve Evsizlerin Sosyal Dışlanması Üzerine Bir Araştırma**, Ankara, Sosyal Politika Araştırmaları.
- BULUT, E. (2023). **Toplumsal Sorunlar ve Sosyal Politikalar**. Ankara, Toplum Yayınları.
- BUSCH-GEERTSEMA, V., Henke, A. & Steffen, H. (2020). **Almanya'da Evsizlik: Veriler ve Çözüm Önerileri**, Frankfurt, Sosyal Araştırmalar Yayınları.
- ÇAKIR, D. (2020). **Sosyal Hizmetler ve Toplum Refahı**, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- ELLEN, I. G. (2000). **The Role of Data in Homelessness Policy**, Washington, D.C., Urban Institute.
- ERDOĞAN, M. (2016). **Yerel Yönetimler ve Sosyal Politikalar**, Ankara, Siyasal Kitabevi.

- IŞIKHAN, V. (2002). **Kentlerin Gölgesinde Yaşayan Evsizler**. Ankara.
- IŞIKHAN, V. (2006). “Türkiye’de Evsizler Sorunu ve Sosyal Hizmet: Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Sunumu, Konumu ve Geleceği, Sempozyum Sunum Kitabı, Antalya.
- JAMES, R. (2017). **Welfare, Poverty, Andsocialassistance İn The UK: Socialpoliciesandoutcomes**, Oxford UniversityPress.
- JOHNSON, M. (2016). **The Evolution Of Homelessness Policies İn Britain**,Routledge.
- İLHAN, D., ve ERGÜN, T. (2010). **Evsizlik ve Sosyal Hizmetler**, İstanbul, Beta Yayınları.
- KELEŞ, R. (2020). **Kentleşme Politikası**, İstanbul, İmge Kitabevi.
- MİLLER, D. (2018). **Social Services And Homelessness İn The UK: A Criticalperspective**, Cambridge University Press.
- O'CONNELL, J. (2004). **Evsizliğin Ekonomik ve Sosyal Boyutları**, Cambridge, Harvard University Press.
- RAVEHILL, M. (2008). **TheCulture of Homelessness**, UK, Gower House.
- ROBERTS, P., ve BROWN, A. (2017). **Housingandhomelessness: UK socialpolicy and practice**. Sage Publications.
- VENESS, C. (1994). **Homeless Shelters nnd Social Services**, Chicago, University of Chicago Press.
- WATSON, L. (2020). **Social Welfare And Social İnclusion İn The UK: Approachestohomelessness**, Manchester UniversityPress.
- WHITE, W. (2001). **Substance Abuse and Homelessness: A Focused Approach**. New York.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2016). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara.
- YILMAZ, A. (2018). **Geçici Evsizlik ve Toplumsal Destek**, İstanbul, Nobel Yayınları.

ZASTROW, C.H. (1999); Akt. DUYAN V. (2010), **Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları.**

MILLAR, J. (2008). **Social Exclusion and Social Policy Research: Defining Exclusion**, D. Abrams, J. Christian ve D. Gordon (Eds.). **Multidisciplinary Handbook Of Social Exclusion Research** içinde (s. 1-16). Chichester: Wiley.

MAKALELER

ACAR, Z. (2022). "Bağımlılık ve Evsizlik İlişkisi Üzerine Bir İnceleme", **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, ss. 354.

AĞIR, F. (2019). "Evsizlerin Sosyal Güvensizlik Deneyimleri", **Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, cilt 12, sayı 3, ss. 45-62.

AKBAŞ, E. (2022). "Evsizlikle Mücadelede Sosyal Hizmetlerin Rolü ve Uygulama Alanları", **Sosyal Hizmetler ve Toplum**, cilt 18, sayı 3, ss. 134-150.

AKBULUT, H., ve ÇELİK, M. (2019). "Evsizlik ve Toplumsal Cinsiyet: Kadınların Evsizlik Deneyimleri", **Sosyal Hizmetler Dergisi**, cilt 10, sayı 2, ss. 34-50.

AKSOY, G. ve ARSLAN, E. (2018). "Evsizlik ve Kırılganlık: Risk Faktörlerinin Analizi", **Toplumsal Politika Araştırmaları Dergisi**, ss. 113.

AKSU, A., ve KILIÇ, E. (2018). "Türkiye’de Evsizlik Sorunu ve Yapısal Etkenler", **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 29, sayı 1, ss. 20-30.

AKYILDIZ, Y. (2017). "Evsiz Bireylerde Ruhsal Problemler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları", **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 28, sayı 1, ss. 55-78.

AKYILDIZ, Y. (2021). "Türkiye’de Evsiz Bireylerin İş Güvencesine Erişimi ve Sosyal Hizmet Politikaları", **Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi**, cilt 12, sayı 3, ss. 120-145.

ALKAN, M. (2021). "Evsizlik ve Sosyal Hizmetler: Tarihsel Bir İnceleme", **Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 32, sayı 1, ss. 20-40.

ARSLAN, M., ve ÇELİK, N. (2019). "LGBTİ+ Bireylerde Barınma ve Sosyal Dışlanma", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 8, sayı 2, ss. 45-62.

- ARTAN, T., ve ÖZKAN, S. (2020). "Doğal Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Evsizlik Örneği", **Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 15, sayı 2, ss.1-10.
- AYDIN, C., ve GÜR, G. (2014). "Evsizlik ve Sağlık: Türkiye’de Evsizlerin Sağlık Sorunları Üzerine Bir İnceleme", **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 25, sayı 3, ss. 186-195.
- BAYHAN, F. (2016). "Aile İçi İletişim Sorunları ve Evden Kaçma Davranışı", **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 27, sayı 2, ss. 159-175.
- BİLGİN, Y. (2022). "Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Karmaşıklığı ve Evsiz Bireylerin Sosyal Haklara Erişimi", **Sosyal Politika ve Refah Çalışmaları**, cilt 7, sayı 2, ss. 89-112.
- BEAN, F. (1986). "Evsizlik ve Ekonomik Faktörler: Sosyal Politikalar Açısından Bir Değerlendirme", **American Journal of Sociology**, cilt 92, sayı 4, ss. 850-876.
- ÇAKIR, E., YILDIZ, A., & ÖZDEMİR, B. (2022). "Barınma Merkezlerinde Sosyal Hizmet Modelleri ve Evsiz Bireylerin Deneyimleri", **Toplum Bilimleri Dergisi**, cilt 15, sayı 1, ss. 65-90.
- ÇAKIR, F. (2022). "Sosyal Hizmetlerin Toplumsal Sorunlara Katkısı: Evsizlik Üzerine Bir İnceleme", **Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmetler Dergisi**, cilt 15, sayı 3, ss. 45-58
- ÇELİK, T. (2020). "Evsiz Bireyler İçin Dijital Erişim Sorunları: Mobil Hizmetlerin Etkinliği", **İletişim ve Sosyal Medya Araştırmaları Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss. 78-102.
- ÇELİK, M., ve KAYA, S. (2019). "Göç ve Evsizlik İlişkisi", **Göç Araştırmaları Dergisi**, cilt 5, sayı 3, ss. 30-40.
- ÇELİK, T., ve YILMAZ, R. (2019). "Toplumsal Eşitsizlikler ve Yoksulluk İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss. 123-135.
- CHAMBERLAIN, C. and MACKENZIE, D. (2014). "Definition and counting: Where to now?", **Australian and New Zealand Journal of Psychiatry**, cilt 21, sayı 2.

- DEMİR, M. (2024). "Türkiye’de Evsizlik ve Sosyal Hizmet Uygulamalarının Etkinliği: İstanbul Örneği", **Sosyal Hizmet ve Kamu Politikaları Dergisi**, cilt 10, sayı 1, ss. 23-50.
- DEMİR, H. (2018). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Evsizlik: LGBTİ+ Bireylerin Barınma Sorunları", **Eşitlik Araştırmaları Dergisi**, cilt 6, sayı 3, ss. 78-94.
- DEMİR, H. (2024). "Evsizliğin Psikososyal Etkileri Üzerine Nitel Bir Araştırma: İstanbul, Beyoğlu Örneği", **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, cilt 44, sayı 2, ss.713-735
- DEMİR, S. (2018). "Evsiz Bireylerde Kimlik ve Sosyal Dışlanma." **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 29, sayı, 2, ss. 87-103.
- DEMİR, T., ve YILMAZ, Z. (2020). "Konut Politikalarının Evsizlik Üzerine Etkisi", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 15, sayı 2, ss. 10-20.
- DOĞAN, B. (2018). "Evsizlik ve Toplumsal Dinamikler", **Sosyal Hizmetler Dergisi**, cilt 30, sayı 2, ss. 19-23.
- ERDOĞAN, B. (2020). "Evsizlik ve Psikolojik Sağlık: Erkek Evsizlerin Karşılaştığı Zorluklar", **Psikolojik Danışmanlık Dergisi**, cilt 18, sayı 1, ss. 21-35.
- FOGEL, S. J. (2017). "Homelessness and natural disasters: Building resilience", **Journal of Social Work**, cilt 45, sayı, 3, ss. 34-45.
- FOX, A. (2016). "Evin Anlamı: Fiziksel Mekânın Ötesinde Bir Kavramsal Çerçeve", **Sosyoloji ve Kent Çalışmaları Dergisi**, cilt 9, sayı 2, ss. 45-67.
- GÜL, E. (2018). "Evsizliğin Sosyal ve Psikolojik Boyutları", **Psikososyal Destek**, cilt 7, sayı 2, ss. 120-135.
- ÜLİ, M., ve ACAR, B. (2019). "Sosyal Refah Politikaları ve Yoksulluk: Kavramsal ve Tarihsel Bir Bakış", **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 30, sayı 1, ss. 15-29.
- GÜLER, Y. (2018). "Göçmen Evsizlerin Toplumsal Entegrasyonu", **Göç Araştırmaları Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss. 44-58.
- GÜNDOĞDU, N. (2019). "Evsizlik ve Sosyal Hizmet Müdahaleleri", **Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 30, sayı, 2, ss. 212-225.

- GÜRCAN, H. (1997). "İstanbul'daki Evsiz Ölümleri Üzerine Bir Araştırma". ss.3-5.
- GÜREL, H. (2022). "Türkiye'de Evsiz Bireylerin Sosyal Hizmetlere Erişimi ve Engeller", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 11, sayı 2, ss. 98-125.
- GÜREL, H. (2023). "Evsiz Bireylerin Fiziksel Hastalıkları ve Sağlık Hizmetlerine Erişim Engelleri", **Toplum Sağlığı ve Refah Araştırmaları**, cilt 6, sayı 3, ss. 134-158.
- İŞIKHAN, M. (2015). "Türkiye'de Evsizlik: Nedenler, Sonuçlar ve Çözüm Önerileri", **Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 28, sayı 1, ss. 15-30.
- İŞIKHAN, V. (2006). "Ruh Hastası Evsiz Kadınların Sorunları ve Sosyal Hizmet Yaklaşımları", **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 17, sayı 1, ss. 37-52.
- İŞIKHAN, V. (2004). "Yaşlı Evsizler ve Sosyal Hizmet Müdahaleleri", **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 15, sayı 2, ss.35-50.
- KAINULAINEN, S., ve SAARI, J. (2020). "Finlandiya'da Housing First Uygulamaları ve Sonuçları", **Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi**, cilt 18, sayı 2, ss. 120-135.
- KALKAN, S. (2020). "LGBTİ+ Bireylerin Gizli Evsizlik Deneyimleri", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 31, sayı 1, ss. 102-118.
- KARA, M. (2019). "Sosyal Dışlanma ve Evsizlik", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 9, sayı 1, ss. 48-61.
- KARABULUT, D. (2020). "Evsizlikle Mücadelede Bireysel ve Toplumsal Düzeyde Sosyal Hizmet Müdahaleleri", **Sosyal Hizmet Bilimleri Dergisi**, cilt 22, sayı 4, ss. 75-89.
- KAYA, A. (2018). "Ruhsal Hastalıkların Toplum Sağlığı Üzerindeki Etkileri." **Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 5, sayı 2, ss. 45-60.
- KAYA, E. (2020). "Sağlık Hizmetlerine Erişimde Gelir Düzeyinin Etkisi", **Sağlık ve Toplum Dergisi**, cilt 40, sayı 3, ss. 47-62.
- KAYA, İ. (2021). "Evsizlik ve İşsizlik Arasındaki Bağlantı." **Ekonomi ve Toplum Araştırmaları**, cilt 15, sayı 4, ss. 123-138.

- KILIÇ, E. (2020). "Evsizlik Olgusu ve Kadınların Maruz Kaldığı Şiddet: Bir İnceleme", **Kadın Çalışmaları Dergisi**, cilt 8, sayı 3, ss. 45-60.
- KILIÇ, S., ve GÜVENÇ, Ş. (2020). "Türkiye'de Evsizlik Sorunu ve Sosyal Politika Önerileri". **İnsan ve Toplum Dergisi**, cilt 10, sayı 3, ss. 45-67.
- KÖKSAL, S. (2020). "Boşanmanın Çocuklar Üzerindeki Etkileri ve Evsizlik Riski", **Psikoloji ve Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, cilt 8, sayı 1, ss. 78-92.
- KUS, M. (2020). "Sosyal Hizmet Uygulamalarında Kronik Evsizlik: Bir Literatür Taraması", **Sosyal Hizmetler Dergisi**, cilt 15, sayı 2, ss. 58-72.
- KAYA KILIÇ, A. ve ASLANTÜRK, H. (2019). "Evsizlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sokak Yaşam Deneyimleri: Antalya Örneği", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 30, sayı 2, s.415-440
- KOÇAK, B., ve ŞAHİN, M. (2019). "Evsiz Bireylerin Fiziksel ve Ruhsal Sağlık Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme", **Sağlık ve Toplum Araştırmaları Dergisi**, cilt 8, sayı 1, ss.77-99.
- KÜÇÜK, M. (2018). "Evsizlik ve Evsizliği Açıklayan Teoriler", **İdealkent Dergisi**, cilt 9, sayı 24, ss. 515-535.
- MENEVİŞ, K. (2006). "Türkiye'de evsizlik sorunu ve evsizlerin yaşadığı zorluklar", **Sosyal Hizmetler ve Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi**, cilt 3, sayı 2, ss. 5-20.
- MORRIS, J. M. (1997). "Chronic Homelessness Among Working-Age Adults: Personal Problems And Public Assistance", **Journal of Social Distress and the Homeless**, cilt 6, sayı 1, ss. 57-69.
- ÖZDEMİR, U. (2010). "Evsizlik ve Evsizlere Genel Bir Bakış", **Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi**, cilt 21, sayı 2, ss. 77-88.
- ÖZDEMİR, S. (2018). "Konut Sorunu ve Yoksulluk: Türkiye Örneği", **Konut ve Şehircilik Araştırmaları Dergisi**, cilt 12, sayı 1, ss. 78-95.
- ÖZTÜRK, M. (2011). "Evsizlik ve Zihinsel Sağlık Sorunları: Toplumsal Bir Değerlendirme", **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss. 45-52.

- PALLASMAA, J. (1995). "The Psychological and Sociological Aspects Of The Concept Of Home", **Architecture and Human Psychology Journal**, cilt 10, sayı 3, ss. 67-89.
- SOMERVILLE, P. (2013). "The ethics Of Homelessness: Moral And social justice İn A Global Context", **Social & Cultural Geography**, cilt 14, sayı 5, ss. 558-576.
- SOYSAL, T. ve YILMAZ, H. (2020). "Alkol ve Madde Bağımlılığı: Dünya Genelindeki Eğilimler ve Etkiler", **Madde Bağımlılığı Araştırmaları Dergisi**.
- ŞAHİN, A. (2021). "Evsizlik ve sosyal hizmette toplumsal boyut", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 15, sayı 2, ss. 88-102.
- ŞAHİN, A., ve DEMİR, H. (2021). "Yoksulluk ve evsizlik arasındaki ilişki: Ekonomik ve sosyal politikaların etkileri", **Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Dergisi**, cilt 15, sayı 4, ss. 202-217.
- ŞAHİN, M. ve KAYA, T. (2021). "Evsiz bireylerin barınma ve tedavi hizmetlerine erişimi", **Toplum ve Sosyal Hizmet Araştırmaları**, ss. 67.
- TÜRKCAN, E., ve TÜRKCAN, M. (1999). "Türkiye’de Evsizlik Sorunu ve Sosyal Hizmetlerin Rolü", **Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika Dergisi**, cilt 12, sayı 1, ss. 47-59.
- TOPRAK, M., ve Arkadaşları. (2020). "İstanbul’da Evsiz Bireylerin Yaşam Koşulları Üzerine Nitel Bir Analiz", **Sosyal Araştırmalar ve Kent Çalışmaları Dergisi**, cilt 11, sayı 2, ss.101.
- ROTH, D. ve BEAN, G. J. (1986). "New Perspectives on Homelessness: Findings from a State wide epidemiological Study", **Hospital ve Community Psychiatry**, cilt 37, sayı 7, ss.712–719
- SUSSER, E., CONOVER, S., ve STRUENING, E. L. (1987). "Mental illness and Homelessness: A Model of Intervention", **American Journal of Psychiatry**, cilt 144, sayı 6, ss.833-837.
- SOMERVILLE, P. (1992). "Homelessness and the Meaning of Home: Rooflessness or Rootlessness?", **International Journal of Urban and Regional Research**, cilt 16, sayı 4, ss. 529–539.

- SOMERVILLE, P. (2013). "Understanding Homelessness", **Housing, Theory and Society**, cilt 30, sayı 4, ss. 384-415.
- TEKİNDAL, M. ve UĞUZ ARSU, Ş. (2020). "Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme" **Ufkun Ötesi Bilim Dergisi**, cilt 20, sayı 1, ss. 153- 182.
- TÜRKCAN, S. ve TÜRKCAN, A. (1996). "Psikiyatri ve Evsizlik: Bir Gözden Geçirme Çalışması", **Düşünen Adam Dergisi**, cilt 9, sayı 4, ss. 8-14.
- VENESS, A. R. (1994). "Designer Shelters As Models And Makers Of Home: New Responses. To Homelessness in Urban America", **Urban Geography**, cilt 14, sayı 2, ss. 150-167.
- ÜSTÜNEL, S. (2017). "Yoksulluk ve yaşam koşulları: Sosyoekonomik bir inceleme", **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, cilt 25, sayı 2, ss. 45-60.
- YETER, M. (2018). "Sosyal Yardım Politikaları ve Evsizlik Sorunu", **Sosyal Hizmetler Dergisi**.
- YILDIRIM, A., ve DEMİRTAŞ, S. (2016). "Evsiz bireylerde travma sonrası stres bozukluğu ve ruhsal sağlık", **Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, cilt 4, sayı 2, ss.113-125.
- YILDIRIM, B. (2017). "Kronik evsizlik ve bireysel zorluklar: Türk örneği", **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 14, sayı 3, ss. 110-130.
- YILDIRIM, E. (2022). "Hukuki sorunlar ve bağımlılık: Evsiz bireylerin yasa dışı faaliyetlere katılımı", **Adalet ve Toplum Dergisi**.
- YILDIZ, A. (2021). "Evsizlik, toplumsal cinsiyet ve sosyal hizmetler", **Sosyal Çalışmalar Dergisi**, cilt 22, sayı 4, ss. 100-115.
- YILDIZ, Z. (2018). "Türkiye'de Evsizlik ve Sosyal Politikalar: Yerel Yönetimlerin Rolü", **Sosyal Politika Dergisi**, cilt 12, sayı 1, ss. 45-62.
- YILMAZ, A. (2022). "Evsizlik ve Ruhsal Sağlık." **Psikiyatri ve Toplum**, cilt 18, sayı 1, ss. 34-50.
- YILMAZ, E. (2020). "Fiziksel Engellilik ve Evsizlik İlişkisi", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 38, sayı 2, ss. 123-145.

YILMAZ, F., veGÜLER, K. (2021). "Evsizlik ve kadın hakları", **Sosyal Refah Araştırmaları**, cilt 15, sayı 1, ss. 12-26.

TEZLER

ALTUN, G. (1997). "1991-1995 Yılları Arasında Görülen İstanbul'da Evsiz Ölümleri",
(Uzmanlık Tezi), Trakya Üniversitesi.

AKYILDIZ, Y. (2020). "Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmet İhtiyacının Ekosistem Yaklaşımı Bağlamında İncelenmesi: İstanbul Örneği", (Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova Üniversitesi.

AYNACI, C. (2024). "Hak Temelli Sosyal Hizmet Ekseninde Evsizlerin Psiko-Sosyal Problemleri ve Çözüm Stratejileri", (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

BALCI, S. (2019). "Engellilerin Sosyal Dışlanma Durumu: Araklı Örneği", (Yüksek Lisans Tezi), Gümüşhane Üniversitesi, Trabzon.

BEKTAŞ, A. (2014). "Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik Sosyal Politikalar: Hükümlü Evsizlere İlişkin Bir Araştırma", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

BEKAROĞLU DOĞAN, Y. (2018). "Küreselleşen İstanbul'da Evsizliğin Sosyal Hizmet Perspektifinden Analizi (Beyoğlu Örneği)", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yalova Üniversitesi, Yalova.

GÜMÜŞ, G. (2016). "Evsizlik: Yeni Bir Metropol Yoksulluğu Deneyimi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

GÜREL, M. (2023). "Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik, Sosyal Hizmet Çalışmaları: Bursa Örneği", (Doktora Tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

KARAMAN, M. F. (2019). "Sosyal Dışlanma Bağlamında Evsizlik: İstanbul Örneği", (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- KAYA, T. (2017). "Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Sorumluluğu: Muratpaşa ve Kepez Belediyeleri Örneği", (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- KÜÇÜK, M. (2014). "Kent Yoksulluğu ve Evsizlik (İstanbul Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği)", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- KÜÇÜK, K. A. (2023). "İstanbul İlindeki Evsizlerin Şiddet Mağduriyeti Yaygınlığı, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ve Şiddet Eğilimleri İle İlişkisi", (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, İstanbul.
- ÖZKAN-KIRANÇ, D. Ö. (2020). "Evsizlik Üzerine Bir Kent Araştırması: İzmir Örneği", (Yüksek Lisans Tezi), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- ÖZKAZANÇ DİNÇER, B. (2020). "Modern Bir Barınma Sorunsalı: Dünyada ve Türkiye’de Evi Olmayanlar", (Doktora tezi), Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- UZUNASLAN, İ. (2023). "Hak Temelli Sosyal Hizmet Bağlamında Kimliksiz Bireylerin Yaşadıkları Sorunlar ve Kimliksizliğin Oluşturduğu Riskler", (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.

DİĞER KAYNAKLAR

- AFAD. (2021). Doğal afetler ve toplum üzerindeki etkileri. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). Türkiye’de evsizlik ve evsizler üzerine bir değerlendirme. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- BAG W. (2022). Almanya'daki evsiz sayısı ve yardım çalışmaları raporu. Berlin: Federal Evsizlere Yardım Derneği.
- Büyükşehir Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Kanun, 2004.
- ÇSGB (2020). Evsizlere Konaklama Projesi Genelgesi. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Egemeclisi. (2024). İzmir’de Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmetler
- Emek ve Adalet Platformu (2011). Türkiye’de Evsizler ve Sosyal Politikalar

- Evsizlikle Mücadele Derneği. (2020). Döngüsel Evsizlik: Bir Toplumsal Sorun (s. 58). İstanbul: Evsizlikle Mücadele Derneği Yayınları.
- Evsizlikle Mücadele Derneği. (2020). Döngüsel Evsizlik: Bir Toplumsal Sorun (s. 58). İstanbul: Evsizlikle Mücadele Derneği Yayınları.
- Family Services Incorporated. (2021). Aile Barınakları ve Sosyal Hizmetler Uygulamaları. New York: FSI Yayınları.
- FEANTSA (2023). "EuropeanHomelessness Report". Erişim Adresi: <https://www.feantsa.org>
- FEANTSA. (2015). ETHOS Tipolojisi: Avrupa'da evsizlik ve konut dışlanması. Avrupa Evsizlik ve Konut Dışlanması Federasyonu Raporu.
- FEANTSA. (2017). Evsizlikle mücadelede Avrupa'daki gelişmeler ve stratejiler. Brüksel: Avrupa Evsizlik Ağı.
- HHS. (2022). Geçici Konut Programları ve Uygulamaları. Washington, D.C.: U.S. Department of Healthand Human Services.
- Homeless World Cup. (2021). Global evsizlik raporu. Edinburgh: Homeless World Cup.
- İlçe Belediyeleri Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı. (2021). Evsizlere Yönelik Barınma ve Destek Hizmetleri.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2011). İstanbul'da evsizlik sorunu ve belediye politikaları. İBB Yayınları.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2023). Evsizlere yönelik sosyal hizmetler raporu 2023. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2024). "Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmetler ve Destekler." İzmir Belediyesi Resmi Web Sitesi.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2021). Barınma Hizmeti Yönetmeliği.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi (2023). Tazelenme Merkezi Hizmet Modelleri ve Faaliyet Raporu.

- Konut ve Sosyal Politikalar Araştırma Merkezi [KSP Araştırma]. (2019). Evsizlere yönelik sosyal hizmet uygulamaları ve politikaları. Ankara: KSP Yayınları.
- Resmî Gazete. (1983). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (2828 sayılı Kanun). T.C. Resmî Gazete (No. 18116).
- Resmî Gazete. (2011). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasına dair Kanun Hükümünde Kararname (633 sayılı KHK). T.C. Resmî Gazete (No. 27958).
- Resmî Gazete. (2021). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması. T.C. Resmî Gazete (No. 31462).
- Sağlık Bakanlığı. (2021). Kronik hastalıklar ve evsiz bireyler üzerine rapor. Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). Evsizlikle Mücadele ve Sosyal Yardımlar.
- T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayını.
- TBMM (2010). Türkiye'de Evsizlik ve Sosyal Yardım Uygulamaları. Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- TRT Haber. (2024). "İzmir'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Evsizlere Yardım Eli Uzattı." TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/guncel/izmirde-aile-calisma-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-evsizlere-yardim-eli-uzatti-450374.html> (Erişim Tarihi: 10.12.2024)
- TÜİK (2023). Konut ve Barınma Verileri Raporu. Türkiye İstatistik Kurumu, s. 12-18.
- Türk Dil Kurumu. (2024). Ev [Tanım]. Türk Dil Kurumu Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.12.2024)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). T.C. Resmî Gazete (No. 17863).
- TÜSES (2021). Evsiz bireylerin devlet hizmetlerine erişim zorlukları üzerine bir araştırma. Toplumsal Eşitlik ve Sosyal Hizmetler Vakfı Raporu.

EKLER

EK-1: Araştırma Amaçlı Çalışma Gönüllü Katılım Formu

EK-2: Görüşme Soruları

EK-3: Etik Kurul Kararı

EK-1: ARAŞTIRMA AMAÇLI ÇALIŞMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Değerli Katılımcı,

İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Lisans öğrencisi olarak “Evsizlik, Evsizlerin Sosyal Hizmet Uygulamalarına Erişimi: Nitel Bir Çalışma” adlı araştırmayı yürütmekteyim. Yürütmekte olduğum araştırmanın amacı Evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim sağlayıp sağlamadıkları, erişim sürecinde hangi zorluklarla karşılaştıkları, bu zorluklarla nasıl baş ettikleri, erişim sağladıkları hizmetlerin yaşamlarına nasıl etki ettiği ve evsizlikle mücadelede sosyal hizmetlerin rolünü daha iyi anlamayı incelemektir.

Araştırmaya katılımınız evsiz bireylerin sosyal hizmet uygulamalarına erişim durumunu anlamamıza ve mevcut sistemdeki eksiklikleri belirlememize olanak tanıyarak, bu alandaki politika oluşturuculara, sosyal hizmet profesyonellerine ve topluma önemli katkılarda bulunacaktır. Araştırmaya katılımınız gönüllülük esasına dayalı olup araştırma etiği kapsamında kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır. İzin verdiğiniz takdirde, araştırma amacıyla yapılacak görüşme sorularına verdiğiniz cevaplar, unutulmaması amacıyla ses kayıt cihazı ile kaydedilecektir. Araştırmaya katılımı kabul ettiğinizde elde edilen veriler gizli kalacak, sadece eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Araştırmadan çekilmeniz durumunda herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacaksınız. Araştırma için gerçekleştirilecek görüşme sorularına vereceğiniz yanıtlar araştırma sonuçlarını doğrudan etkileyeceği için samimi bir şekilde görüşlerinizi ifade edebilmenizi rica ederim. Araştırmaya katılmayı kabul ederek vereceğiniz değerli katkılarınız için teşekkür ederim.

Katılımcının Beyanı:

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlamadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum. Bu koşullar altında bana ait bilgilerin araştırmada kullanılmasını konusunda araştırmacıya yetki veriyorum ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul ediyorum. Formun imzalı ve tarihli kopyası tarafıma teslim edilmiştir.

Katılımcının Adı-Soyadı
Adı-Soyadı

Araştırmacının

İletişim Bilgileri
Bilgileri

İletişim

Tarih

Tarih

İmza

İmza

EK-2: GÖRÜŞME SORULARI

Demografik Özellikleri

Cinsiyetiniz? Kadın (), Erkek () ve Diğer ()

Doğum tarihiniz?

Geldiğiniz yer: İstanbul() İstanbul dışı ()

Medeni durumunuz? Evli() b. Boşanmış() c. Eşi vefat etmiş() d. Bekar (hiç evlenmemiş)() e. Diğer (açıklama yaz):

Çocuğunuz var mı, var ise kaç tane?

Eğitim durumunuz?

İş durumunuz?

Tam Zamanlı Çalışıyor b. Yarı zamanlı Çalışıyor c. Düzensiz İşlerde Çalışıyor d. Çalışmıyor e. Diğer (açıklama yaz):

Sosyal güvenceniz var mı?

a. SSK b. Yeşilkart c. Bağkur d. Emekli Sandığı

Herhangi bir geliriniz var mı? Var ise nereden açıklar mısınız, giderlerinizi karşılıyor mu?

Herhangi bir sağlık sorununuz var mı? Varsa nedir? Yok()

Herhangi bir alkol-sigara madde kullanımınız var mı? Var() Yok()

Herhangi bir sabıka kaydınız var mı?Var() Yok()

Aile ilişkileriniz nasıl bahseder misiniz? Aileniz ve sosyal çevrenizle ilişkileriniz devam ediyor mu? Etmiyorsa nedeni nedir? Ediyorsa da görüştüğünüz bir kimse var mı?

Evsizlik deyince aklınıza ne geliyor?

Evsizlik durumuna nasıl geldiğinizi kısaca anlatır mısınız? Kaç yıldır evsiz olarak yaşıyorsunuz?

Evsizlik süresince herhangi bir kurumdan veya kimseden destek aldınız mı?Evet ise kimden veya hangi kurumdan?

Evsizlik süresince ne gibi zorluklar ile karşılaştınız? / Evsizlik süresince ne gibi sorunlar yaşadınız?

Evsizlik süresince hangi hizmetlere ihtiyaç duyuyorsunuz?

İhtiyaç duyduğunuz hizmetlere erişim sağlayabiliyor musunuz? Evet mi? Hayır mı?Hayırsa erişimde yaşadığınız engeller nelerdir?

Hizmetlere erişim noktasında nasıl bir bilgilendirme yolu isterdiniz?

Sosyal hizmetlere erişimin kolaylaştırılması için istekleriniz/çözüm önerileriniz nelerdir?

EK-3: Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 02.07.2024-122942

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-122942
Konu : Etik Onayı Hk.

02.07.2024

Sayın Ayfer EKİCİ

Tez çalışmamızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Komisyonu'nun 26.06.2024 tarihli ve 2024/06 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Nuri Gökmen KARAKIRAZ
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSIPIJY7V64 Pin Kodu : 71852 Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-ebys/>
Adres : Beşevli Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Kağıthane/İSTANBUL Bilgi için : Tuğba BÜNNETCİ
Telefon : 444 1 428 Üzrüne : Yazı İşleri Uzmanı
Web : <http://www.aydin.edu.tr/> Kap Adresi : isa.yazisleri@iaa.bu03.kap.tr Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Ayfer EKİCİ

ÖĞRENİM DURUMU :

Lisans : 2015, Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Yüksek Lisans : 2025, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Programı

MESLEKİ DENEYİM:

Yalova İL Afet Müdürlüğü, Staj, 2014-2015

İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Sosyal Çalışmacı, Ekim 2016-Halen

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR ve PATENTLER:

EKİCİ, A. 2023. Türkiye'de Engellisi Olan Ailelere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları. Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Geçmişten Günümüze Sağlık, Eğitim ve Yönetimsel Hizmetler Sempozyumu, Mart 15-17, 2023 İstanbul, Turkey Online.